AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ–ÇİN TİCARET SAVAŞI EKSENİNDE DOLAR ve YUAN

Ömer Niyazi Erten
171173203

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İktisat Anabilim Dalı
Uluslararası İktisat ve Finans Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İhsan Gülay

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ocak, 2020

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ-ÇİN TİCARET SAVAŞI EKSENİNDE DOLAR ve YUAN

Ömer Niyazi Erten
171173203
Orcid: 0000-0002-4484-6513

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İktisat Anabilim Dalı
Uluslararası İktisat ve Finans Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İhsan Gülay

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ocak, 2020

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖMER NİYAZİ ERTEN'ın "Amerika Birleşik Devletleri- Çin Ticaret Savaşı Ekseninde Dolar ve Yuan" başlıklı tezi 28.01.2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans/~~Doktora~~ tezi oy birliğiyle/~~oy çokluğuyla~~, başarılı/~~başarısız~~ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Dr.Öğr.Üyesi İhsan GÜLAY	.....
Üye	Doç.Dr. Şafak GÜNDÜZ	.....
Üye	Doç.Dr. Ahu ERGEN	.....

Prof. Dr. Belma AKŞİT
Enstitü Müdürü V.

maltepe üniversitesi	LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	23.01.2020
		Revizyon No	01
		Sayfa	1

14/01/2020

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bulguların sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ömer Niyazi Erten

Hazırlayan: Enstitü Sekreterliği	Onaylayan: Kalite Yönetim Koordinatörlüğü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli vaktini ayırıp sabırla ve büyük bir özveriyle yaklaşan, kıymetli bilgilerini benimle paylaşan, öğrenim hayatım boyunca bana verdiği değerli bilgilerinden dolayı, yine her daim bu engin bilgi ve tecrübelerinden faydalanacağımı düşündüğüm değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi İhsan Gülay'a, kıymetli Rektörüm Prof. Dr. Şahin Karasar'a, öğrenim hayatım boyunca her zaman yanımda olan canım aileme, bilgisi ve deneyimiyle her anımda yanımda olan ve tezimin her detayında bana özveriyle yardım eden kıymetli halam Hacer Erten'e, desteğini her zaman yakından hissettiğim değerli eşim Hilâl Pembe Erten'e teşekkürlerimi borç bilir, sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ömer Niyazi Erten

Ocak, 2020

ÖZ

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ - ÇİN TİCARET SAVAŞLARI EKSENİNDE DOLAR ve YUAN

Ömer Niyazi Erten
Yüksek Tezi
İktisat Anabilim Dalı
Uluslararası İktisat ve Finans Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İhsan Gülay
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020

Tarih boyunca kriz dönemlerinde gündeme gelen ticaret savaşları, yakın dönemde ABD'de ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dümyaya yayılan 2008 Dünya Finans Krizi'yle gündeme gelmiştir. Ülkeler krizin etkilerini atlatmak için "Yeni Korumacılık" politikalarını gündeme almış ve farklı enstrümanlar ile uygulanmaya başlamıştır. Korumacılık politikaları, nihayetinde kur ve ticaret savaşlarına neden olmuş ve global ekonomide yeni aktörleri ortaya çıkarmıştır.

ABD'de 2017 seçimlerini "Ekonomik Milliyetçilik" ve "First America" söylemleriyle kazanan Donald Trump, 2018 yılında bu iki vaadine paralel olarak ABD'yi çeşitli küresel ekonomik örgütlerden ayırmış ve başta Çin olmak üzere dış ticaret açığı verdiği ülkelere karşı ithalat kotaları koymaya başlamıştır.

Ekonomide küresel liberalizme aykırı bu gelişmeler olurken Bretton Woods'un yıkılışından bu yana gündemde olan Doların hegemonik gücünün zayıflatılması ve alternatif para birimlerinin rezerv para olabilme meselesi bir kez daha gündeme getirmiştir. Çin Yuan'ının küresel piyasalarda kullanımı artmaya başlamıştır. 2018 yılında "Şanghay Uluslararası Enerji Borsası"nda petrol kontratlarının Yuan ile işleme açılması Çin'in bu konudaki tutumunu ortaya koyar nitelikte olmuştur. Ayrıca Türkiye, Rusya, İran, Çin gibi ülkeler aralarındaki ticarette yerel paralarını kullanmaya başlaması için adımlar atılması, bu durumu destekler niteliktedir. Fakat dünya ekosisteminde ihracı yapılan en büyük emtia olan petrolün Dolar ile alınıp satılması bu durumun bölgesellikten öteye gidemeyip küreselleşemeyeceğini göstermektedir.

Tüm bu gelişmeler ışığında Çin'in, ihracatının büyük bir bölümünü Dolar ile yapması, elinde bulundurduğu ABD tahvil ve bono stoku, ihracat avantajını kaybetmemek için Doların Yuan karşısında değer kaybetmesini istememesi ve Yuanı'ı elinde bulundurduğu rezervler sayesinde Dolar karşısında sürekli baskılayarak belli bir seviyede tutarak ihracatını bu sayede istediği seviyeye yükseltmesi, Trump tarafından "kur manipülatörü" olarak ilan edilmesine neden oldu. Trump'ın bu tutumu ABD'nin 2008 Dünya Finans Krizi sonrasında ihracatı arttırmak suretiyle ekonomisini rahatlatmak için yaptığı devalüasyonu getiriyor ki bu da ABD'nin şikayet ettiği durumu kriz döneminde kendisinin yaptığını gösteriyor. IMF, Dünya Bankası ve OECD istatistikleri incelendiğinde Yuan'ın küresel çapta kullanım oranında gözle görülür bir artış olsa da bu oran, Yuan'ın rezerv para olarak tanımlanabilmesi için oldukça yetersiz bir seviyededir.

Çalışma, ABD – Çin ticaret savaşları ekseninde Dolar ve Yuan'ın rezerv para statüsünü incelemek amacıyla kurgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ticaret Savaşları, ABD, Çin, Dolar, Yuan.

ABSTRACT

DOLLAR AND YUAN ON USA-CHINA TRADE WAR

Ömer Niyazi Erten
Master Thesis
Department of Economy
International Economics and Finance Programme
Advisor: Asst. Prof. İhsan Gülay
Maltepe University Graduate School, 2020

Trade wars which have been on the agenda during crises throughout history have been brought to the agenda with the 2008 World Financial Crisis which emerged in the USA in a short time and spread to the whole world in a short time. Countries have adopted “New Protectionism” policies in order to overcome the effects of the crisis and started to implement them with different instruments. Protectionism policies ultimately led to exchange and trade wars and created new actors in the global economy.

Donald Trump, who won the 2017 elections in the USA with the rhetoric of “Economic Nationalism” and “First America”, separated the US from various global economic organizations in 2018 in parallel with these two promises and started import quotas against the countries where he had foreign trade deficit, especially China.

While these developments are contrary to global liberalism in the economy, the issue of weakening the hegemonic power of the Dollar, which has been on the agenda since the fall of Bretton Woods, and the possibility of alternative currencies to become reserve money, has once again been brought to the agenda. The use of Chinese Yuan in global markets has started to increase. In 2018, the opening of oil contracts with the Yuan on the “Shanghai International Energy Exchange” proved China's position on this issue. In addition, countries such as Turkey, Russia, Iran, China have taken steps to start using local currencies in trade among them is supportive of this situation. However, the biggest commodity exported in the world ecosystem is the purchase and sale of oil, which shows that this situation cannot go beyond regionalism and globalization. In the light of all these developments, China does not want the Dollar to depreciate against the Yuan due to the fact that it makes a large portion of its exports with the Dollar and holds US bonds and bills in US Dollars and in order not to lose its export advantage.

With the reserves held by the Yuan, China has constantly pushed against the Dollar, keeping its exports at a certain level and thus increased its exports to the desired level, causing Trump to be declared a “currency manipulator. This attitude of Trump brings about the devaluation of the US in order to ease its economy by increasing exports after the 2008 World Financial Crisis, which shows that the US is performing the case itself during the crisis. Although the IMF, World Bank and OECD statistics show that there is a significant increase in Yuan's global utilization, this rate is insufficient to define Yuan as reserve money.

The study is designed to examine the reserve money status of the Dollar and Yuan in the axis of the US - Chinese trade wars.

Keywords: Trade Wars, US, China, Dolllar, Yuan.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
TABLOLAR LİSTESİ xi
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
GRAFİKLER LİSTESİ xiii
KISALTMALAR xiv
ÖZGEÇMİŞ xvi
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1

Problem 1
Amaç 3
Önem 3
Yöntem 3
Tanımlar 3
Varsayımlar 4
Sınırlıklar 4
BÖLÜM 2. TİCARETİN TARİHSEL SÜRECİ, KÜRESELLEŞME VE rezerv para 5

2.1. Ticaretin Tarihsel Süreci 5
2.2. Küreselleşme 6

2.2.1. Küreselleşmenin Tarihsel Süreci 7
2.2.2. Küreselleşmenin Boyutları 8

2.3. IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü: Küreselleşmenin Üç Temel Organı 10
BÖLÜM 3. PARA 12

3.1. Para Kavramı 12
3.2. Altın Standardı 13
3.3. Rezerv Para 14
BÖLÜM 4. KUR SAVAŞLARI 15

4.1. Birinci Kur Savaşı (1921 – 1936) 16
4.2. İkinci Kur Savaşı (1967 – 1987) 17
4.3. Üçüncü Kur Savaşı 19

4.3.1. Pasifik Cephesi 20
4.3.2. Atlantik Cephesi 20
4.3.3. Avrasya Cephesi 21
BÖLÜM 5. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ 22

5.1. ABD Ekonomisinin Tarihsel Süreci 22

5.1.1. Yeni Kıtanın Keşfi ve Kolonileşme 22
5.1.2. ABD Anayasasının Kabulu ve Bağımsızlık Mücadelesi 23

5.1.3. Endüstriyel Gelişim ve Amerikan İç Savaşı 24
5.1.4. Ekonomiye Devlet Müdahalesi ve II. Dünya Savaşı Dönemi 25
5.1.5. Ekonomide Savaş Sonrası Dönem: 1945–1960 Dönemi 26
5.1.6. Ekonomide 1970–1980 Dönemi 27
5.1.7. Ekonomide 1980–1990 Dönemi 28
5.1.8. Ekonomide 1990 Dönemi 29
5.1.9. Ekonomide Milenyum Dönemi 30
5.2. FED 30
5.2.1. FED'in Tarihçesi 30
5.2.2. FED'in Yapısı 31
5.2.3. FED'in Kurumsal Yapısı 32
5.2.4. Federal Açık Piyasa İşlemleri Komitesi (FOMC) 34
5.3. Popülizm ve Trumpizm 34
BÖLÜM 6. ÇİN HALK CUMHURİYETİ 37
6.1. Çin Ekonomisinin Tarihsel Süreci 37
6.1.1. Sanayi Devrimi ve Çin 37
6.1.2. Mao Dönemi 38
6.1.3. Deng Dönemi 40
6.1.4. Tek Kuşak Tek Yol Projesi 41
6.2. Çin Ekonomisinde Finansal Piyasalar 41
6.3. Yuan Para Dinamiği 41
6.4. Çin Dış İlişkileri 45
6.5. PBoC ve Korumacı Para Politikaları 46
6.5.1. PBoC'un Tarihsel Süreci 46
6.5.2. PBoC'un Politika Hedefleri ve Sorumlulukları 47
6.5.3. PBoC Para Politikaları 48
BÖLÜM 7. KORUMACILIK 49
7.1. Korumacı Para Politikalarının Tarihçesi 51
7.2. Korumacılık Politikaları 53
BÖLÜM 8. ABD – ÇİN TİCARET SAVAŞLARI EKSENİNDE DOLAR ve YUAN 55
8.1. Ticaret Savaşları 55
8.2. ABD–ÇİN Ticaret Savaşları 56
8.3. ABD–Çin Ticaret Savaşlarının Dünya Ekonomisine Etkileri 63
BÖLÜM 9. ABD–ÇİN TİCARET SAVAŞLARI EKSENİNDE DOLAR ve YUAN'ın REZERV PARA STATÜSÜNE BİR BAKIŞ 69
BÖLÜM 10. SONUÇ ve TARTIŞMA 78
ÖNERİLER 82
KAYNAKÇA 83

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Mao Dönemi GSYH ve Reel Büyüme 39
Tablo 2: Korumacılık Yöntemleri..... 50
Tablo 3: Geleneksel ve Yeni Korumacılık Yöntemlerinin GZFT Analizi 50
Tablo 4: Korumacı ve Liberal Ticaret Politikalarının Tarihçesi..... 52
Tablo 5: Ticaret ve Kur Savaşlarının Benzerlikleri ve Farklılıkları 56
Tablo 6: ABD Hazine Menkul Kıymetlerinin Ülkelere Dağılımı 58
Tablo 7: DTÖ Nezdinde ABD'ye Açılan ve ABD'nin Açtığı Davalar 59
Tablo 8: 2018-2019 ABD-Çin Tarife Zamları..... 60
Tablo 9: OECD Ülkeleri İle OECD Dışında Kalan Ülkelerin GSYH'si 68
Tablo 10: ABD-Çin 2018 Makroekonomik Göstergeleri 71
Tablo 11: Fx Enstürmanları Bazında Para Birimi Sıralaması..... 73
Tablo 12: RMB'nin SWIFT Verileri 77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Federal Rezerv Piramidi 32
Şekil 2: Popülist Düşüncenin Unsurları 35
Şekil 3: CNY ve CNH'nin Kullanıldığı Bölgeler 42
Şekil 4: Küresel Sistemde Para Birimlerinin Dağılımı 72

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: 1992-2018 USD/CNY Paritesi 43
Grafik 2: 2010-2018 USD/CNH Paritesi 44
Grafik 3: 2015-2018 USD/CNH ve USD/CNY Pariteleri 45
Grafik 4: Çin/Dünya Küreselleşme Endeksi 46
Grafik 5: 2018 Çin GSYH Büyümesi 63
Grafik 6: G-20 Ülkelerinin 2017-2018 Yılları Arasında Uyguladığı Yeni Korumacılık Uygulamaları 65
Grafik 7: ABD'nin 2009-2017 Yılları Arasında Uyguladığı Yeni Korumacılık Uygulamaları 66
Grafik 8: Gelişmiş, Gelişmekte Olan ve Gelişmememiş Ülkelerin 1970-2017 Yılları Arasındaki Kaopen Endeksi 70
Grafik 9: Sınır Ötesi RMB Endeksi (CRI) 73
Grafik 10: RMB'nin Kullanımın Dağılımı 74
Grafik 11: RMB'nin En Çok İşlem Gördüğü Londra Piyasalarındaki Opsiyonlara Dağılımı 75
Grafik 12: RMB'nin En Çok Kullanıldığı 15 Denizaşırı Ekonomi 76

KISALTMALAR

AB :Avrupa Birliği

Afdb :Afrika Kalkınma Bankası

APEC :Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu

ASEAN :Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği

BAE :Birleşik Arap Emirlikleri

CRI :Sınırötesi RMB Endeksi

CNH :Of-shore Yuan

CNY :On-shore Yuan

DTÖ :Dünya Ticaret Örgütü

FED :Federal Reserve System

FOMC :Federal Open Market Commitee

FX :Forex

GATT :General Agreement on Tariffs and Trade

GOÜ :Gelişmekte Olan Ülkeler

GSYH :Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

GZFT :Güçlü Zayıf Fırsat Tehdit Analizi

G-20 :Group of Twenty

IMF :International Monetery Fund

LAILA :Latin Amerika Entegrasyon Birliği

NAFTA :Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması

OECD :Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

OPEC :Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü

PBoC :Çin Merkez Halk Bankası:

PMI :Satın Alma Yöneticileri Endeksi

PPP :Satın Alma Gücü Paritesi

RMB :Çin Renmimbisi

SDR :Özel Çekme Hakkı

SSCB :Sovyetler Birliği

TTIP :Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortalığı Anlaşması

TTP :Trans Pasifik Ortaklığı Anlaşması

USA :United States (Amerika Birleşik Devletleri)

USD :Amerikan Doları

WB :World Bank

WIPO :World Intellectual Property Organization

QE :ABD – Parasal Gevşeme Politikaları

ÖZGEÇMİŞ

Ömer Niyazi ERTEN

İktisat Anabilim Dalı

Eğitim

Y.Ls.	2020	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı
Ls.	2018	Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Anabilim Dalı
Lise	2012	Tuzla Mehmet Tekinalp Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2018 -	Basın ve Halkla İlişkiler Dairesi, Maltepe Üniversitesi Rektörlüğü

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : İstanbul, 1994 Cinsiyet: E

Yabancı diller : İngilizce (orta)

GSM / e-posta : 0534 610 60 84 / ertenomer@outlook.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Problem

Küreselleşme ile birlikte ülkelerin ekonomi ve finans sistemleri birbirine entegre olmuştur. Bu durum dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan ekonomiyi etkileyecek olumsuzlukların küresel çapta daha hızlı ve derinlemesine yayılmasına neden olmaktadır.

Ülkelerin ekonomik ve finansal kriz dönemlerinde sıklıkla başvurduğu korumacı ekonomi politikaları, dünya ticaretini olumsuz etkileyerek beraberinde kur ve ticaret savaşlarını getirmektedir. Bu politikalar; kur savaşlarını, kur savaşları da dış ticaret dengesizliklerini büyütür ve ticaret savaşlarının en önemli silahı haline gelir. Literatürde bu politikaların en riskli olanın "finansal korumacılık" olduğu belirtilmektedir. Finansal korumacılık politikaları ile ülke merkez bankalarının yerel para değerine müdahale etmesi sonucunda kur ve ticaret savaşlarının önü açılmıştır (Ertürk, 2017).

Dünya ekonomileri ekonomik krizin sebep olduğu olumsuz etkileri azaltmak için çözümü ülke ekonomisindeki dış ticaret payını arttırmakta aramıştır. Bunu da en kolay şekilde paralarını devalüe ederek yapmaktadırlar. İhracat ile artan döviz rezervi ülke ekonomisine avantaj sağlar (Ünay & Dilek, 2018; Gerede, 2016).

Kur savaşlarının gündeme gelmesiyle birlikte gözler ihracatta lider konumda olan Çin'e çevrilmiştir. Çin', Yuanı baskılayarak 2000-2014 yılları arasında yabancı para rezervini 4 trilyon Dolar düzeyine taşımıştır. 2005 yılına kadar Yuan Dolara sabitlenmişken son zamanlarda Çin hükümeti bu uygulamadan uzaklaşmıştır. Çin, Ekim 2018 itibariyle yabancı para rezervinin %25'ini satarak Yuanın değerini bir önceki yıla göre %10 arttırmıştır. Ayrıca hükümet, ülke vatandaşlarının yılda 50.000 Dolardan fazla ülke dışına para aktarımını engelleyerek, değerlenen Yuanının ülke dışına hareket kabiliyetini kısıtlamıştır. Trump, Yuan üzerinde yaptığı baskı sebebiyle Çin hükümetini "para manipülatörü" olarak suçlamıştır (Shen, 2018, s. 35).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yönetimi, benimsediği ticaret politikası doğrultusunda karşılıklı ticaretinde –en çok Çin olmak üzere- açık verdiği ülke ekonomilerini baskılamaktadır. Trump yönetimine kadar bu baskılamalar, üstü örtülü olarak bürokratik bir anlayışla, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üzerinden yapılmakta olduğu için bunu ticaret savaşı olarak nitelendirmek doğru olmazdı. Ancak ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında, ABD Başkanı Donald Trump'ın 1 Mart 2018 tarihinde ilan ettiği çelik ithalatında %25, alüminyum ithalatında ise %10 gümrük vergisinin uygulamaya koyulması ve 6 Temmuz 2018'de ABD'nin, ithal ettiği 34 milyar dolar tutarındaki Çin ürününe ek gümrük vergisi getirdiğini ilan etmesiyle dünya ekonomisi "Ticaret Savaşları" olarak adlandırılan kaotik bir sürecin içine girdi (Ferraro & Van, 2019).

Kaynaklar, ABD'nin Donald Trump yönetiminin bu uygulamalarıyla birlikte onlarca yıldır sürdürdüğü "serbest ticaret" anlayışı ve savunuculuğundan saptığını belirtmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti Başkanı Şi Cinping de bu hamlelere karşı ataklar yapmaktan çekinmemiş, 7 Ağustos 2018 tarihinde 333 ürünü kapsayan 16 milyar Dolarlık bir ek tarife listesi açıklamıştır. Trump'ın küresel ekonomiye karşı takındığı olumsuz tutum ve davranışlar küresel piyasaları rahatsız etmiştir. Günümüzde Rusya-İran-Türkiye üçlüsü gibi pek çok ülke, aralarındaki ticarette "yerel para" kullanmanın olasılıklarını gündemlerine taşımıştır. Nitekim İran, Nisan 2018'de mali işlemlerde kullandığı yabancı para birimini "Dolar"dan "Euro" ya çevirmiştir ve petrol ihracını da Euro ile yapmaya başlamıştır (Shen, 2018; Ferraro & Van, 2019).

ABD'nin ve Doların elini güçlendiren en büyük unsur ise küresel piyasalarda petrol ticaretinin Dolarla yapılmasıdır. Zira petro-dolar ABD'ye istediği zaman basabileceği bir para birimi ile petrol satın almayı sağlamaktadır. Fakat Körfez İşbirliği Konseyi üye ülkeleri ile Japonya, Çin, Brezilya ve Rusya petrol ticaretinde petro-dolar alternatifi geliştirmeye çalışmaktadırlar. 6 Mart 2018'de Şangay'da Yuan cinsinden ham petrol vadeli işlemleri başlamış olması da bu görüşü destekler niteliktedir. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü'nde (OECD) yapılan projeksiyonlar, hâlihazırda dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin'in 2020'ye kadar "Ekonomik Güç" olabilme ihtimalini göstermektedir (Cao, 2016, s. 89-90).

Amaç

Araştırmanın probleminde belirtilen bilgiler doğrultusunda ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşının "rezerv para" statüsünün tartışılması amaçlanmıştır.

Önem

Bu çalışma, ABD-Çin ticaret savaşının ülke ekonomilerine etkileri ile Dolar ve Yuan üzerindeki etkileri "rezerv para" meselesi ekseninde tartışılarak konuya dikkat çekilecektir.

Yöntem

ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşları ekseninde Dolar ve Yuan'ın rezerv para statüsünün incelendiği bu çalışmada ulusal ve uluslararası alan yayın taraması yöntemi ile çalışma konusu ile ilgili kavramlar ve güncel veriler incelenerek çalışma sorularına cevap aranmıştır. Ülkelere ait makroekonomik göstergeler ile rezerv para olabilme şartlarının karşılanması ile ilgili veriler Dünya Bankası, IMF, OECD, SWIFT, FED ve PBoC'dan elde edilmiştir.

Tanımlar

Ticaret Savaşı: Korumacı ekonomi politikalarının bir sonucudur. Ülkelerin birbirleriyle küresel piyasayı etkileyecek nitelikte olan, para politikaları, dış politikaları ve ekonomi politikaları gibi yollar birbirlerine misillemede bulunması durumudur.

Korumacı Ekonomi Politikası: gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları, ithalat kotaları, anti-damping, tarife dışı engeller gibi uygulamalar ile ülke ticaretinde ithalatı kısmaya dolayısıyla üretimi ve ihracatı teşvik etmeye yönelik politikalardır.

Kur Savaşı: Uluslararası ticaret ve piyasalarda ülkelerin birbirlerine karşı olan ekonomik ilişkilerinde avantaj sağlamak üzere, ithalatı kısmak ihracatı arttırmak amacıyla kendi para birimlerinin değerinin düşük tutulmasıdır.

Rezerv Para: Merkez bankaları ve/veya uluslararası finans kuruluşlarının biriktirmeye değer gördükleri yüksek talebi olan döviz cinsleridir.

Varsayımlar

Tezde, ABD-Çin arasındaki ticaret savaşlarının bu ülke ekonomilerine etkileri ve Doların rezerv para statüsünün sürdürülebilirliği ve Yuanın rezerv para statüsü durumu incelenmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur:

1- Çin ile ABD arasında yaşanan ticaret savaşlarının bu ülkelerin ekonomileri üzerinde etkisi nedir?
2- Doların Hegomanyası sarsılmakta mıdır?
3- Yuan rezerv para statüsü kazanabilir mi?

Sınırlıklar

Çalışmadan elde edilen veriler araştırmacı tarafından ulaşılarak irdelenen literatür ile sınırlıdır.

BÖLÜM 2. TİCARETİN TARİHSEL SÜRECİ, KÜRESELLEŞME VE REZERV PARA

2.1. Ticaretin Tarihsel Süreci

Ticaret ekonomiyle birlikte ve ona bağlı düşünülse de Uygarlığın ilerlemesinde önemli bir işlevi bulunan ticaretin tarihi ekonominin tarihinden daha eskidir ve ilkel insanlık tarihine kadar indirgenebilir. İhtiyaçların karşılanmasında temel unsur olan ticaret insan iletişimin başlamasıyla var olmuştur.

Taş Devri insanları yiyeceklerini avcılıkla değil; üretimle sağlıyorlardı. Bu ilk üreticiler yiyeceklerini kendileri ürettikleri gibi aynı zamanda yiyecekten başka şeylere de ihtiyaç duyuyorlardı. Zaman geçtikçe kendi ihtiyaçları için üretmiş oldukları fazla ürünleri, ihtiyaçları olan ve başkalarının elinde bulunan mallarla karşılıklı olarak değiştirmeyi keşfettiler. Bu keşifle birlikte ilk insanlar değiş tokuş için ihtiyaçlarından fazla üretmeye yöneldiler. Böylece ticaretin tarihsel süreci başlamış oldu. Dar anlamda Mezapotamya uygarlıklarına kadar uzanan geçmişe sahip olan ticaret, uygarlıkları birbirleriyle tanıştırarak; iletişimi hızlandırıp bilimsel ve teknolojik bilginin yayılmasını tetikleyerek insan uygarlık tarihinin gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. Bu süreçte uzak ülkelere mal akışını sağlamak üzere oluşan büyük ticaret yolları bu işlevi yanında kültür ve düşünce alışverişini de sağlamıştır (Bozkurt, 2012, s. 158-159).

Ticaret önceleri kıtalarla sınırlı iken 1500 ve 1600'lü yıllar arasında deniz ticaretinin gelişmesiyle hacmini artırmış ve buna bağlı olarak uygarlıklar tarihine bazen anlaşmaları bazen ise savaşları taşımıştır. Ticaret 1700'lerin ikinci yarısında endüstrileşme ile ivme kazanırken, peşpeşe yaşanan iki dünya savaşında gerilemiştir. Ticaretin 1900'lerin sonunda tekrar hızlanması ve küreselleşmeye başlaması kurallarının ve kısıtlamalarının yazılı ve bağlayıcı hale getirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Böylelikle ilk olarak Ticaret ve Tarifeler Üzerinde Genel Anlaşması (GATT), akabinde GATT'a üye ilkeler tarafından DTÖ kurulmuştur. Bunu 2000'li yıllarda Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşma'sı (NAFTA) izlemiştir. 21. yy.'la damgasını vuran bigi teknolojilerindeki gelişmeler ve internet ticareti elektronik ortama taşımıştır (Çetiner & Sever, 2019).

Ticaretle birlikte "Mülkiyet" kavramı ortaya çıkmıştır. Mülkiyet hakkı insanlık tarihinde neolitik çağ ile birlikte gelişen yerleşik yaşam biçiminin ortaya çıkmasıyla birlikte oluşmuştur. Mülkiyet, ekonomide yer alan temel kavramlardan biri olup; antik çağ toplumlarından günümüz modern toplumlarına kadar yaşanan birçok ekonomik ve toplumsal olayın temelinde bulunan bir unsur olarak çeşitli teorilerin ve akımların da temel dayanağı niteliğindedir (Ertürk, 2017, s. 89-90).

Geçmişten günümüze kadar gelen süreçte yaşanan savaşların büyük bir kısmı mülkiyetin paylaşılamaması sorununun neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu durum tarihsel süreç içinde fiziki savaşlardan ekonomik ve kültürel savaşlara doğru evrilmiştir.

2.2. Küreselleşme

Küreselleşme kavramı literatürde daha çok siyasal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla en çok tartışılan olgulardan biridir (Göngen, 2013; Özel, 2012).

Küreselleşmeyi refah arttırma, çağdaşlaşma, kaynakların verimli kullanımının aracı olarak tanımlayanlar olduğu gibi; gelirin adaletsiz dağılımını ve batının az gelişmiş ülkeleri pazarı haline getirmesine aracılık ettiğini savunanlar da bulunmaktadır (Oran, 2009; Lechner & Boli, 2014).

Günümüzde küreselleşme bağlamında hiperküreselciler, şüpheciler ve dönüşümcüler olmak üzere üç temel görüş bulunmaktadır. Hiperküreselciler, endüstri ile gelişen ulus-devletlerin, küreselleşme önünde bir engel olduğunu. Şüpheciler küreselleşmenin yeni bir kavram olmayıp, esasında insanlık tarihinin en başından itibaren var olduğunu ve küreselleşmenin ekonomik bağlamda piyasanın tam entegrasyonuyla ulus-devletlerin daha da güçleneceğini savunurlar. Dönüşümcüler ise küreselleşmenin geleneksel toplum yapısını modernize eden bir politik güç olarak kabul eder ve ulus-devlet yapısını yeniden inşa eden bir kavram olarak nitelendirirler (Held & vd., 1999, s. 2-5).

Literatürde küreselleşmeyle ilgili üç temel teori ileri sürülmektedir: Marksizm, Liberalizm ve Realizm. Marksistlere göre küreselleşme bugünkü kapitalist dünya sistemini açıklar. Küreselleşmenin "Kurumsal Zorbalık"la sistemli bir şekilde batı dünyası tarafından dayatıldığını savunur. Liberaller sermaye hareketlerindeki

sınırlamaların kalkması ve ulus-şirketler ortaya çıkmasıyla birlikte dünya ekonomisi bağlamında "artık dünyanın merkezinde devletler yoktur" anlayışını savunurlar. Realistler ise dünya siyasetinde devletlerin daima belirleyici etken olarak var olacağını, küreselleşmenin devletlerin egemenliğini sarsmayacağını savunurlar (Baylis & vd, 2017).

2.2.1. Küreselleşmenin Tarihsel Süreci

Küreselleşme kavramı ilk kez 4 Nisan 1959 tarihinde "The Economist" dergisinde kullanılmıştır. Küreselleşme, üretim faktörlerinin, teknolojinin, mal ve hizmetlerin dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması ve devletler arasındaki ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel ilişkilerin arttığı ve karşıklıklı bağımlılığın ivme kazandığı bir süreci ifade etmektedir. (Özel, 2012, s. 22).

18. Yüzyılda Sanayi Devrimi ile birlikte hammadde değer kazanmıştır. Değer kazanan hammaddeye aynı oranda ihtiyaç da artmıştır. Ortaya çıkan bu ihtiyaç sınır ötesi arayışları da beraberinde getirerek bütünleşmenin habercisi olmuştur (Güven, 2017).

Ticari küreselleşme, ülkeler arasındaki mal ve hizmet alışverişini kapsayan engellerin kaldırılmasının veya azaltılmasının amaçlandığı bir süreçtir (Aydemir & Kaya, 2007, s. 268-269). 1947'de imzalanan GATT ile "küresel ticaret sistemi"nin kurulmasında önemli bir adım atıldı. GATT ile gümrük tarifeleri ve kotalar kaldırılarak uluslararası ticaretin önü açılmış oldu (Sabır, 2001, s. 271-272).

1980'lere gelindiğinde GATT çatısı altındaki ülkeler, aralarındaki ticari engelleri azaltmaya yönelik uygulamaları arttırdılar. Özellikle kararları 1 Ocak 1995'te yürürlüğe giren ve GATT'ın 8. Raundu olan Uruguay Raundu ile ticari liberalizm benimsenerek tarife ve tarife dışı engellerin azaltılması amaçlandı. Ticari ve ekonomik küreselleşme 1980'li yıllardan itibaren büyük bir hız kazanmıştır. Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre 1960 yılında toplam dünya ticareti 266 milyar Dolar iken, 1986 yılında bu rakam %1529,32 artarak 4.334 trilyon Dolara ulaşmıştır (Aydemir & Kaya, 2007, s. 269). Dünya Bankası verilerine göre bu rakam 2017 yılında 80 trilyon Dolar olmuştur (Dünya Bankası-A, 2019).

2.2.2. Küreselleşmenin Boyutları

Küreselleşmenin temelde ekonomik bir olgu olduğu varsayılsa da siyasal ve kültürel boyutlarına da değinmek gerekir (Göngen, 2013, s. 117).

2.2.2.1. Siyasal Küreselleşme

Siyasal küreselleşme liberal ideolojinin ve kurumsal yapısının ulus-devletlere yayılarak devletlerin otoriter gücünü ulus-üstü kuruluşlara bırakması olarak tanımlanır. Siyasal küreselleşmeyle ulusal sorunlar uluslararası platformlara taşınarak çözümü için uluslararası iş birlikleri mecbur hale gelmiştir. Tüm bu süreçler sonucunda devlet-birey-toplum ilişkisinin yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulmuş ve ulus devletler otoriter gücünü kaybetmiştir (Kıvılcım, 2013, s. 228).

2.2.2.2. Kültürel Küreselleşme

Kültürel küreselleşme dünya üzerindeki kültür akımları önündeki engellerin kalkması olarak yorumlanır. Literatürde özellikle kültürel küreselleşmenin kültür zenginliklerine ket vurduğuna dair görüşler bulunmaktadır. Batı dünyasına ait kültürel olguların doğudaki insanların alışkanlığı haline gelmesi bu görüşü destekler nitelikteki bulgulardandır (Steger, 2013).

2.2.2.3. Ekonomik Küreselleşme

Ekonomik küreselleşme dünya ekonomisinde ülkeler arasındaki ilişkilerin kuvvetlenmesi ve birbirlerinden etkinlenmesi olarak tanımlanabilir. Ekonomik küreselleşmesinin başlangıcı olarak birden fazla görüş bulunmaktadır. Küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte sermaye hareketleri önündeki engellerin kalkmasıyla teknoloji hareketleri de serbest kalmıştır. Siyasal ve Kültürel Küreselleşmenin etkileriyle birlikte artık ulus-üstü kurumların ortaya çıkması ve büyük bir ivmeyle büyümesi, teknolojinin de gelişmesiyle üretim araçlarının ve nihai ürünlerin ülke sınırlarını aşmalarına olanak sağlamıştır (Aydemir & Kaya, 2007, s. 261).

2.2.2.3.1. Ekonomik Küreselleşmenin Tarihsel Süreci

Küreselleşmenin tarihsel süreci incelendiğinde sürecin başlangıcıyla ilgili tam bir görüş birliği olmadığı görülmektedir. Küreselleşmenin başlangıcını insanlık tarihinin başlangıcıyla özdeşleştiren görüşler olduğu gibi 1800'lü yılların ortası (modern çağın başlangıcı) 1950'lerin sonları ya da 1970'li yıllar olarak kabul eden görüşler de vardır. Temel olarak küreselleşmenin tarihsel sürecinde üç dönemin itici güç olduğu görülmektedir: Keşif ve Buluşlar (16. y.y.), Sanayi Devrimi (18. y.y. sonları) ve II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönem. Batılıların yeni kıtaları keşfiyle birlikte sömürgeleştirme politikalarının hızlanması, kolinilerden temin edilen ucuz hammadde ve iş gücünün batıya aktarılmasıyla artan ticari hareketlilik küreselleşme tarihinin ilk dönemi olarak özetlenebilir (Göngen, 2013, s. 123-124).

Sanayi Devrimiyle, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucunda batılı güçler ve sömürgeleri arasındaki ticari bağlar güçlendi. Batılı güçler, bir taraftan sömürge ülkelerle aralarındaki ticari engelleri kaldırarak kendi ürünleri için bir pazar oluşturuken; diğer taraftan da sermayelerini yatırım ya da dış borç olarak sömürge ülkelere transfer ettiler. I. Dünya Savaşı ve 1929 Büyük Ekonomik Buhranı sonucunda küreselleşme hız kaybetti. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde küreselleşme yeniden hız kazanmaya başladı ve bu dönem sonunda ABD devasa bir güç haline geldi. ABD'nin kuruluşlarında öncülük ettiği ve ortak amaçlarının ekonominin küreselleşmesi önündeki engellerin kaldırılması olduğu International Monetary Fund (Uluslarası Para Fonu – IMF), World Bank (Dünya Bankası-WB) GATT ve OECD kuruldu. İkinci Dünya Savaşı birçok Avrupa ve Asya ülkelerde ekonomik olarak büyük tahribat oluştururken ABD 1930'lu yılların sonundaki Büyük Buhranı aşmak için benimsediği silah sanayinden başta olmak üzere tüm sanayi kollarından ihracat fazlası verme politikası, artan teknolojik ilerlemeler ve Avrupa faşizminden kaçan bilim insanları ile oluşan yeni buluşlar sayesinde tek güç merkezi haline geldi (Kıvılcım, 2013, s. 222).

Dolara ve altına endeksli sabit kur rejimini esas alan Bretton Woods sisteminin Ağustos 1971'de yıkılmasının ardından ABD ve gelişmiş Avrupa ülkeleri sermaye üzerindeki engelleri kaldırarak finansal küreselleşmenin büyük bir ivmeyle yayılmasını sağlamışlardır (Kıvılcım, 2013, s. 222).

Küreselleşme, 1980'li yıllarda Keynesyen görüşe karşı Neoliberal görüşleri savunan ABD Başkanı Ronald Reagen ve İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher öncülüğünde hızla gelişme gösterdi. Amerika ve İngilitere için yeni pazarlara daha kolay girebilmek için piyasaların serbestleştirilmesi hayati önem arz etmekteydi. SSCB'nin 1980'li yılların sonlarında dağılmasıyla dünya, tek kutbunun ABD olduğu bir döneme evrilmişti (Göngen, 2013, s. 124).

2.3. IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü: Küreselleşmenin Üç Temel Organı

IMF, Dünya Bankası ve DTÖ 1940'lı yıllarda küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı; aynı zamanda küreselleşmeye hız kazandıran uluslarlarası kuruluşlardır. IMF ve Dünya Bankası İkinci Dünya Savaşının yıkıcı ekonomik sonuçlarını iyileştirme çalışmaları yürütmek için ABD'nin Bretton Woods kasabasında toplanan Birleşmiş Milletler Para ve Maliye Konferansının sonucunda finans sağlama amacıyla kurulmuştur. Dünya Bankasının asıl misyonu "kalkınma"yı sağlamaktaktır. Ekonomik istikrarı küresel ölçekte sağlama görevi ise IMF'nindir (Göngen, 2013, s. 126).

Bugün gelinen süreçte yukarıda kuruluş amaçları belirtilen iki kurumun bu hedeflere ulaşmak yada ulaşmaya çalışmak hususundaki başarısı sorgulanmaktadır. IMF, Bretton Woods sisteminin yıkılmasıyla, WB ise İkinci Dünya Savaşının Avrupa ülkeleri üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kalkmasıyla işlev değişikliğine gittiler. Daha önce amaçları ve araçları birbirlerinden farklıykan Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ) karşısında birleşerek küreselleşmeci politilaları şart koştular (Boratav, 2016, s. 38).

ABD Başkanı Ronald Reagen ile İngilitere Başbakanı Margaret Thatcher, liberalizmin savunuculuğu yaptığı 1980'li yıllarda IMF ve Dünya Bankası bu iki lidere destek olarak finansal desteğe ihtiyaç duyan ve liberalizme gönülsüz olan ülkelere bu fikri dayattılar. Yani IMF, 1980'lerden sonra para istikrarını sağlamak ve ekonomik dalgalanmalara karşı yardım etmek yerine önceliği sermayenin serbestleşmesine vermiştir. Dünya Bankası'da buna paralel şekilde kuruluşundaki temel hedef olan "kalkınma" misyonundan ayrılarak yoksul yerel ekonomiler için yatırımı arttıracağına IMF'i destekleyen bir kuruluşa dönüşmüştür (Stiglitz, 2003).

IMF ve WB'nin temellerinin atıldığı Bretton Woods anlaşmasının bir diğer sonucu, amacı küresel ticari ilişkiler yönetmek olan DTÖ'dür. Ticari liberalizm 1995 yılına kadar GATT ile yürütülürken artık daha gelişmiş bir örgüte duyulan ihtiyaç doğrultusunda DTÖ, 7 yıl süren müzakereler neticesinde GATT'ın 8. Raundu olan Uruguay Raundunda alınan kararlarla kurulmuştur. Uruguay Round'da tarım, dokuma-giyim sektörü, sinai mamülleri ve fikri mülkiyet hakları gibi alanarda alınan kararlar, bugün dünya ticaretinin nasıl yapılacağını belirleyen en önemli anlaşma metninin içeriğidir (Kazgan, 2009, s. 130-131).

BÖLÜM 3. PARA

3.1. Para Kavramı

Para, ekononinin temel yapı taşını oluşturan, ticari faaliyetlerin yürütülmesinin sağlanabilmesi için kullanılan temel mübadele aracıdır. Paranın tanımı yapılırken, toplumlardaki alışkanlıklara göre değişen ödeme sistemleri göz önünde bulundurulmalı ve para olarak nitelendirilen tüm nesneler düşünülmelidir. Bu nedenle paranın kavramsal tanımı ekonomik olarak sabit değildir (Akdiş, 2011, s. 25).

İnsanlık tarihi süresince mübadele araçlarının niteliği değişim göstermiştir. MÖ 9000'li yıllarda ticari faaliyetler trampa usulü ile yürütülürken; üretim ve ihtiyaçların artmasına bağlı olarak MÖ 2500'lü yıllara gelindiğinde paralı ekonomiye geçilme süreci başlamıştır. Bu kapsamda bölgelerin yapısal özelliklerine göre bir mal üzerinde anlaşılarak tek bir değişim değeri oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu değeri paranın ilk formu olarak değerlendirebiliriz (Özdemir, 2009, s. 6-7).

İlkel toplumlarda kullanılan trampa yöntemi yerini MÖ 687 yılında Lidyalıların kullanmayı keşfettiği madeni para ile alışverişe bırakmıştır. MÖ 7. yüzyılda Çinli tüccarlar madeni paraları yanlarında taşımalarının riski olduğunu düşünerek paralarını güvenilir kişilere emanet ediyor ve karşılığında yazılı bir senet alıyorlardı. Bu senetler zamanla üzerlerine mühür vurularak devir edilmeye başlandı. Böylece senedi elinde bulunduran kişi emanetteki madeni paranın da sahibi oluyordu. Bu sistem MÖ 118 yılında yine Çinliler tarafından kullanılan ilk modern "kağıt para"nın öncüsü olmuştur. Batı dünyasında modern anlamda ilk kağıt para Çinin aksine 1661 yılında İsveç'te basılmıştır. Kağıt para kullanımı Amerika Birleşik Devletlerinde 1690'lı yıllarda, İngiltere'de 1694 yılında, Rusya'da 1768 yılında, Avusturya'da 1792 yılında Osmanli İmparatorluğunda ise 1839 yılında basılmıştır (Özdemir, 2009, s. 8-9).

Para, özellikle modern çağda, ülkeler tarafından politikaları için enstürman olarak görev görmektedir. "Para Politikası" kavramı merkez bankalarının fiyat istikrarını, finansal kalkınmayı sağlamak ve makroekonomik göstergelerin iyileştirilmesi amacıyla uygulanan eylemlerin karşılığıdır (Akan, 2010, s. 90).

3.2. Altın Standardı

Altın standardı sistemi, ülkelerin kendi kağıt paralarını belirlenen ağırlıkta saf altına endekslemesi ile ortaya çıkan bir sistemdir. Bu sisteme göre basılan her kağıt para ile bu parayı elinde bulundurana karşılığınca saf altın verilmesi sözü verilmiş oluyordu. Ülkeler kendi kağıt paralarını basmaya başlamasıyla beraber "rezerv para" meselesi gündeme geldi. İngiltere 19. yüzyılda parası sterlini "altın"a endeksledi ve küresel çapta rezerv para olarak kabul gördü. Altın standardı sistemi 1. Dünya Savaşı'na kadar sorunsuz bir şekilde devam etti. Birinci Dünya Savaşıyla birlikte altına talep artınca kağıt para altın standardına göre değil kanuna göre basılmaya başlandı. İngiltere savaştan sonra sterlinin altın karşılığını tutmakta direndi fakat başarılı olamadı. ABD bu dönemde parasını altına dayalı tutabilen tek ülke oldu (Bircan, 2016, s. 29-30).

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ve 2. Dünya Savaşının ülke ekonomileri üzerindeki olumsuz etkileri sonucunda ülkeler uluslararası serbestleştirecek ve mali düzeni sağlayacak bir sisteme ihtiyaç duydular. Bunun sonucunda 1940 yılında İngiliz iktisatçı John Maynard KEYNES tarafından hazırlanan "İngiliz Planı" ve ABD Hazine Bakanı Başdanışmanı Harry Dexter WHITE tarafından hazırlanan "Amerikan Planı" olmak üzere iki sistem öne sürüldü. İngiliz Planına göre Uluslararası Kliring Birliği Uluslarası Merkez Bankası olarak görev alacak ve "banchor" adında yeni bir para birimi ortaya çıkartacaktı. Banchor'un değeri altına endeksli olacak fakat konvertibilitesi olmayacaktı. Banchor zamanla rezerv para olarak uluslararası ödemelerde kullanılacaktı. Amerika Planına göre ülkeler paralarını altına endeksleyecek ve devalüasyonu sadece ödemeler bilançosundaki yapısal sorunlar meydana geldiğine yapabilecekti. Bu plana göre 1 ons altın 35 Dolara endekslenmesi ve Dolar altına karşı konvertibli olması önerildi. Yapılan görüşmeler sonucunda 1944 yılında ABD'nin Bretton Woods Kasabasında 44 ülkenin katıldığı bir uluslararası konferans düzenlendi. Konferans sonunda "Amerikan Planı" kabul edilerek uluslararası mali işleri düzenlemek amacıyla IMF; 2. Dünya Savaşının olumsuz etkilerini gidermek ve kalkınmayı sağlamak amacıyla da WB'nin kurulması karara bağlandı. 1973 yılına kadar geçerli olan bu sistem ABD'yi Merkez Bankası durumuna getirmiş ve diğer yerel paraların endekslendiği Doları rezerv para statüsüne taşımıştır (Ertürk, 2017, s. 97-98; Bircan, 2016, s. 42-43).

Ancak yıllar içerisinde ortaya çıkan yapısal, siyasal ve ekonomik değişimler ile Dolar değerini koruyamadı. 1980'de devalüe olan Dolar altınla bağını koparark gücünü ABD ekonomisine ve üretimine dayandırdı (Çiftçi, 2009, s. 205).

3.3. Rezerv Para

Uluslararası ödemelerde kabul görmüş ödeme aracı olan rezerv para, merkez bankalarının ve resmi kurumların, uluslararası ticareti finanse edebilmek ve gerekli durumlarda finans piyasasına müdahalelerde bulunabilmek adına kasasında tutmayı tercih ettiği para birimidir. Rezerv para tanımı şu şekilde formüle edilebilir:

Rezerv Para = Emisyon + Bankalar Mevduatı + Fon Hesapları + Banka Dışı Kesim Mevduatı (Özdemir, 2009, s. 24)

Bir paranın rezerv para olabilmesi için gereken kriterleri özetleyecek olursak;

- Değerini uluslararası düzeyde istikrarlı tutması ve sermaye hareketlerinin kontrollü olması,
- Küresel üretim ve ticarette etkin olan bir ülkeye ait olması,
- Finansal piyasaları gelişmiş; şoklara ve manipülasyonlara karşı dirençli olan bir ekonomik sisteme ait olması,
- Dengeli bir siyasi ve ekonomik yapıya ait olmasıdır (Özdemir, 2009, s. 25).

Bretton Woods ile rezerv para statüsü kabul edilen Doların, dünyada meydana gelen yapısal, siyasal, ekonomik ve teknolojik değişimler doğrultusunda günümüzde rezerv para kimliği sorgulanmaktadır (Cao, 2016, s. 69; Doğan, 2011, s. 142).

Geçmişten günümüze: 1980'de Doların ciddi devalüasyona uğraması, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin ortak para birimine geçmesi, Japonya, Çin ve beraberinde Hindistan ekonomilerinin büyümesi, 1990'da SSCB'nin çökmesiyle yeni siyasal ve ekonomik dengelerin oluşması, Rusya'da bulunan petrol rezervlerinin ülke ekonomisine olumlu etkisi, Doların rezerv para kimliğinin sorgulanmasına neden olan majör gelişmelerdir (Özgül, 2017, s. 93-96).

BÖLÜM 4. KUR SAVAŞLARI

Döviz kuru ülkelerin özellikle maliye politikalarını belirlemede makroekonomik göstergelerle birlikte önemli bir yere sahiptir. Döviz cinsleri arasındaki değişimler ilgili ülkelerin makroekonomik göstergelerinde olumlu veya olumsuz etki oluşturmaktadır. Ülke ekonomisindeki önemli makroekonomik göstergelerdeki güçlü payı nedeniyle döviz kurları ülke karar vericilerinin daima gündemlerinde olup; iç ve dış politika belirlemelerinde majör etkiye sahiptir (Gerede, 2016, s. 18).

Kur savaşları bir ülkenin kendi para biriminin değerini kasıtlı olarak düşürmesi (devalüasyon) yoluyla dış ticaret ilişkileri bulunan diğer ülkelere karşı ihracat havuzunda avantaj sağlamaya çalışılan bir süreci ifade eder. İktisatçı Joan Robinson kur savaşlarında uygulanan polikaları 1930'lu yıllarda "beggar-thy-neighbour" (dilenci komşu politikası) tanımıyla açıklamıştır. Merkantalist görüşün benimsediği "bir ülke zengileşirken diğer ülke fakirleşmek durumundadır" anlayışı üzerine kurulu politikalar çerçevesinde gerçekleştirilen kur savaşları "dilenci komşu politikası" ve "rekabetçi devalüasyonlar" olarakta adlandırılır (Rickards, 2013, s. 5).

Kur savaşları politikaları temel olarak ülkenin enflasyon, ödemeler dengesi – özellikle cari açık- ve işsizlik gibi ekonomik sorunlarına çözüm olarak başvurulan politikalardır. Söz konusu bu politikaların temel noktası yerli paranın yabancı para karşısında değerinin kasıtlı olarak düşürülmesi yani devalüasyondur. Devalüasyonla birlikte ülkede ihracat ithalattan daha ucuz hale gelecektir. Bu durumda ihracat artacak; ithalat azalacaktır. İhracatın artması ile birlikte ülkede üretim artacak buna bağlı olarak işsizlik azalacaktır. Bu sırada en büyük zararı söz konusu ülkenin, dış ticaretinde en çok payı bulunan ülke alacaktır. Bu ülke ihracat yapan ülke konumundan ithalat yapan ülke konumuna gelecek ve ekonomik göstergeleri bozulmaya başlayacaktır. Devalüasyon yapamayan ülkenin ihraç mallarına talebin azalması doğrultusunda bu malların üretiminde kullanılan işgücüne ihtiyacı kalmayacak ve işçi çıkarmaları gündeme gelecektir. Bir diğer olumsuz sonuç ise ihracatın azalıp ithalatın artmasıyla ülkenin dış ticaret açığı verecek olmasıdır (Banu, 2018, s. 34-35).

Kur savaşlarının ortaya çıkışı 1929 Ekonomik Buhranı olarak görülmektedir. Bu politikaya 2008 Küresel Finans Krizinde de başvurulmuştur. Krizden çıkmanın reçetesi olarak görülen devalüasyon politikası ülkeler arasında kur savaşlarına ve yeni krizlere ve ticaret savaşlarına yol açmaktadır.

Günümüzde küresel çapta ekonomik durgunluğun devam etmesi, buna bağlı olarak işsizliğin sürekli artması, iç pazarın durduğu noktada her ülkenin bir diğerinin pazarına girmeye çalışması kur savaşlarının ortaya çıkma nedenleri arasında olmuştur (Ertürk, 2017, s. 102-103; Yılmaz & Divani, 2018, s. 14).

Yakın geçmişte Çin ve Japonya arasında çarpıcı bir kur savaşı yaşandı. Eylül 2010'da Çin'e ait bir tekne Japonya karasularındaki Japon Sahil Güvenlik teknesine çarptı. Japonya teknenin kaptanını tutukladı. Çin kaptanın serbest bırakılmasını ve aynı zamanda Japonya'nın kendilerinden özür dilemesini istedi. Japonya ise kaptanı serbest bırakmadı. Bunun üzerine Çin, Japonya'ya elektronik malzeme, hibrid otomobil, çevre dostu teknolojilerin imalatında kullanılan nadir madenlerin ihracatını durdurdu. Bu piyasanın neredeyse tamamı Çin'in elinde olduğu için Japonya alternatif bulamadı. Bunun üzerine Japonya Yen'in değerini uluslararası piyasalarda düşürerek finansal bir atak gerçekleştirdi. Böylece Çin malları en büyük pazarı olan Japonya'da pahalılaştı. Çin mallarının yerini Endonezya ve Vietnam malları gibi üretim maliyeti düşük ürünler aldı. Bir süre sonra bu durumun kimseye faydası olmadığını gören Japonya formalite icabı "özür mektubu" verip kaptanı iade etti; Çin'de nadir maden akışını kaldığı yerden devam ettirdi (Rickards, 2013, s. 5-6).

Tarihsel süreçte Kur savaşlarını üç ana dönem içerisinde gerçekleştiğini ifade edebiliriz. Bu dönemler, I. Kur Savaşı (1921-1936) II. Kur Savaşı (1967-1987) ve III. Kur Savaşı (Rickards, 2013, s. 79).

4.1. Birinci Kur Savaşı (1921 – 1936)

1921-1936 yılları arasında "Birinci Kur Savaşları" olarak adlandırılan dönemin ilk hamlesini parasının değerini enflasyonla düşürerek rekabet gücünü arttırmayı düşünen Almanya yaptı. Fakat 1. Dünya Savaşı sonucunda oldukça fazla savaş

tazminatı ödemekle yükümlü olan Almanya ekonomisi zaten zayıflamıştı ve enflasyon kontrolden çıktı; hiper boyutlara ulaştı (Rickards, 2013; Bircan, 2016).

Almanya'da hiperenflasyonunun kontrolden çıktığı yıl olan 1922'de büyük sanayi ülkeleri bu ekonomik buhrandan çıkmak için, gündemi "Altın Standardına Geri Dönüş" olan toplantıyı gerçekleştirmek üzere Cenevre'de toplandılar. Görüşmeler sonunda, altın standardı değişime uğradı: merkez bankaları rezervlerini sadece altınla değil, diğer ülkelerin para birimleriyle de tutabileceklerdi. Yani merkez bankalarındaki belirlenen döviz bakiyeleri rezerv olarak altın muamelesi görecekti. Bu gelişme ile birlikte altın standardının yükü ABD gibi büyük altın stokları olan ülke ekonomilerine yüklenmiş oluyordu. ABD Doların altın cinsinden değerini ons başına 20,67 Dolar seviyesinde tutmakla yükümlüyken, diğer ülkeler rezerv olarak altını temsilen Dolar tutabilecekti (Rickards, 2013; Bircan, 2016).

Yeni altın standardı sistemindeki kusurlar ortaya çıkmaya başlamıştı. Bu kusurlardan en açık olanı ihracat fazlası veren ülkelerin biriktirdiği dövizden kaynaklanan istikrarsızlıktı; bunu, açık veren ülkelerin beklenmedik altın talepleri izledi. Altın standardının bu yeni formu kur savaşlarını engellemeye yetmedi, üstelik kur savaşları hız kazandı (Banu, 2018; Rickards, 2013).

Fransa, parası Frank'ı İngiltere ve ABD'ye karşı ihracat üstünlüğü elde etme amacıyla 1925 yılında devalüe etti. İngiltere bu atağa 1931 yılında altın standardından ayrılarak karşılık verdi. ABD ise İngiltere'ye karşı üstünlük kazanmak amacıyla 1933 yılında altın fiyatını ons başına 35 Dolar olacak şekilde devalüe etti. Tüm bu gelişmeler bir çıkmaza yol açmış; İngiltere ve Fransa paralarını tekrar devalüe etmişti. Bu gelişmelerin sonucunda Fransa 1936 yılında altın standardından ayrıldı. Arka arkaya yapılan bu devalüasyonlar nedeniyle dünyanın en büyük lokomotif ekonomileri zayıfladı ve dış ticarette olağanüstü aksamalar meydana geldi (Rickards, 2013, s. 8-12).

4.2. İkinci Kur Savaşı (1967 – 1987)

2. Dünya Savaşının sonlarına doğru gelinirken ABD ve İngiltere öncülüğündeki lokomotif ekonomiler yeni bir finans sistemi için çalışmalar başlatmıştı. 1944 yılında düzenlenen Bretton Woods sürecinde sistemi düzenleyecek kurallar kabul edildi.

Sistemin temel noktası altının ons başına 35 Dolar ile serbestçe Dolara dönüştürülebilmesi ve diğer para birimlerinin belirlenen sabit bir kurdan Dolara endekslenmesiyle dolaylı olarak altına bağlanmasıydı. Bretton Woods Konferansın neticelerinden biri olan IMF, dış ticarette açığa düşen ülkelere kısa vadeli kredi ve belli oranda devalüasyon izni verebilecekti (Rickards, 2013, s. 10).

ABD ekonomisinin Vietnam Savaşı ile yıpranması ve savaş maliyetlerini 2. Kur Savaşlarının çıkış noktası olarak değerlendirilebiliriz. Başlangıçta ABD'nin ordu ve ekonomik gücünün savaşı atlatabileceği düşünülse de öyle olmadı. Ülkede bütçe ve dış ticaret açıkları baş gösterdi. Bunlara bağlı olarak enflasyon ve işsizlik oranları arttı. ABD ekonomisi büyük bir darbe almıştı (Rickards, 2013, s. 10-11).

Dolar tarafında tüm bu gelişmeler meydana gelirken Sterlin'de de istikrarsızlıklar baş gösterdi. Sterlin rezervleri kendi ekonomisi dışındaki ekonomilerde de artış gösteriyordu. İngiltere Sterlin karşılığında stoğunda bulundurması gereken Dolar ve altını temin etmekte zorlanmaya başlamıştı.Aynı zamanda İngiltere ekonomisi yüksek enflasyon ve işsizlik oranlarıyla boğuşuyordu ve Sterlin satış baskısı altındaydı. İngiltere, Kasım 1967'de Sterlini %14,3'lük bir oranda Dolara karşı devalüe etti. (Rickards, 2013, s. 11).

Fransa Haziran 1967'de Dolara dayalı sistemden ayrıldığını duyurdu. Bu gelişme altına olan talebi arttırdı ve Mart 1968'e gelindiğinde altın havuzundan saatte 30 ton altın çıkışı yapılıyordu. ABD ise dış ticaret açıkları ve parasal gevşemenin getirdiği sorunlarla karşı karşıya gelmişti. Ağustos 1971'de Başkan Nixon, dış ticaret açığını kapatabilmek için, Doları altına karşı devalüe ederek ve ithalata %10 ek vergi koyarak Bretton Woods ve GATT'a tamamen aykırı olan "Yeni Ekonomi Politikası"nı ilân etti. Gelen tepkiler üzerine ABD ödemeler dengesinde iyileşme sağlanınca %10'luk ek verginin kaldırılacağını açıkladı. Süreç içerisinde müzakereler sonucunda Dolar altına karşı %9, diğer önemli paralara karşı %3 ile %8 arasında devalüe edildi. Altın da hesaba katılınca diğer paralar altın karşısında %11 ile %17 değer kazanmış oldu. Ülkeler yeni pariteleri +/- %2,25'lik koridorda tutmayı; ABD ise %10'luk ek vergiyi kaldırmayı kabul etti (Parasız, 2005, s. 107-111).

Yapılan bu düzenlemeler ile ABD'nin ithalatının azalması, ihracatının artması hedefleniyordu; fakat kısa bir süre sonra durumun böyle olmayacağı anlaşıldı. ABD kendini ekonomik durgunluğun içinde buldu. İngiltere de yeni bir devalüasyon yapmak durumunda kaldı. Bu gelişmeler neticesinde Dolar ve sterlinden görece güvenilir hâle gelen Alman Markı'na ve İsviçre Frankı'na talep arttı. IMF 1973'te Bretton Woods sisteminin çöktüğünü açıkladı. Para birimlerinin değeri dalgalı kur rejimine bırakılmıştı (Rickards, 2013, s. 11).

4.3. Üçüncü Kur Savaşı

2000'li yıllara gelindiğinde özellikle teknolojide (bilgisayar ve internet) yaşanan hızlı ve önemli değişimler yatırımcılar için uluslararası piyasaları odak noktası haline getirmiştir. Diğer taraftan "Uluslararası para sistemsizliği" olarak ifade edilen ve 1970'li yıllarda sanayileşmiş ülkeler ulusal paralarını sabit ve dalgalı kur rejimlerine bırakması III. Kur Savaşlarının öncülleri olarak kabul edilmektedir. Günümüzdeki para düzeni tam olarak bir sistem gibi tanımlanamamakla birlikte piyasa odaklı ve sermaye hareketliliğinin esas olduğu ve volatilitelerden dolayı merkez bankalarının piyasaya müdahalede bulunması gerekli olan bir yapılanmadır (Bircan, 2016).

Günümüz küresel para sisteminin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Döviz kurlarının piyasadaki arz ve talep durumlarına göre serbest hareket ettiği dalgalı kur sistemine sahip olması,
- Rezerv para olarak Doların gücünü sürdürmesi,
- Düzenleyici ve denetleyici kurumların para sistemi üzerindeki etkisinin azalması,
- 1978'de kabul edilen Washington Konsensusu'nun kural, ilke ve normlarının geçerliliğini sürdürmesi.

III. Kur savaşının en önemli aktörleri, Gayri Safi Yurtiçi Hasılaları (GSYH) ile toplam dünya GSYH'sinin %60'ına karşılayan ABD, AB ve Çin ekonomileridir.

Bu dönemde kur savaşları teknolojinin gelişmesiyle birikte küreselleşen ekonomide piyasanın tüm oyuncuları ve tüm enstrümanlarla 7/24 küresel çapta yaşanmaktadır.

III. Kur Savaşını Pasifik (Dolar/Yuan), Atlantik (Dolar/Euro) ve Avrasya (Euro/Yuan) olmak üzere üç cephede incelemek mümkündür (Rickards, 2013, s. 12-13).

4.3.1. Pasifik Cephesi

Brezilya eski maliye bakanı Guido Mantega Eylül 2010'da kur savaşı terimini tekrar gündeme getirmiştir. Mantega'ya göre 2010 yılında bir kur savaşı küresel ekonomiyi tekrardan tehdit etmeye başlamıştı. Bu cephede Dolar ve Yuan bulunur. Çin ihracatını yükseltebilmek için 1983 – 1994 yılları arasında yaptığı devalüasyonlar ile parasının değerini Dolar karşısında 2.8 Yuan'dan 8.7 Yuan'a kadar indirdi. Bu haksız rekabet ile ABD Çin'i para manipülatörü olarak suçluyordu. Gelişmeler üzerine Yuan'ın değeri 1997'den 2004'e kadar 8.28 Dolara sabitlendi (Eichengreen, 2013, s. 428; Rickards, 2013, s. 13).

ABD ve Çin arasındaki ticarete bakacak olursak ABD 1997 yılında 50 milyar Dolarlık açık verirken 2006 yılında bu rakam 234 milyar Dolara yükselmiştir. Bu rakam 2018'de 323 milyar Dolar olmuştur. ABD dış ticaret açığı verdikçe içeride Dolar emisyonunu artarken, Çin ise bu durumu absorbe etmek için Yuan emisyonunu arttırmıştır. Çin getirisinden memnun olmamasına rağmen elindeki Dolarlarla piyasadan ABD tahvillerini toplamıştır. ABD bu durumdan oldukça rahatsız olmuş ve Çin'in elindeki Dolar mevduatındaki birikmeyi yavaşlatabilmek için oldukça çok çaba harcamıştır. Bu çabalar neticesinde 2005–2011 yılları arasında Yuan, Dolar karşısında %17 değer kazanarak 6,40 seviyelerine gerilemiştir. ABD parasını Yuan karşısında bir nebze de olsa korurken tahviller meselesine müdehale edememiştir. Çin'in elindeki tüm tahvillerin ödenmesini istemesi ABD'nin altın stoklarının bir anda sıfırlanması anlamına gelmektedir (Rickards, 2013, s. 17).

4.3.2. Atlantik Cephesi

Atlantik cephesinin aktörleri olan Dolar ve Euro arasındaki ilişki ABD ve Avrupa'nın birbirleriyle sıkı ekonomik ve ticari ilişkilerinin olması nedeniyle "savaş"tan çok "karşılıklı bağımlılık" olarak tanımlanabilir. ABD, Avrupa pazarını kaybetmemek için euronun zayıflamasını istemeyecektir; aksine güçlü euroyu savunacaktır. ABD'ye paralel olarak Çin'de Avrupa pazarını kaybetmemek ve

rezervlerinde Dolar haricinde alternatif bir para tutabilmek amacıyla euronun zayıflamasını istemeyecektir. Bu duruma Avrupa'nın ihracat devi olan Almanya açısından bakıldığında dış ticaretteki payını arttırabilmek için eurounun desteklenmesinden rahatsız olacağı ve devalüasyonu savunacağı düşünülebilir; fakat durum Almanya açısında böyle değil. Çünkü Almanya ihracatını AB dışına yaptığı kadar AB bölgesine de yapıyor ve sattığının karşılığını düşük bir para birimi ile almak istemiyordu (Rickards, 2013).

2011 yılına gelindiğinde Euroyu toplamda 17 ülke kullanıyordu. Bu ülkeler arasında savurgan ve borçlarını ödeyemez halde olan Yunanistan ve İspanya'da vardı. 2010 yılında yatırımcılar portföylerini bir sorun çıkmayacağını, devlet borçlarının batmasına izin verilmeyeceğini düşünerek Almanya devlet tahvilleri gibi güvenilir enstrümanlardan sadece biraz daha fazla faiz veren Yunanistan, Portekiz, İspanya, İrlanda gibi ülkelerin tahvilleri ile doldurdular. Aynı yıl içerisinde bozulan saadet zinciri ile Avrupa Bankacılık Sistemi borçları ödeyemez hale gelmişti (Ertürk, 2017, s. 90).

Almanya ve Fransa gibi alacaklı devletler borçlarını tahsil edebilmek için Yunanistan, Portekiz, İspanya gibi ülkelerin devlet borçlarını desteklemek amacıyla kurtarma operasyonlarını başlattılar. Kurtarmaya ABD ve Çin'de uluslararası ticaretin zarar görmemesi adına katkıda bulundular. Euronun varlığını sürdürmesi AB içinde en çok Almanya'ya yarar sağladı ve bu sayede Almanya egemen bir konum kazandı (Rickards, 2013, s. 15).

4.3.3. Avrasya Cephesi

Avrasya cephesinde Euro ve Yuan ikilisi bulunmaktadır. Euro/Yuan ilişkisi bağımlılık üzerine kurulu ve devam eden bir ilişkildir. Zira Çin'in en büyük pazarı ve ticari ortağı ABD'den önce Avrupa'dır. Bu sebeptendir ki 2011 yılında Avrupa'da patlak veren devlet borçları krizinde Çin devlet tahvillerini alarak destek olmuştur. Bu sebeple Euro/Yuan cephesinde sessizlik hakimdir (Rickards, 2013, s. 16).

BÖLÜM 5. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Bu bölümde ABD'nin ve ABD ekonomisinin tarihsel süreci ve ABD Merkez Bankası FED incelenmektedir.

5.1. ABD Ekonomisinin Tarihsel Süreci

5.1.1. Yeni Kıtanın Keşfi ve Kolonileşme

Amerikan ekonomisinin tarihi kıtaya gelen Avrupalı göçmenlerin ekonomik faaliyetleri ile 16. yüzyıla kadar uzanır. 20.000 yıl önce Bering Boğazını geçerek Asya'dan Amerika'ya göçen ilk yerleşimciler Kuzey Amerika'nın ilk yerlileriydi. Kabileler ve kabile konfederasyonu formunda örgütlenen Amerika'nın bu ilk yerli halkı ticari faaliyetlerini en çok kendi aralarında yapıyorlardı. Nitekim yakın olmalarına rağmen Güney Amerika yerlileri ile pek az ticari temasları oluyordu. Amerika'yı Kristof Kolomb'dan önce Vikingler 1000 yıllarında keşfetmişleri. Fakat bu keşif henüz Avrupa ekonomisinin tarıma dayalı olduğundan ve bunun neticesinde toprak mülkiyeti büyük ölçüde önemsendiğinden gözden kaçmış ve önemsenmemiştir. İtalyan denizci ve kâşif Kristof Kolomb Amerika'yı keşfettiğinde yıl 1492 idi ve 1592'ye kadar Avrupalı kâşifler bu "yeni dünya"ya altın, zenginlik ve refah aramaya geldiler (Toman & Akman, 2014, s. 299-300).

İngiltere'nin Virginia'dan sonra Massachusetts'e yerleşen ilk kolonileri yavaş yavaş ileride ABD haline gelecek olan kolonilerini kurup yönetmekteki başarısı, ulusal amaçlarını ve çıkarlarını gözeten tüccar ve toprak sahipleri hissedar grupları olan imtiyazlı şirketleri kullanmasından kaynaklanıyordu. İmtiyazlı şirketlerin özel sektör tarafından finanse edilmesinin yanı sıra alınan her projeye karşılık İngiliz Kralının siyasi ve yargısal yetkiler tanıması bu şirketleri özel bir konuma getiriyordu. Fakat koloniler bir anda kâr sağlayamadığı için çoğu zaman İngiliz yatırımcılar imtiyazlarını yerel halka devrettiler (Toman & Akman, 2014, s. 300).

Kolonilerin ilk ticari faaliyetleri kürk hayvanı yakalayarak kürk ticareti yapmaya dayanıyordu. Ticari olarak büyümeye başlayan koloniler sayesinde destek endüstrileri de gelişmeye başladı (www.usemb-ankara.org.tr).

5.1.2. ABD Anayasasının Kabulu ve Bağımsızlık Mücadelesi

1770'e gelindiğinde bu zamana kadar egemen olan İngiliz politikalarına karşın Kuzey Amerika kolonileri ekonomik ve siyasal açıdan özyönetimi benimsemeye hazırdı. İngiltere ile en büyük anlaşmazlık vergi konusunda çıkmıştı. 1775'te Kuzey Amerika'nın on üç kolonisinin İngiltere'ye karşı bağımsızlık mücadelesi başlamıştı. Süreç sonunda 1787'de günümüze kadar ulaşan ve yürürlükte kalan ve ağırlıklı olarak ticari ilişkilerin düzenlediği Amerika Birleşik Devletleri Anayasası kabul edildi. Anayasa ile birlikte bir Ulusal Banka'nın varlığı tartışmaları başladı. A.B.D'nin kurucularından ve ilk maliye bakanı olan Alexander Hamilton tarımdan çok endüstriyi destekleyecek bir ulusal bankanın varlığını savunuyordu. Uğraşlar sonunda 1791'de Başkan Washington'un imzasıyla 20 yıllık imtiyaza sahip olacak Ulusal Banka her eyalette bir şubesi olacak şekilde kurulmuştur (Nevins & Commanger, 2014).

Alexander Hamilton, ülkede kurulan bebek endüstrilerini korumak amacıyla ithalat vergilerini içeren korumacı politikalar uygulanmasını savunuyordu. Hükümet Hamilton'un bu önerisini ABD'nin dış ticaret politikasının temel yapı taşı olarak kabul etti ve 20. yüzyıl ortalarına kadar destek sağlandı. Hamilton'un rakibi Thomas Jefferson, ekonomik felsefesini "halkın siyasal ve ekonomik zulme karşı korunması"na dayandırmıştı. 1801'de başkan olan Jefferson bu eksende merkeziyetçilikten uzaklaşmış bir tarım politikası uygulamaya yönelmiştir (www.usemb-ankara.org.tr).

Pamuk güneyde, önemsiz bir tarım ürünüyken; 1793'te pamuğu tohumundan ve diğer yabancı maddelerden ayıran makine olan çırçırın icadıyla statü değiştirdi. Toprak sahipleri pamuk ekebilmek için batıdaki çiftçilerden toprak satın aldı. Batıya doğru gelenler sadece Güneyli toprak sahipleri değildi. Aynı zamanda Doğu'daki yerleşikler de toplu olarak Batı'ya doğru göç ediyorlardı. Tüm bu gelişmeler yaşanırken 1829 yılında sınır bölgelerinde yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Andrew Jackson başkanlığı geldi. Birçok kişi Jackson'u yoksul bir aileden geldiği için idol olarak görüyordu. Jackson, ikinci kere başkanlığa seçilince Ulusal Banka'nın görev süresini, Batı'nın çıkarlarını Doğu'nun çıkarlarına tercih ettiği ve bunun da adaletsizliği getirdiği gerekçesiyle, yenilemek istemedi. Kongre, Jackson'ı destekledi ve Ulusal Banka yürürlükten kaldırıldı. Bu gelişme ile ülkenin parasal sistemine karşı güven sarsıldı. 1834 ve 1837'de önemli ticaret panikleri yaşandı fakat gelişen ve hızla büyüyen

ABD ekonomisini engellememiştir. İcatlar ve yeni sermaye yatırımları endüstrilerin kurulmasına ve doğal olarak ekonomik büyümeye destek olmuştur (Nevins & Commanger, 2014).

Endüstride bu gelişmeler yaşanırken aynı zamanda ulaştırma sektörü de hızla gelişti. Demiryolları en çok yatırımı çeken alan oldu. Ulaşım ağlarının gelişmesiyle yeni pazarlar açıldı. Yeni pazarların açılmasıyla da ticaret gelişti (Nevins & Commanger, 2014, s. 77-90; www.usemb-ankara.org.tr).

5.1.3. Endüstriyel Gelişim ve Amerikan İç Savaşı

18. yüzyılın sonralarında Avrupa'da başlayan Sanayi Devrimi'nin ABD'ye ulaşması çok uzun sürmedi. 1860'lara gelindiğinde ABD nüfusunun %16'sı kentlerde yaşarken gelirin 1/3'i imalattan kazanılmaktaydı. ABD'nin Kuzey Doğu'sunda toplananan kentleşmiş endüstride ayakkabı, pamuklu giysi ve makine imalatı yapılıyordu.1845–1855 yılları arasında ABD'ye Avrupa'dan yılda ortalama 300.000 göçmen geliyordu. Kuzey'de endüstri son hızla gelişirken Güney'de tarım yaygındı ve sermaye için Kuzey'e bağımlı durumdaydı (www.usemb-ankara.org.tr).

Tüm bu gelişmeler ekseninde Kuzey gelişen endüstrisi ile serbest işçi hareketlerine ihtiyaç duyuyordu. Buna bağlı olarak köleliğin kaldırılmasını istiyordu. Fakat Güney köleliğin yasaklaması istemiyordu zira tarım arazilerinde çalıştıracak köleye ihtiyaçları vardı. Kuzey'de bu siyahi köleleri kendi sanayilerinde işçi olarak kullanmak istiyordu. Güney, Kuzey'de yasaklanan köleliğin kendilerinde de yasaklanacağını düşünerek devletten ayrılmak için bir ayaklanma çıkarttı. En temel seçim propagandası "köleliğin kaldırılması" olan Abraham Lincoln 1861 yılında başkan seçildi. Seçimin akabinde Güney'deki yedi eyalet bağımsızlıklarını ilan etti. 1861'de Kuzey ve Güney arasında "Amerikan İç Savaşı" başladı. Savaş, Kuzey'in galibiyeti ile sonuçlanmış ve Güney'deki kölelik tamamen kaldırılmıştı. Köleliğin kaldırılması ile Güney'deki pamuk çiftliklerin kârı düştü. Savaş ihtiyaçları sebebiyle gelişen Kuzey Endüstrisi gelişimini sürdürdü. Böylece ABD ekonomisinin politikasının geleceği kesinleşmiş oluyordu (www.usemb-ankara.org.tr).

20. yüzyılın başlarında birçok keşif ve yenilik yaşandı. Pennsylvania'da petrolün keşfi, yazı makinesinin geliştirilmesi, soğutmalı tren vagonlarının kullanılması, telefon, elektrik ampülü, otomobillerin keşfini içeren dönem "İkinci Endüstri Devrimi" olarak nitelendiriliyordu. Endüstrinin bu denli hızlı büyümesi "seri üretim"i de beraberinde getirdi. 1913'te Henry Ford işçilerini sadece bir alanda uzmanlaşmaya yönelterek hareketli otomobil montaj hattını kurdu. Ford'un bu stratejisinin önemi yıllar sonra anlaşılacaktı. 19. yüzyılın son yarısı John D. Rockefeller, Henry Ford, Jat Gould, J. Pierpont Morgan ve Andrew Carnegie gibi ABD'li iş adamları ve sermaye sahiplerinin ortaya çıktığı dönem olacaktı (www.usemb-ankara.org.tr).

Amerika ekonomik tarihinin ilk yıllarında politikacıların büyük bir kısmı federal hükümetin ulaştırma sektörü hariç özel sektöre sınırlı şekilde müdahalesini savunup; "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" anlayışını benimsemişlerdi. Buradaki sınırlı müdahaleden kasıt ise düzenleyici yasaların çıkarılması ve takibinin yapılmasıdır (Nevins & Commanger, 2014).

Buna karşın 19. Yüzyılın sonlarına doğru Orta Batı ve Batı'daki çiftçilerin ve işçilerin katıldığı siyasal hareketlerden rahatsız olan ve kuşkuyla bakan "ilericiler" olarak anılan bir orta sınıf ortaya çıktı. İlericiler ekonomideki rekabeti kontrol altına almanın hükümetin görevi olduğunu savunuyorlardı. Bu gelişmeler doğrultusunda Kongre 1887'de ulaşım sektörünün o zamanlar en gözde alanı olan demiryolu işletmeciliğini düzenleyen "Eyaletler Arası Ticaret Yasası"nı ve 1890'da tekelleşmenin önüne geçmek üzere "Sherman Antitröst Yasası"nı kabul etmiştir (Oruç, s. 3-4).

5.1.4. Ekonomiye Devlet Müdahalesi ve II. Dünya Savaşı Dönemi

ABD hükümeti, ekonomiye en büyük ve açık müdahaleyi dönemin Başkanı Franklin D. Roosevelt ile 1929 Ekonomik Buhranı etkileri sürerken 1930'lu yıllarda "Yeni Düzen" ile yapmıştır. Ücretler ve çalışma saatlerinin düzenlendiği, stratejik ekonomik programlarının ve dairelerin oluşturulduğu, hisse senedi piyasalarını denetleyen Hisse Senetleri ve Senet Borsası Komisyonu'nun kurulduğu, bankacılık sisteminin Federal Mevduat Sigortası Kurumu ile düzenlendiği, modern sosyal güvenlik idaresinin kurulduğu "Yeni Düzen" ile Amerika'nın bugünkü ekonomisini düzenleyen yasalar ve kurumlar oluşturuldu. Yeni Düzen'in ürünü olan Ulusal Endüstriyel

Güçlenme Yasası ile işverenler ve işçiler aralarındaki sorunların hükümet gözetimindeki görüşülmesi ve çözümlenmesi konusunda teşvik edilmesi neticesinde verimliliğin arttırılması hedeflenmişti. Bu sistem ile işveren – işçi – hükümet üçlüsü ekonomideki güç paylaşımını ayrı bir yöne götürmüştür (www.usemb-ankara.org.tr).

II. Dünya Savaşı ile birlikte ABD hükümetinin ekonomiye müdahalesi ile işveren – işçi – hükümet üçlüsünün güç birleşmesi yoğunlaştı. Savaş gereksinimlerinin karşılanması için ABD endüstrileri eşgüdüm halinde çalışmaya başladı (www.usemb-ankara.org.tr).

5.1.5. Ekonomide Savaş Sonrası Dönem: 1945–1960 Dönemi

Amerikalılar İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle savaş esnasında ekonomiyi döndüren askeri harcamaların azalmasından dolayı 1929 Bunalımı öncesi durgunluğa geri dönülmesinden korkuyordu. Ancak korkulanın aksine savaş sonrası dönemde tüketici talebi azalmadı ve ekonomi talep yönlü güçlü bir şekilde beslendi. Fabrikalar askeri ihtiyaç için üretimi bıraktı ve tekrardan piyasa taleplerine göre üretime başladılar. Savaş sayesinde daha önce çok gelişmemiş olan havacılık ve elektronik endüstrileri de atılım yaptı. Tüm bu pozitif gelişmelere ek savaştan dönen askerlere tanınan mali kolaylıklar ve krediler inşaat sektörünü hızlandırdı. Gelişen ABD ekonomisinin GSYH rakamları 1940'ta 200 milyar Dolar; 1950'de 300 milyar Dolar; 1960'da ise 500 milyar Doları aşan düzeydeydi (Rickards, 2013).

ABD, savaş sonrası dönemde parasal yapının düzenlenmesinin gerekliliğini fark etti. Liberal politikaların hâkim olduğu bir uluslararası ekonomi yapısının kurulmasında rol oynayacak olan IMF ile WB kurumlarını oluşturulmasını sağladı (www.usemb-ankara.org.tr).

Bu gelişmelere paralel olarak özel sektörde de hareketlilikler başlamıştı. Birçok büyük firmada birleşmeler yaşanıyordu. Sheraton Otelleri'ni, Avis Kiralık Otomobil A.Ş.'yi Hartford Yangın Sigortası A. Ş. 'yi Uluslararası Telefon ve Telgraf A.Ş. satın almıştır. ABD ekonomisindeki işçilerin sektörler dağılımları da yavaş yavaş değişiyordu. 1956 yılına gelindiğinde hizmet sektöründe çalışanlar (beyaz yakalılar)

imalatta çalışanlardan (mavi yakalılar) daha fazlaydı. Bu oran 1950'de tam tersiydi (Nevins & Commanger, 2014).

Sanayi ve hizmet sektöründe olumlu gelişmeler yaşanırken tarım sektörü için aynı şeyi söylemek mümkün değildi. Endüstri ile beraber tarımda kullanılan otomasyon sistemlerinin artmasıyla aşırı üretim yaşandı. Buna bağlı olarak fiyatlar düştü. Birçok aile çiftliği topraklarından ayrılmak zorunda kaldı. 1947'de tarım sektörü çalışan sayısı 7.9 milyon iken; 1998'de bu rakam 3.4 milyona gerilemişti (Oruç, s. 5-6).

5.1.6. Ekonomide 1970–1980 Dönemi

1961–1963 yıllarında Başkanlık koltuğunda oturan John F. Kennedy, kamu harcamalarını arttırıp; gelirlerini düşürerek ekonomik büyümeyi hedefleyen genişletici maliye politikasını ve büyük ödenekler ayrılacak olan sosyal transferleri benimsemiş ve önermiş; fakat bu önerilerinin büyük çoğunluğunu gerçekleştirememiştir. Kennedy'nin 1963'te bir suikasta kurban gitmesinin ardından Kongre, Kennedy'nin çoğu projesini onaylamıştır. Hükümet harcamaları özellikle büyük bütçeli sosyal transferler ile önemli ölçüde arttı. Kennedy döneminde ufak bir askeri harekât olan Vietnam Savaşı Johnson başkanlığı döneminde büyük bir askeri harekâta dönüşmüştür. Buna paralel olarak Vietnam'daki asker sayısının artmasıyla harcamalar da artmıştır. 1960'ların sonuna gelindiğinde artan harcamaları karşılamak için ABD hükümeti vergileri arttırmak istemiş fakat başarılı olamamış ve enflasyon baş göstermiştir. 1973–1974 yıllarında Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ambargoya gitti ve arzı düşürmüştür. OPEC'in bu hamlesiyle birlikte yakıt kısıntıları ortaya çıkmıştır. OPEC ambargosu sona erdiğinde fiyatlar geri çekilmemiştir. Enflasyon artmış; buna bağlı olarak işsizlik oranı yükselmiştir. Ambargo neticesinde bütçe açıkları arttı ve menkul kıymetler borsasında düşüşler yaşanmıştır (www.usemb-ankara.org.tr).

Amerika stagflasyon olarak tanımlanan enflasyonun içinde durgunluk ve işsizlik oranlarının arttığı bir döneme girmiştir. Enflasyonun ve doğal olarak fiyatların artacağını düşünen halk daha fazla mal satın almıştır. Talep artınca fiyatlar artmış; fiyatlar artınca ücretler artmış; ücretler artınca fiyatlar yine artmıştır. Enflasyon kendini yenilemiştir. Tüm bunların yanı sıra hükümetin giderleri de artmış; bütçe açığı büyümüştür. Bütçe açığının artması daha çok borçlanmaya; borçlanma faizlerin

artmasına; faizlerin artması yatırımcıların ve tüketicilerin maliyetlerini arttırmasına neden olmuştur. Başkan Jimmy Carter (1977–1981) ekonomideki olumsuzluklarla mücadelede durgunluk ve işsizlikle mücadele için hükümet harcamalarını arttırmıştır. Ayrıca enflasyonla mücadele için ücret ve fiyat kontrol yöntemleri geliştirilmiştir. Ancak ne durgunluk aşıldı ne de enflasyon istenilen düzeylere gerilemiştir (www.usemb-ankara.org.tr).

Enflasyona karşı savaşan en büyük kurum 1979'dan itibaren Federal Reserve (FED) olmuştur. FED'in enflasyon ile yıpranan piyasanın ihtiyaç duyduğu nakdi piyasaya enjekte etmeyi reddetmesiyle birlikte enflasyon yükselmiştir ve hem tüketici hem ticari kredilerinde düşüşler yaşanmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda ekonomide daralma meydana gelmiştir (www.usemb-ankara.org.tr).

5.1.7. Ekonomide 1980–1990 Dönemi

Şirket iflaslarının önceki yıla göre %50 artış gösterdiği, tarımda ihracatın azaldığı, tarım ürünlerinin fiyatlarının düştüğü 1982 yılında ABD ekonomisi daralma yaşanmıştır. Daralmayla birlikte enflasyonun içine girdiği kısır döngüden çıkılmıştır. 1983 yılına gelindiğinde enflasyon oranı düşmüş; ekonomi toparlanmaya başlamıştır. Başkan Ronald Reagan (1981–1989) ekonomi politikalarını arza dayandırmıştır. Reagan vatandaşın kazandığı paradan kendisine daha çok pay ayırabilmesi gerektiğini savunarak vergi oranlarını düşürmek istemiştir. Böylece kendisine daha çok para ayıran vatandaşların daha çok çalışmak için motive olacağını düşünmüştür. Reagan, bu motivasyonun tasarruf ve yatırımlara yol açacağını ve sonucunda üretimin artacağını, böylece ekonomik büyümenin sağlanacağını öngörmüştür. ABD ekonomisi, bu önlemlerle 1983 yılından itibaren ekonomisinin sürekli büyüyeceği döneme girmiştir (www.usemb-ankara.org.tr).

Reagan tüm bu düzenlemeleri yaparken hükümetin ekonomiye gereğinden fazla müdahil olduğunu düşünmekteydi. Reagan vergileri attırırken sosyal transferleri kısmaktaydı. Ayrıca Vietnam Savaşından çıkan ABD ordusunun savunma harcamalarını arttırmaktaydı (www.usemb-ankara.org.tr).

Ordu harcamalarının artmasıyla birlikte bütçe açığı artış gözlenmiştir. 1980'de 74 milyar Dolar olan bütçe açığı 1986'ya gelindiğinde 221 milyar Dolar olmuştur. Bütçe açığı 1987'de 150 milyar Dolara düşse de kısa sürede tekrar yükselmeye başlamıştır. Ekonomistler, hükümetin gerçekleştirdiği büyük harcamaların tekrardan enflasyona yol açacağından çekinmişlerdir fakat FED'in başarılı politikaları sayesinde korkulan olmamıştır (Nevins & Commanger, 2014).

Başkan Reagan ve FED'in başarılı politikaları ile hız kazanan ekonomide, 1986 ve 1988'de yaşanan şiddetli kuraklık ve sellerinde etkisiyle tarım sektöründe problemler baş gösteemiştir. Çiftçiler problemlerini aşmak için sorumsuzca kredi dağıtan bankalar ile "Tasarruf ve Kredi Birlikleri"ne başvurdular ve düzensiz kredi politikaları nedeniyle daha fazla sıkıntıya düşmüşlerdir. Hükümet bu olumsuzluklar karşısında söz konusu kurumların çoğunu kapatmak durumunda kalmıştır. Kapatılan kurumlardaki mevduat sahiplerinin alacakları vergi mükellefleri ile finanse edilmiştir. (Nevins & Commanger, 2014).

5.1.8. Ekonomide 1990 Dönemi

Ilımlı bir demokrat olan Bill Clinton Başkanlığa geldiğinde (1993 – 2000) hükümetin ekonomiye müdahalesini kısıtlamak için çeşitli özelleştirmeler gerçekleştirmiştir. 1990'lar ABD ekonomisin altın çağlarından biri olmuştur. 1980 sonlarında parçalanan SSCB ve Doğu Avrupa'nın komünist rejimleri ABD için pazar haline gelmiştir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte birçok yeni ürün ortaya çıkmış; telekomünikasyonun internetle entegre hale gelmeye başlaması üretim alışkanlıklarını olumlu yönde değiştirmeye başlamıştı. Ekonomi büyümüş; şirket karlılıkları artmış; enflasyon ve işsizlik rakamları düşük seyretmiştir. Bu gelişmeler menkul kıymetler borsasına güveni ve ardından talebi arttırmıştır (www.usemb-ankara.org.tr).

1990'lara gelindiğinde tarım istihdamının düşme eğilimi hızlanarak devam etmiş, işçilerin çoğu endüstri ve çeşitli hizmet sektörlerinde faaliyet göstermeye başlamıştır. ABD işgücü yapısı değişme trendine girmiştir. Bu zamana kadar ABD endüstrisinin lokomotifi olan çelik ve ayakkabı imalatı yerini artık geleceğin temel yapı taşı olan bilgisayar üretimi ve tasarımlara bırakmıştır (www.usemb-ankara.org.tr).

Amerikan ekonomisi 1990'larda küresel ekonomiyle oldukça yakın temaslar kurmuştur. Clinton da önceki başkanlar gibi ticaret engellerinin kaldırılması konusunda çalışmalar sürdürmüş ve bu bağlamda Kanada, Meksika ve ABD arasındaki ekonomik bağları güçlendirecek olan NAFTA'yı imzalamıştır. Küresel ekonomik birleşmenin tüm ülkelere yararlı olacağı düşünülürken 1990'ların ortalarında Japonya başta olmak üzere diğer endüstrileşmiş ekonomilerde yavaşlamalar meydana gelmiştir. Bu yavaşlamalar birbirlerine bağlı olan tüm ekonomilerin finans piyasalarında olumsuz etkiler yaratmıştır. (Toman & Akman, 2014, s. 310).

5.1.9. Ekonomide Milenyum Dönemi

2000'li yıllara gelindiğinde ABD ekonomisi zayıflıyordu. Bu zayıflamanın altında yatan en büyük unsur enerji kaynakları ve rezervleri olmuştur. ABD'nin temel tüketim maddesi olan petrolün fiyatları giderek artmış ve buna bağlı olarak elektrik dağıtım sisteminde problemler ortaya çıkmıştır. 1990'larda petrolün ithal oranı %42 iken 2001 yılına gelindiğinde bu oran %60'lara kadar yükselmiştir. Bu kaos ortamında ABD'nin 2000 seçimlerinden galip çıkan George Bush olmuştur (Toman & Akman, 2014, s. 315-316).

5.2. FED

5.2.1. FED'in Tarihçesi

ABD.'nin 4. Merkez Bankası olan FED'in tarihsel süreci incelendiğinde kıta Avrupası'ndaki bazı eski finansal olaylar karşımıza çıkmaktadır. Kutsal Roma İmparatorluğu egemenliğindeki Frankfurt şehrinde, Judengasse olarak anılan Yahudi gettosunda Amschel Moses Bauer, kuyumcu dükkânında bankerlik faaliyetleri gösteriyordu. Dükkânının kapısına kızıl kalkan üzerine kartal başı amblemi asması sebebiyle kısa sürede dükkân, piyasada "Kızıl Kalkan Firması" olarak anılmaya ve tanınmaya başladı. Amshel Moses'in oğlu Mayer Bauer babasından öğrendiği işi daha da ileriye taşıdı. Bu sırada resmi kurumlara borç vermenin şahıslara borç vermekten çok daha kârlı olduğunu fark etti. Mayer Bauer, soyadlarını Almancada Kızıl Kalkan anlamına gelen Rothschild olarak değiştirdi. Firma simgesini yine kızıl kalkan üzerindeki kartalın pençelerine beş çocuğunu simgeleyen beş altın ok yerleştirdi. Mayer

Rothschild beş oğlunu dünya finans merkezlerinden Frankfurt, Londra, Viyana, Napoli, Paris'e gönderip orada kurduğu bankaların başına geçirdi. Bundan sonraki dönemlerinde Rothschild Ailesi bulundukları ülkelerde ve küresel olarak finans sektörünün en büyük aktörlerinden olmuştur (Yılmaz & Alganer, 2014, s. 64)

1907'de Wall Street'te meydana gelen likidite krizi birçok bankanın mali dara düşmesine, mevduatlarını dondurmalarına ve finans/bankacılık sektöründe büyük işsizliklere yol açmıştır. Bu dönemde yine büyük bir banker olan John Pierpont Morgan, darda olan bankalara likidite sağlamış ve kriz atlatılmıştır. J.P. Morgan sayesinde atlatılan kriz bankacıları ve politikacıları bu sıkıntılardan kurtulmak için yeni çözüm yolları aramaya sevk etmiştir. Kasım 1910'da Cumhuriyetçi Senatör ve Ulusal Para Komisyonu Başkanı –John D. Rockefeller'in kayınpederi– Nelson Wildmart Aldrich'in öncülüğünde özel kalemi Arthur Shelton, Harward Üniversitesi İktisat öğretim üyesi – Hazine Asistanı Sekteri – Dr. Abram Andrew, William Rockefeller'i temsilen National City Bank of New York Başkanı Frank Arthur Vanderlip, J.P. Morgan Company'nin en büyük hissedarı Henry Pomeroy Davison ve Avrupadaki Rothschild ve Warburg ailelerini temsilen Kuhn–Loeb&Co. Ortağı Paul Moritz, Warbug Georgia eyaletindeki Avcılar kulübünde toplanarak "Aldrich Planı" adı verilen bir plan oluşturmuşlardır. Aldrich Planı, Kongrede reddedilmiş; fakat 23.12.1913 tarihinde bu plana çok benzer özellikler taşıyan "Federel Reserve Act" Kongreden geçmiş; ve bir saat sonra da Başkan Wilson tarafından imzalanarak yasalaştırılmıştır. Söz konusu yasayla Amerikan Kongresi, para basma yetkisini kendi bünyesinde barındırmadığı tamamen özel bir bankaya devretmiştir. Böylece bankacılar istediklerini elde etmiş ve Aldrich Planı dolaylı olarak kabul ettirilmiştir (Yılmaz & Alganer, 2014, s. 60-62; Özgül, 2017, s. 16-19).

5.2.2. FED'in Yapısı

Yukarıda bahsi geçen gelişmeler sonucunda Amerika'nın çeşitli eyaletlerinde (ortaklarının o bölgelerdeki ticari bankaların olacağı) 12 adet Federel Rezerv Bankası kurulmuştur. FED, birçok imtiyazla birlikte kurulmuştu: vergi ödemiyor, yurt dışında banka açabiliyor, ABD'ye istediği prosedürlerde borç verebiliyor, para arzını ve enflasyonu kontrol edebiliyordu. FED, tüm bunları yapabilen ve bunun yanında ABD Başkanı dâhil kimseye hesap vermeyen özerk ve tümüyle özel bir yapıdadır. FED

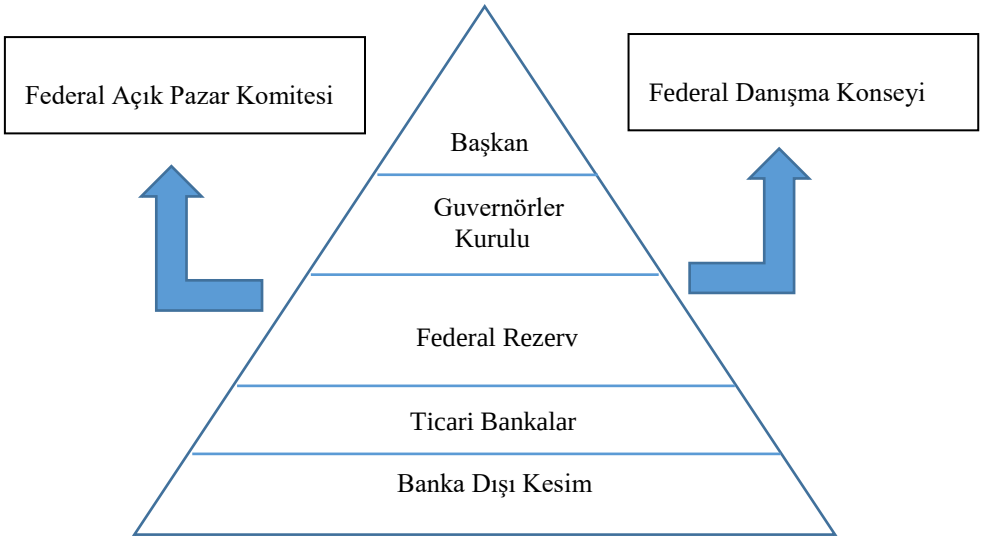
Başkanını ABD Başkanın atıyor olması ve senatoda onayına muhtaç olması bu durumu değiştirmemektedir zira senatörleri de yine bankacılık sektörünün önde gelenleri belirliyor. Nitekim seçim dönemlerinde bankacılık sektörü seçim kampanyaları doğrultusunda milyarlarca Dolar harcama yapmaktadır. Kuruluşundan bu yana FED, en çok eleştiriyi 8 özel bankanın ortaklaşa kurduğu ve yönettiği hususu üzerinden almıştır. Bu kadar yetkinin ve denetimsizliğin neden ve hangi anlayış ile 8 özel bankanın oluşturduğu konsorsiyuma verildiği halen sorgulanmaktadır (Fox & vd., 2005, s. 10).

Yılmazer ve Alganer'in FED'in tarihçesini, işleyişini ve küresel etkinliğini incelediği çalışmada, kurumun federal olmadığı, küresel anlamda kabul edilen rezervlerinin olmadığı ve küresel anlamı itibariyle "banka" olarak bile kabul edilemeyeceği ileri sürülmektedir (Yılmaz & Alganer, 2014, s. 63-64).

5.2.3. FED'in Kurumsal Yapısı

FED 5 ana katmandan oluşmaktadır. Bunlar önem sırasına göre şöyle sıralanır: Başkan, Guvernörler Kurulu, Federel Rezerv Bankaları, Ticari Bankalar ve Banka Dışı Kesim (Yılmaz & Alganer, 2014, s. 65-66).

Şekil 1: Federal Rezerv Piramidi

Kaynak: (Yılmaz & Alganer, 2014)

5.2.3.1. Guvernörler Kurulu

Guvernörler Kurulu, FED'in en önemli ve karar verici kuruludur. Kurul, ABD Başkanı tarafından tayin edilen ve Kongrede onaylanan 7 üyeden oluşur (Yılmaz & Alganer, 2014).

5.2.3.2. Federel Rezerv Bankaları

Boston, New York, Philadelphia, Cleveland, Richmond, Atlanta, Chicago, St. Louis, Minneapolis, Kansas City, Dallas, San Francisco'da olmak üzere 12 adet Federal Rezerv Bankası bulunmaktadır. Her bir Rezerv Bankasının 9 kişiden oluşan Yönetim Kurulu vardır. Yönetim Kurulları A, B ve C olmak üzere 3 sınıfa ayrılır.

Yönetim Kurulundaki 6 kişiyi Federal Reserve District; üçünü Guvernörler Kurulu atar. Bu 9 kişi Federal Reserv Bank'ın Direktörünü seçer ve Guvernörler Kurulunun onayına sunarlar. Federal Rezerv Bankaları (FED Bankaları) ülke ölçeğinde ödemeler sistemini, ABD Doları dağıtımını, üye banka ve holding şirketlerinin mali düzenleme ve denetlemesi gibi işlevler görür (Fox & vd., 2005, s. 6).

FED Bankaları ABD bankacılık sektöründe çok önemli bir paya sahiptir. FED bankaları ticari bankalara bankacılık hizmeti sağlar ve ticari bankacılık faaliyetlerini düzenler (Federal Reserve District Banks, 2019).

5.2.3.3. Ticari Bankalar

Ticari Bankalar, geleneksel mevduat bankaları ve kredi kuruluşlarını temsil etmektedir. Ticari bankaların sayıları çeşitli nedenlerle çok stabil olmamakla birlikte 31 Mart 2019 itibariyle 300 milyon Dolar veya daha fazla konsolide varlığa sahip ticari banka sayısı 1835'dir. Ticari bankalar 12 bölge FED Bankası ve 25 tane de şube bankası olmak üzere toplamda 37 adet Federal Rezerv Bankası tarafından denetlenmektedir (Federal Reserve Bank, 2019).

5.2.3.4. Banka Dışı Kesim

Banka Dışı Kesim esas olarak ABD'nin tüm nüfusunu içerisinde barındırmaktadır. Devlet bankacılık şirketleri hariç, ticari bankacılık hizmetlerinden

yararlanan tüketiciler, devlet ve özel kurumlar ve işletmeleri temsil etmektedir. (Yılmaz & Alganer, 2014, s. 65).

5.2.4. Federal Açık Piyasa İşlemleri Komitesi (FOMC)

Federal Open Market Commitee (FOMC)'nin Türkçe karşılığı ABD Federal Rezerv Açık Piyasa İşlemleri Komitesi'dir. FED'in para politikasını oluşturan en önemli bölümüdür. FOMC'yi Guvernörler Kurulundan 7 üye ve 5 FED Bankası Başkanı oluşturur. Burada dikkat edilmesi gereken unsur New York FED Başkanının Komitede sabit olması ve diğer 4 FED Bankası Başkanlarının her yıl değişiyor olmasıdır. Komite, ABD ekonomisinde büyümeden, fiyat istikrarından, ödemeler dengesini destekleyecek politikalar üretmekten sorumludur (Yılmaz & Alganer, 2014, s. 66-69).

5.3. Popülizm ve Trumpizm

Genel kabul gören tanıma göre popülizm, kriz durumlarının tetiklediği politik bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Popülist söylemler genellikle kendini halk olarak tanımlayan bir kitle tarafından elit karşıtı görüşler çerçevesinde oluşan geçici görüşlerdir (Taguieff, 1995, s. 9)

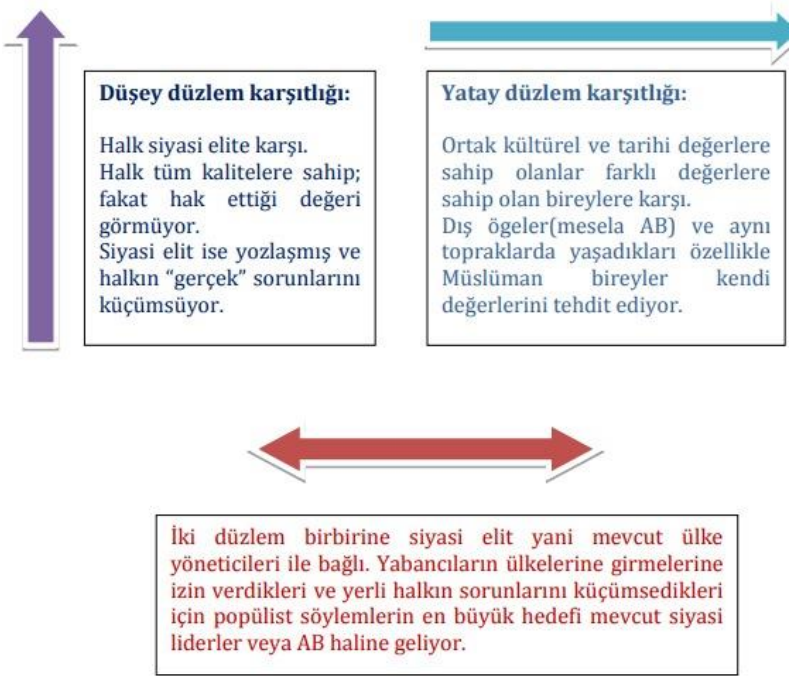
Popülist söylemlerin çoğunluğu günümüz dünyasında bürokratik yapıyı eleştiren, yöneticilerin yolsuzluğu üzerinde duran, göç ve sonucu yabancı karşıtlığını vurgulayan milliyetçi görüşleri desteklediğinden genellikle sağcı partilerle özdeşleştiriliyor. Fakat popülizm sadece sağ ve radikal görüş demek değildir, değişen şartlarla birlikte popülizmin desteklediği görüşler de değişir (Eren, 2017, s. 3-4).

Fransız felsefeci ve siyaset bilimci Pierre- André Taguieff (1995) popülizmin "biz ve ötekiler" karşıtlığını yaratan "yatay ve düşey düzlem"den oluştuğunu belirtmiştir. Bu tanım çerçevesinde beraber fakat sürekli çatışma halindeki iki ayrı sınıf yaratılmaktadır ki bu tanım hem Amerika seçimlerini hem de Avrupa ülkelerindeki sağcı popülist söylemleri anlamamızı sağlamaktadır (Taguieff, 1995, s. 10).

Tanımda yer alan düşey düzlem halk ve elit sınıf arasında yaratılan "biz ve ötekiler" algısıdır. Trump Amerikan halkını "ülkesinin unutulmuş kadın ve erkekleri"

olarak nitelendirmiş ve vaatlerinde bu gurubu temsil edeceğini, siyasi elitlerden uzaklaşarak gücü halka vereceğini belirtmiştir. Yatay düzlem "bizim gibi yaşayan insanlar" ve "bizden farklı olan insanlar" şeklinde "biz ve ötekiler" olarak tanımlanabilir. Farklı kültürel değerler ve yaşam tarzları aynı kültürel değer ve yaşam tarzına sahip insanları tehdit etmektedir. Popülist söylemde bu tehtidin nedeni küreselleşme, teknolojinin gelişmesi, serbest ticaret ve AB'dir (Eren, 2017, s. 4-7).

Şekil 2: Popülist Düşüncenin Unsurları

Kaynak: (Eren, 2017)

"Biz ve ötekiler" olarak yürütülen popülist siyasetin ön plana çıkan unsurları ülkelerin farklı tarihi ve jeopolitik yapılarına göre değişebilir. Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinden Fransa ve Hollanda, karakteristik benzerlik taşıyan popülist söylemleri Müslüman göçmenleri en büyük tehdit unsuru olarak ötekileştirmekte ve laik Hristiyanlığa "biz" vurgusu yapmaktadır. Popülistler "biz" tanımını yaparken farklı oldukları her konuyu öne çıkarmaktadır (Eren, 2017, s. 4-5).

Donald Trump'ın başkanlığı tahmin edilemez, tartışmalı ve sıra dışı olarak nitelendirilebilir (Shen, 2018, s. 5).

Trump Popülizmi ya da Trumpizm, popülizm tanımında yer alan iki boyutu da kapsamakta yani hem farklı kültürlere sahip olanları hem de elit sınıfı ötekileştirmektedir. Popülist grup, elit sınıfın kendilerine yönelttikleri "ırkçı ve İslam düşmanı" gibi aşağılayıcı suçlamalarına tepki göstererek oy devşirmeye çalışmışlar ve bu taktikle başarılı olmuşlardır. Örnek olarak 2016 Başkanlık Seçimlerinde Hillary Clinton'ın Trump destekçilerini "bir avuç zavallı" olarak nitelendirmesi popülist politikacıların işine yaradığı görülmektedir (Brubaker, 2017, s. 5).

Trump, ülke iç siyaseti ve küresel ölçekteki pek çok meseleyi sosyal medya platformu "Twitter"a taşıyor. Attığı tweetlerin bir kısmı siyasi ve ekonomik gündemi belirlerken; bazıları da ötekileştirmeye örnek teşkil ediyor. Trump'ın "Ticaret savaşları iyidir ve kazanmak kolaydır" sosyal medyadaki tuhaf tweet koleksiyonunun en ilginçlerinden biridir. Aynı zamanda bu tweet Trump'ın ABD'nin yılmaz bekçiliğini yaptığı "serbest ticaret savunuculuğu" rolünü zedeler niteliktedir. Trump'ın 1 Ekim 2019'da attığı "Jay Powel ve FED tahmin ettiğim gibi Doların o kadar güçlenmesini sağlamışlar ki, üreticilerimiz bu güç karşısında olumsuz etkilenmektedir. Faiz oranı çok yüksek. Onlar kendilerinin en büyük düşmanı. Acıklı!" tweeti iç politikayı Twitter'da değerlendirmesi, üslubunun en güzel örneklerdendir. Trump'ın Kuzey Kore Lideri Kim Jong Un'un nükleer füze çıkışından sonra 3 Ocak 2018'de attığı "*Kuzey Kore lideri Kim Jong Un 'Nükleer düğme masamda' dedi. O bitik ve açlık çeken rejiminden biri lütfen kendisine söylesin: Benim de bir Nükleer Düğmem var ama onunkinden daha büyük ve daha güçlü. Ayrıca benim Düğmem çalışıyor!*" tweeti de küresel ölçekteki meselelere yaklaşımını gösterir niteliktedir (Shen, 2018, s. 23)

Trump'ın Kongre'nin farklı etnik kökenli kadın demokrat üyelerini hedef alan twitter mesajında yer alan "*Hükümetleri tamamen felaket olan ülkelerden gelen Kongre üyeleri*", "*ülkelerine geri dönmeleri gerektiği*" şeklinde kullandığı ifadeler farklı kültürel ve dini değerlere sahip olanları nasıl ötekileştirdiğine dair örneklerdir ve bu tweetleri nedeniyle Cumhuriyetçiler de dâhil olmak üzere pek çok kesim tarafından ırkçılıkla suçlanmıştır (BBC, 2019).

BÖLÜM 6. ÇİN HALK CUMHURİYETİ

Bu bölümde Çin Halk Cumhuriyeti Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisinin tarihsel süreci, Yuan para dinamiği ile Çin Merkez Halk Bankası PBoC'un işleyişi ve yapısı incelenecektir.

6.1. Çin Ekonomisinin Tarihsel Süreci

Çin, 9. y.y. başlarına kadar zengin tarihi, farklı uygarlık yapısı ve kalabalık nüfusuyla oldukça gelişmiş bir ülkeyken sanayileşme devrimi sonrası Batının yakaladığı hızlı teknolojik ve ticari gelişime ayak uyduramayarak hızlı bir çöküş süreci yaşamıştır. Bugün ise Çin ekonomisine genel olarak bakıldığında GSYH, nüfus, büyüme oranları, ihracat, ucuz emek, yüksek rekabet gücü gibi kavramlar karşımıza çıkıyor. Dünya tarihinde çeyrek yüzyılda Çin'den başka hiçbir ülke Çin kadar ivmeli bir şekilde büyüyemedi. Çin, bu büyümeyi Soğuk Savaş Dönemi sona erdiğinde kapasitesinin farkında olarak "küreselleşme"nin getirilerini doğru değerlendirmesine borçludur. Bu bölümde Çin'in önlenemez yükseliş süreci anlatılmıştır (Ergenç, 2014).

6.1.1. Sanayi Devrimi ve Çin

Sanayi devrimi öncesi dönemde Çin diğer ülkelere göre daha gelişmiş üretim araçları ve ürünlerinin kalitesiyle daha üstündü. Çin'in ürettiği kalite mallardan ipek, kâğıt, porselen baharat gibi ürünlerin pazarlara ulaştırılması tarihte çok önemli yer edecek olan "İpek Yolu" ve "Baharat Yolu"nun ortaya çıkmasını sağlamıştır (Sandıklı, 2009, s. 41-42).

1700'lü yıllarda dünya GSYH'nin %23'ünü Çin karşılıyordu. Aynı dönemde Avrupa %23'ünü, Rusya %3'ünü, Japonya ise %4'ünü karşılıyordu. Takip eden yıllarda Sanayi Devrimiyle birlikte ABD ve Avrupa'nın payları büyük bir artış gösterirken Çin'in oranı düşmeye başladı. 1950'de Çin'in dünya GSYH'sindeki payı %5,2'ye düşerken, Avrupa'nın payı %29,7'ye, ABD'nin payı ise %23,4'e yükselmiştir (Sandıklı, 2009, s. 42).

Çin ekonomisin tarihsel sürecini 1949'dan 1976'ya ve 1978'den günümüze olmak üzere iki dönemde inceleyebiliriz (Sandıklı, 2009, s. 41-42).

6.1.2. Mao Dönemi

Çin'de 1949'daki sosyalist devrimin ardından Komünist Parti Çin Halk Cumhuriyetinin ekonomi politiği de dâhil tüm politikasını kendi ideolojisi yönünde düzenledi. Bu gelişmeler doğrultusunda Çin'de 1949'dan sonra iki farklı ekonomik kalkınma modeli benimsendi: Mao Döneminde (1949-1976) döneminde uygulanan merkeze bağımlı "Planlı Ekonomi" ile Deng döneminde uygulanan daha serbest, dışarıya açılmayı esas alan "Sosyalist Piyasa Ekonomisi" (Sandıklı, 2009, s. 42-43).

Mao Zedong, Sovyetlerin ekonomi politikalarından etkilenerek planlı ekonomiye dayalı modeli uygulamaya geçirmiştir. Bu doğrultuda ilk beş yıllık kalkınma planı 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu plan sonradan başarıya ulaşacak olan ivmeli ekonomik büyüme ve sanayileşme hedeflerini içeriyordu. Mao hedeflerine ulaşmada Sovyetler Birliği'nin desteğiyle Doğu Bloğuna ihracatı ön planda tuttu. Uygulanan politikalar ihracatta büyümeyi desteklerken içerde de kooperatifleşme faaliyetlerinin gelişimini destekliyordu. Mao politikaları öncesindeki kooperatifleşme oranı %2 iken dönemin sona doğru bu oranın %98'e yükselmesi devletin ekonomideki hâkimiyeti sağladığının göstergelerinden biridir (Çalık, 2011, s. 186-187).

Mao 1956 yılında, sosyalist ideolojiye güç kazandırmak amacıyla ülke aydınlarının fikirlerini özgür bir ortamda ortaya koymalarını sağlamış ve bu dönem "Yüz Çiçek" olarak adlandırılmıştır. Ancak Mao'nun sistem için iyimser hedeflerle başlattığı bu girişim 1957 yılında aydınların parti ve rejime karşı ayaklanmaya başlaması nedeniyle 800.000 aydının mahkûm edilmesiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Çalık, 2011, s. 187-188).

1958 yılına gelindiğinde kısa özgürlükçü ortamın sonuna gelinmişti. Komünizmden önceki Çin ekonomisi feodal tarıma dayanıyorken, Mao İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planıyla feodalizmden komünizme geçişi hedeflemişti. Özel tarım üretiminin tamamen yasaklanarak çiftçilerin kendilerine yetecek ürünü alıp kalanını devlete vermelerinin istendiği bu dönemde buna uymayan çiftçiler karşı devrimci olarak yaftalanmıştır. Dönem sonuna baktığımızda kaynakların büyük kısmı ağır sanayiye aktarılmış ve ağır sanayiye yapılan yatırımların oranı 1956 yılında %38 iken 1958 yılına gelindiğinde %56 olmuştur (Durgun & Zulibiya, 2016, s. 140).

1959-1962 yılları arasında kötü hava koşulları sonucunda yaşanan kuraklık ve uygulanan ekonomi politikaları sonucunda Çin halkı birçok zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Halkın büyük bir kısmı bu olumsuzluklar neticesinde hayatını kaybetmiştir ve bu durum Mao'nun yönetimine darbe vurmuştur. 1961 sonlarına doğru heyecanını kaybeden Çin Devrimi politikaları yavaş yavaş yumuşatılmıştır (Çalık, 2011, s. 190-191).

Özellikle ulusal savunmanın önem kazandığı Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1966 yılında Kültür Devrimiyle birlikte uygulamaya koyulmuştur. Bu planda herhangi bir savaş durumuna karşı iktisadi olarak hazırlıklı olmak ve kendine yeterli tarımsal üretim ana hedeflerdir. Dönemin gayrisafi tarımsal ve sanayi üretim değerlerine bakıldığında planın hedeflerine ulaştığı söylenebilir (Çalık, 2011, s. 200).

Tablo 1: Mao Dönemi GSYH ve Reel Büyüme

Yıllar	GSYH Endeksi	GSYH Cari Fiyatlar (Milyar Yuan)	Kişi Başı GSYİH Yuan	Yıllık Reel Büyüme Oranı
1954	120,5	85,9	144	4,20
1955	128,6	91	150	6,80
1956	147,9	102,8	165	15,00
1957	155,5	106,8	168	5,10
1958	188,6	130,7	200	21,30
1959	205,2	143,9	216	8,80
1960	204,6	145,7	218	-0,30
1961	148,7	122	185	-27,30
1962	140,4	114,9	175	-5,60
1963	154,7	123,3	181	10,20
1964	183	145,4	208	18,30
1965	214,2	171,6	240	17,00
1966	237,1	186,8	254	10,70
1967	223,6	177,4	235	-5,70
1968	214,4	172,3	222	-4,10
1969	250,6	193,8	243	16,90
1970	299,3	225,3	275	19,40
1971	320,2	242,6	288	7,00
1972	332,4	251,8	292	3,80
1973	358,6	272,1	309	7,90
1974	366,9	279	310	2,30
1975	398,8	299,7	327	8,70
1976	392,4	294,4	316	-1,60
1977	422,2	320,2	339	7,60

Kaynak: (Çalık, 2011, s. 192)

Tablo 1'de 1954-1977 yılları arasında Çin'in GSYH ve reel büyüme oranları incelenmiştir. Dördüncü ve beşinci beş yıllık kalkınma planlarının uygulandığı 1971-1980 arası büyüme oranında artıya geçildiği yıllar olsa da dalgalı bir dönemdir. Dalgalanmanın iki ana nedeni 1976 yılında yaşanan ve büyük yıkıma neden olan Tangshan depremi ve 1978 yılında Mao'nun ölümüdür. Mao'nun ölümünden sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri uygulanan ekonomi politikalarında köklü değişikliklere gidilmesi nedeniyle 1978 sonrasını ayrı bir dönem olarak irdelemek gerekir (Çalık, 2011, s. 192-194).

6.1.3. Deng Dönemi

1976-1978 yılları arasında yaşanan siyasî karmaşa döneminden galip çıkan Deng yönetimiyle birlikte Çin ekonomisinde başlayan yeni dönem ile birlikte dışa kapalı ekonomi politikaları yerine liberal politikalar benimsenmeye başlamıştır. Deng, Çin'in ekonomik gelişmenin aşılması gereken ana problem olduğunu belirterek reformlara başladı. Yeniden yapılandırılan ekonomik sistem olumlu koşullar yarattı ve taşra yerine kentsel merkezli bir ekonomik sisteme geçilmiştir. Yeni dönemin mantığı, Çin Komünist Partisinin 11. Ulusal Kongresinde belirlediği, "Çin'i yüzyılın güçlü ve sosyalist devleti haline getirmek" ilkesi bağlamında sınıflaşma yerine modernleşme ve ekonomik kalkınma olmuştur (Özsoylu, 2006, s. 15).

Çin bu dönemde sanayi, tarım, ulusal savunma ve bilim, teknoloji alanlarında değişimi ön gören dörtlü modernleşme kavramını oluşturmuştur. Bu karar sonucunda 1979 ve 1986 yılları arasında çıkardığı bir dizi yasayla yabancı sermayeyi ülkeye çekecek girişimlerde bulunmuştur. 1978 yılında başlayan reformlar uzun soluklu ve adım adım uygulamaya geçirilerek para ve sermaye piyasalarının geliştirilmesi, serbest piyasanın ve yabancı yatırımcılarının teşvikine temel oluşturacak yasalar uygulamaya koyulmuştur. Mao sonrası dönem incelendiğinde, yapılan reformlarla Çin ekonomisinin dünyaya kapılarını açtığını ve liberal politikaları uygulamaya geçirdiğini görmekteyiz (Çalık, 2011, s. 187).

6.1.4. Tek Kuşak Tek Yol Projesi

Çin Halk Cumhuriyeti tarafından 2010 yılında başlatılan ve "Tarihi İpek Yolu"nun modernize edilmiş hali olduğu ifade edilen bu proje, uluslararası ticaret hacminin arttılması, gümrük engellerinin aşılması, ticaretin serbestleştirilmesi gibi birçok hedefi içerir. Proje Çin Halk Cumhuriyeti Başkanı Şi Cinping tarafından 2013 yılının son çeyreğinde dünyaya duyurulmuştur. Projede asıl amaç tarihi ipek yolu sayesinde Çin'in Orta Asya, Ortadoğu ve Avrupada elde ettiği ticari hacmini tekrar kazanmaktır. Tek Yol Tek Kuşak Projesi ABD'nin Marshall Planı ve AB Projeleri gibi keskin kapitalist programlar arasında yer alacağı öngörültmektedir. Proje "Çin'in Marshall Planı", "Kazan Kazan" ve "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" olarak da adlandırılmaktadır. Projenin, Çin Komünist Devriminin 100. yıldönümüne denk gelen 2049'a kadar bitmesi beklenmektedir (Lin & vd., 2017, s. 24).

6.2. Çin Ekonomisinde Finansal Piyasalar

Çin'de Şangay ve Şenzhen borsaları olmak üzere iki borsa bulunmaktadır. Menşei 19. Yüzyılın ortalarına kadar uzanan Şangay borsası Mao döneminde sermaye piyasalarının gerilemeye başlaması ile 1941 yılında kapanmıştır. Şangay Borsasının kapanmasıyla birlikte 1949 ve 1981 yılları arasında Çin'de sermaye piyasaları açısından faaliyetin olmadığı boş yıllardır. Şangay Borsası 1990 yılında, Şenzen Borsası ise 1991 yılında tekrar açılmıştır. Buna bağlı olarak 1992 yılında Sermaye Piyasası Düzenleme Komisyonu faaliyete başlamıştır. Gelişen süreç sonunda uzun yıllar süren durgunluk döneminin izleri silinmiş ve sermaye piyasaları hızla yol kat etmiştir. 1980 sonrası dönemde biri türev, ikisi menkul kıymet, üçü emtia olmak üzere altı adet borsa faaliyete geçmiştir. Bugün Çin sermaye piyasası tüm dünyanın yakından takip ettiği bir piyasa konumundadır. (Çalık, 2011, s. 201-203).

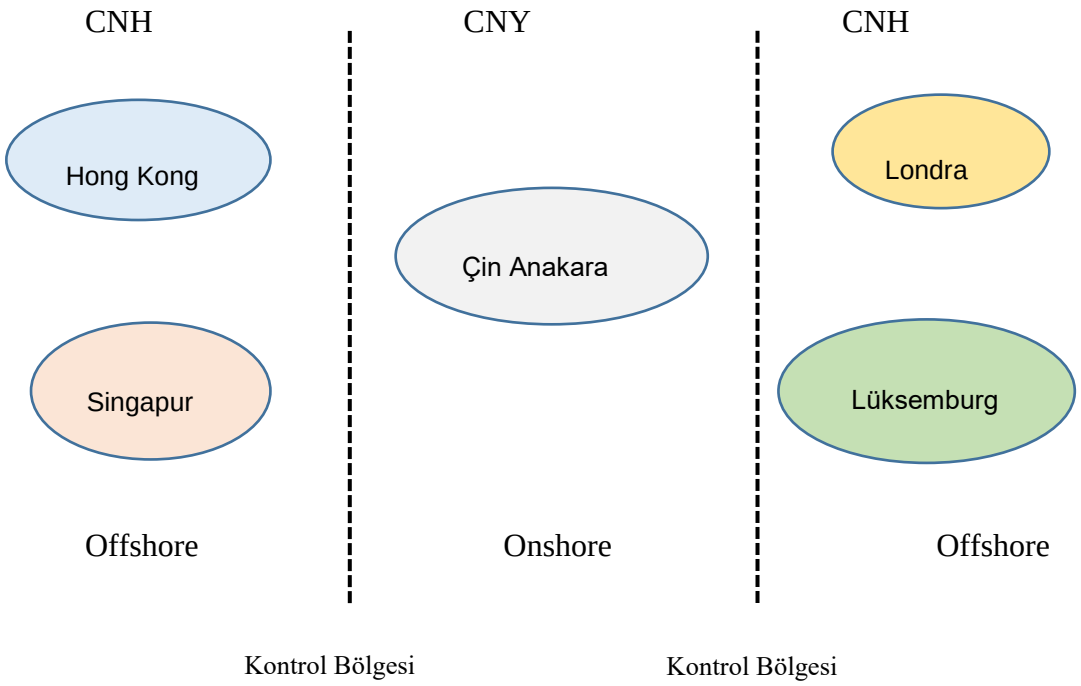
6.3. Yuan Para Dinamiği

Çin'de on-shore (CNY) ve off-shore (CNH) olmak üzere iki ana para piyasası vardır. CNH, Çin anakarası dışında kalan Hong Kong başta olmak üzere Asya'nın finans merkezleri ve Londra'nın dâhil olduğu off-shore piyasalardaki Çin Yuanını (Renminbi) ifade eder. CNY ise Çin anakarasında işlem gören ve Çin Merkez Halk

Bankası (PBoC) tarafından +/- %2 bandında dalgalanmasına izin verilen on-shore Yuandır. Bu iki piyasanın yapıları, iştirakçileri ve işleyişleri birbirinden farklıdır. CNH piyasası, CNY'ye göre liberal ve küresel olduğu ve serbest piyasa koşullarına göre belirlendiği için ithalatçılar ve ihracatçılar ile yatırım fonları bu piyasanın oyuncularındandır. CNY ise merkez bankasının baskısı altında olduğu için küresel oyuncu bu piyasada yer almazken; yerel bankalar, kamu iktisadi teşebbüslerinin iştirakleri ile yabancı bankaların yerel iştirakleri yer alır (Akbank, 2016).

Şekil 3'te CNY ve CNH'nin kullanıldığı bölgeler incelenmiştir.

Şekil 3: CNY ve CNH'nin Kullanıldığı Bölgeler

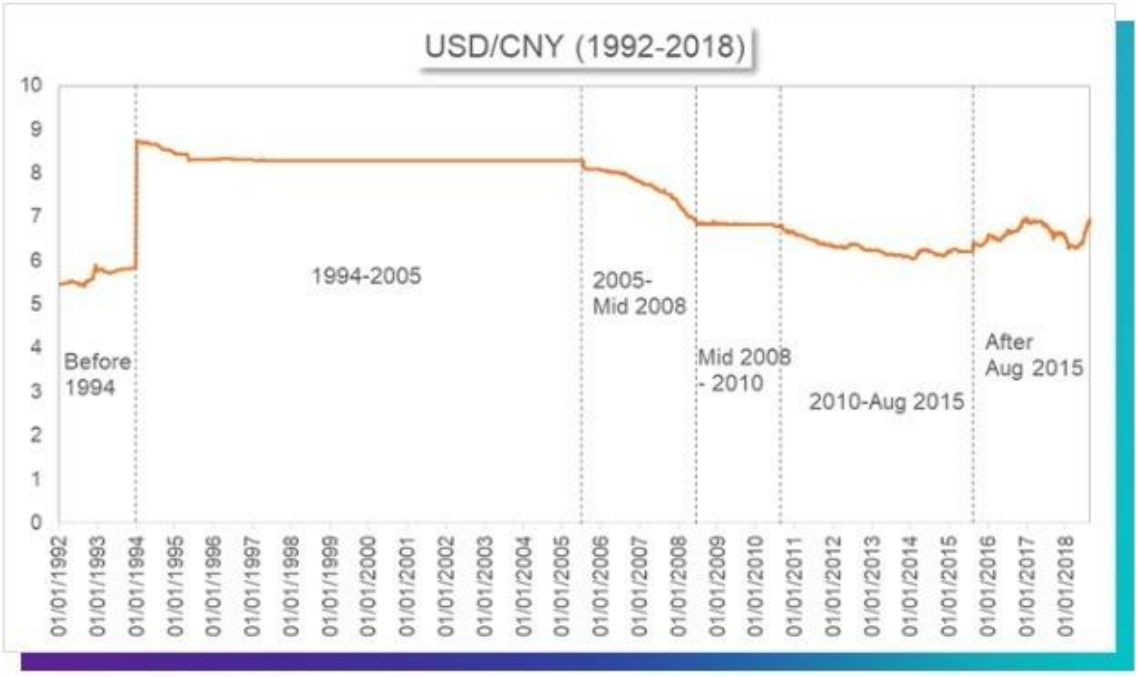
Kaynak: (Nasdaq, 2018)

CNH piyasası serbest piyasa koşullarını nispeten sağlaması, daha volatil olması sebebiyle yabancı yatırımcıların tercihi olmakta ve bu durum küresel piyasalar açısından CNH'yi önemli hale getirmektedir. CNH diğer konvertibl para birimlerini etkileyen Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI), dış ticaret açığı, büyüme, enflasyon gibi verilerden etkilenir (Akbank, 2016).

Çin finans piyasasında CNY'nin tarihsel sürecine bakılacak olursa 5 kategoride incelenebilir. 1994 – 2005 yılları arasında Çin modern döviz kuruna ilk adımı CNY

birimini oluşturarak attı. CNY, 1994'ten önce resmi ve piyasa koşullarına göre oluşan iki farklı kur oranına sahipti. 2005–2008 yılları arasında CNY'nin esnekliği arttırıldı ve 2 Temmuz 2005 tarihinde PBoC dalgalı kur rejimini benimsedi. 2008–2010 yılları arasında ise Dünya Finans Krizinin etkisiyle yara alan Çin ekonomisi nedeniyle CNY, Amerikan Doları'na (USD)'ye endekslendi ve sadece 400 pipslik alanda dalgalanmasına izin verildi. 2010–2018 yılları arasında krizin etkilerinin hafiflemesiyle CNY'nin esnekliği arttırıldı. 16 Nisan 2012'de günlük işlem bandı %0,5'ten %1'e; sonrasında 17 Mart 2014'te %2'ye kadar genişletildi. 2018'de CNY, USD karşısında serbest bırakıldı ve PBoC, Yuan referans oranını %1,82 azaltarak 6.2298'e düşürdü. PBoC, Aralık 2015'te CNY değerlemesi için yeni bir endeks olan CFETS Yuan Endeksini tanıttı. CFETS endeksinde USD'nin ağırlığı %26,40'dan %22,40'a Euro'nun ağırlığı %21,39'dan %16,34'e düşürdü. PBoC günümüzde CNY için dalgalı döviz kuru rejimini benimsemektedir (Nasdaq, 2018).

Grafik 1: 1992-2018 USD/CNY Paritesi

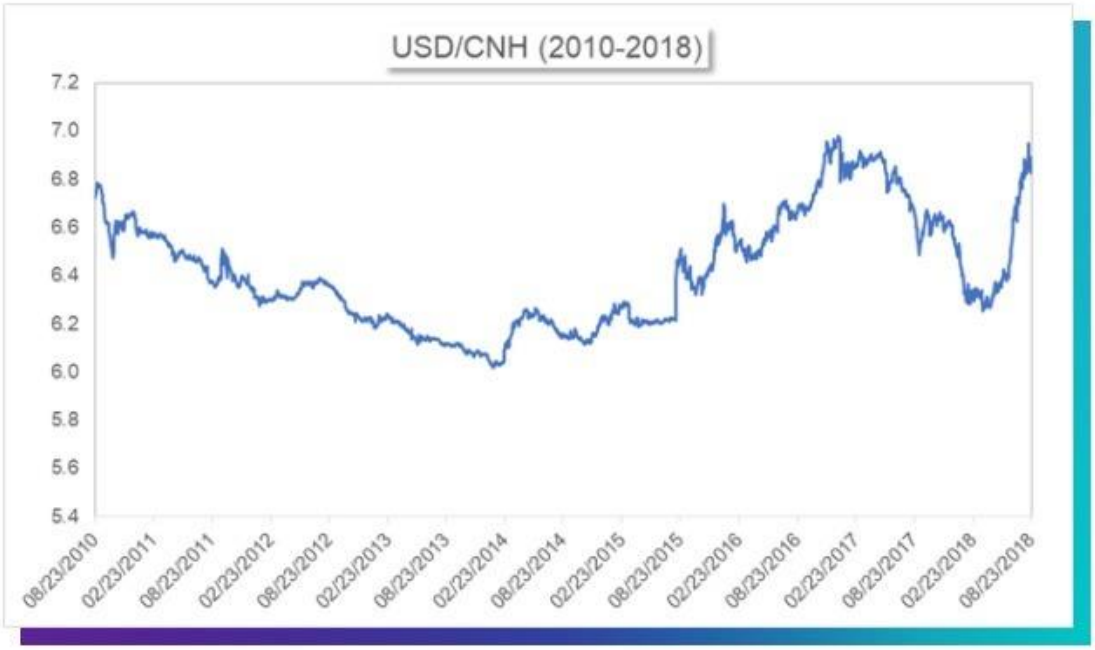

Kaynak: (Nasdaq, 2018)

Grafik 1'de USD/CNY kurunun 1992-2018 yıllar arasındaki durumu incelenmiştir. CNH'nin tarihsel süreci CNY'den çok daha kısa bir geçmişe sahip olup;

iki aşamada irdelenebilir. CNH'deki "H" harfi başlangıçta ilk off-shore pazarı olan Hong Kong'a atıfta bulunmaktadır. Hong Kong 2004'ten itibaren Çin Yuanını ticarette kullanmaya başlamıştır. 2004–2010 yılları arasını CNH'ye hazırlık süreci olarak değerlendirilebilir. 2010'dan günümüze kadar olan süreçte CNH piyasaya sürülmüş ve Temmuz 2010'da PBoC ve Hong Kong finans otoriteleri, Çin Yuanı için swap anlaşmasını imzalamış ve bu CNH için kilometre taşı olmuştur (Nasdaq, 2018).

Grafik 2: 2010-2018 USD/CNH Paritesi

Kaynak: (Nasdaq, 2018)

Grafik 2'de USD/CNH paritesindeki 2010-2018 yılları arasındaki değişimler incelenmiştir. Buna göre CNH ve CNY hakkında bilinmesi gereken temel unsur off-shore pazarında işlem gören CNH'nin kontrolünün CNY'den daha az olduğu ve daha piyasa odaklı olduğudur. Dolayısıyla küresel ticaret için CNH daha uygun bir seçenektir.

Grafik 3'ten de yorumlanabileceği gibi CNH'nin bazı durumlarda tepkisi CNY'ye göre daha volatil hacimlidir ancak temel olarak CNH ve CNY'nin fiyat hareketleri birbirine paraleldir.

Grafik 3: 2015-2018 USD/CNH ve USD/CNY Pariteleri

Kaynak: (Nasdaq, 2018)

6.4. Çin Dış İlişkileri

Çin'in Mao sonrası dönemdeki ekonomi başta olmak üzere her alanda gelişimindeki en önemli nokta içe dönük sisteminden çıkarak dünya ile entegre olmasıdır. Bu bağlamda Çin Afrika'dan Amerika kıtasına kadar uzanan geniş bir yelpazede küresel çapta faaliyet gösteren iktisadi ve politik örgütlere üye olmuş ve ilişkilerini sürdürmektedir. Bu örgütlerden başlıcaları Birleşmiş Milletler, DTÖ, IMF, Asya-Pasifik Ekonomik İş Birliği Forumu (APEC), Afrika Kalkınma Bankası (Afdb), Latin Amerika Entegrasyon Birliği (LAILA)'dir. Bu örgütlerden en çok DTÖ'ye üyelik süreci uluslararası arenada yankı uyandırmıştır. Çin 1948 yılında GATT'ı imzalamasına rağmen Mao döneminin içe dönük kapalı ekonomi politikaları nedeniyle anlaşmanın gerekliliklerinden uzak kalmıştır. 1986 yılında yeni reform dönemiyle birlikte GATT'a başvurmuş ve 15 yıl süren uzun müzakereler sonucunda DTÖ'ye üye olmuştur. Çin'in bugünkü liberal politikaları benimseyip küreselleşme yolunda uygulamaya koymasının arkasındaki en etkili faktörlerden biri bu kabul sürecindeki yükümlülükleri yerine getirme çabasıdır. Bu sayede yabancı yatırımcılar da Çin'e karşı güven duymaya başlayıp yatırımlarını Çin'e aktarmışlardır (Çalık, 2011, s. 204).

Grafik 4'te KOF Küreselleşme Endeksi (Zürih Teknoloji Enstitüsü) incelenmiştir. Grafikte Çin'in küresel sistemle uyum süreci gösterilmektedir.

Grafik 4: Çin/Dünya Küreselleşme Endeksi

Kaynak: http://globalization.kof.ethz.ch/

6.5. PBoC ve Korumacı Para Politikaları

6.5.1. PBoC'un Tarihsel Süreci

PBoC, Çin'in 1978 yılına kadar olan dönemde hem merkez bankası hem ticari banka görev yapan tek banka iken bu tarihten sonra Maliye Bakanlığından ayrılarak Merkez Bankası statüsü kazanmıştır. FED'in teşkilatlanmasına benzer bir yapı PBoC'da da görülmektedir. PBoC'un birçok şehirde şubesi bulunmakta ve bu şubeler belirlenen politikalar doğrultusunda işlemler yapmaktaydı (Doğru, 2015, s. 2-3).

Çin bankacılık sistemini geliştirmeye yönelik adımlar 1978-1984 yılları arasında hızlanmıştır. 1978'den sonra faaliyete geçen ticari bankalar ya PBoC'a bağlı olmuş ya da mevudat kabul etmeyen kurumlar olarak görev yapmıştır (Akın & vd., 2019, s.

9).1983'te yapılan reformla PBoC'un ticari faaliyetleri Tarım, Ticaret, İmar ve Çin Bankası olmak üzere 4 yeni devlet bankasına devredilmiştir. Böylece tüm hisseleri Çin Halk Cumhuriyeti Hükümetine ait olan PBoC, yalnızca merkez bankası görevini üstlenmiştir. Devlet tekelinde bu gelişmeler yaşanırken 1986 yılına gelindiğinde özel bankalar kurulmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda Çin bankacılık sistemi ivmeli bir şekilde gelişmiş; özellikle yerli banka sayısı artmıştır. Yabancı bankalar ise finans piyasalarına ilgi gösterip daha çok politik araçlar olan "açık piyasa işlemleri"ni kullanarak işlem yapmışlardır (Doğru, 2015, s. 27). Son gelişme olarak Temmuz 2014'te kurulan üç özel bankayla finansal tekel bozulmuş ve bu sayede Çin'in finansal piyasalarının verimliliğinin ve adaletinin geliştirilmesi sağlanmıştır (Lin & vd., 2017).

Dünya Bankasının istatistikleri incelendiğinde 1980'den itibaren ivmeli büyüme elde eden Çin, bunu sürdürülebilir hale getirmek için korumacı para politikalarına başvurmaktan çekinmemiştir (Doğru, 2015, s. 23).

PBoC'un yönetsel yapısı incelendiğinde kurum başkanı, Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı tarafından parlamentoya teklif edilerek onay alınmak suretiyle atanmaktadır (Akın & vd., 2019).

6.5.2. PBoC'un Politika Hedefleri ve Sorumlulukları

Merkez bankalarının temel hedeflerinden olan fiyat istikrarını sağlama görevi PBoC'un da temel amacıdır. PBoC kanuna göre ikincil hedef, hükümetin de hedeflerine yakın olarak ekonomik büyümedir. PBoC diğer ülke merkez bankalarına göre hareket kabiliyeti daha fazla kısıtlanmış olsa da geleneksel merkez bankası araçları çeşitliliği benzerdir. Bu bağlamda para politikalarıyla ilgili enflasyon, büyüme ve finansal istikrar sonuç hedefleriyken para arzı, krediler ve finansal piyasalara fon akışı sağlamak ara hedefleridir. Hedeflerine ulaşmak için geleneksel merkez bankası araçlarını (APİ, reeskont faiz oranları, zorunlu karşılık oranları, gösterge faizleri v.b.) kullanmaktadır (Doğru, 2015, s. 27).

6.5.3. PBoC Para Politikaları

Çin'in dünya ticaretinde ihracatta birinci, ithalatta ise ikinci sırada yer alması para birimi paritesindeki değişim hem yurt içi hem yurt dışı piyasalarda önem arz etmektedir. Küreselleşmenin Çin'e uğramasıyla Yuan'ın konvertibl olması kur savaşlarının önünü açmıştır (Akın & vd., 2019).

PBoC 1990 – 2005 yılları arasında döviz kurunu ABD Dolarına endekslemiştir. 2005 yılında Çin, Dolar karşısındaki Yuan'ın hareketlerini sınırlayarak +/- %0,3 olarak dalgalanmasına izin vermiştir. 2008 Dünya Finansal Kriziyle birlikte ülkeler ithalatlarını kısarak iç talebe ve üretime yönelirken PBoC bu dönemde Yuanı tekrar Dolara endekslemiştir. Krizin etkilerinin geçmesiyle birlikte PBoC 2010 yılında Yuanı sınırlı olarak Dolar karşısında serbest bırakmış; 2012 yılında ise dalgalanma marjını +/- %1'e çıkarmıştır (Akın & vd., 2019).

IMF, 2015 yılında Yuan'a, Özel Çekme Hakkı (SDR) sepeti içerisine dahil ederek konvertibl statü kazandırmasıyla küresel ticari faaliyetlerde kullanılabilecek bir para birimi olmasının önünü açmıştır. Yuan'ın SDR sepetine dâhil edilmesindeki en büyük unsur Çin ekonomisinin dünya tarihinde görülmeyen bir şekilde son 30 yıldaki büyüme hızıdır. Yuan SDR sepeti içerisindeki %10,92'lik payla Dolar ve Euro'dan sonra en büyük paya sahiptir. PBoC 2010–2012 yılları arasında parasal sıkılaştırmaya yönelik politikalar izlerken, 2012 yılında yaşanan likiditedeki daralma nedeniyle açık piyasa işlemlerinden politika faizi ve zorunlu karşılık oranlarını düşürerek piyasaya likidite enjekte etmiştir. Kısaca bu dönemde parasal gevşeme politikası izlenmiştir (Akın & vd., 2019).

PBoC ekonomik büyümedeki daralma beklentileriyle 2012–2015 döneminde de parasal gevşemeyi devam ettirmiştir.

BÖLÜM 7. KORUMACILIK

Devletler finansal ve ekonomik kriz durumlarında sürdürdükleri ekonomik ve politik stratejileri bu duruma uydurmak üzere değiştiririr. Küresel krizin yerel sanayi ve üretim üzerindeki yıkıcı etkilerini hafifletmek için liberal ekonomiye aykırı şekilde, bebek sanayileri korumak, yerli istihdamı arttırmak, cari fazla vermek, ithalat yasakları ve kotalar, gümrük vergilerinin arttırılması ve dampinge karşı politikalar üreten bir takım korumacı faaliyetleri gündemlerine taşırlar. Kriz sonrasındaki tehlikeli durgunluktan zarar görmemek ve hatta krizi fırsata çevirmek için başvurulan bu yöntemle, birçok ülke pazarlarını ithal ürünlere karşı koruyarak kendi ürünlerini diğer ülke pazarlarına sokmaya çalışır. Tarih boyunca, ülkelerin gelişimleri esnasında iç pazarlarındaki üreticileri korumak adına uyguladığı korumacı politikalar, 2008 Dünya Finans Krizi sonrasında özellikle "Group of Twenty (G-20)" ülkelerinde yeniden gündeme gelmiştir. Küresel ticaret hacminde darılmaya götüren bu politikalar merkantilizm anlayışıyla paralel bir şekilde işler ve "beggar-thy-neighbour" (dilenci komşu politikası) politikası olarak adlandırılır (Ertürk, 2017, s. 100).

İngiltere, ABD ve Almanya bugünün gelişmiş statüdeki ülkeleri, ulusal ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla korumacı politikaları farklı şekillerde en çok uygulayan ülkelerdir. Günümüzde ABD ve İngiltere başta olmak üzere farklı Avrupa ülkelerinde görülen radikal sağ anlayış popülizmi bağlamında ülke yöneticilerinin korumacı söylemleri sıkça gündeme gelmektedir (Ünay & Dilek, 2018, s. 17-20).

Korumacı politikalarla kısa vadede sermaye birikimden ziyade devletin ekonomik yapısının inşası ve dolayısıyla yerli üretimin güçlenmesi savunulur. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik politikalarının hedefi sanayileşme ve belirli alanları inşa etmektedir. Bu hedef doğrultusunda yabancı malların ülkeye girişi engellenerek iç piyasada ikame malların üretimi ve pazarlanması teşvik edilmektedir. Korumacı politikaların gerçekleştirilebilmek adına ülkeler yerli firmalara özel teşvikler ve ayrıcalıklı düzenlemeler yapmaktadır (Giplin, 2017, s. 228-232).

Tablo 2'de korumacılık yöntemleri "geleneksel-klasik yöntemler" ile "yeni modern yöntemler" baz alınarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 2: Korumacılık Yöntemleri

Geleneksel – Klasik Yöntemler	Yeni Modern Yöntemler
1. Gümrük Vergileri a) İthalat Vergileri b) İhracat Vergileri	1. Yardımlar (Sübvansiyonlar)
2. Eş-Etkili Vergiler (Gümrük vergilerine benzer veya değişken vergiler şeklinde)	2. Tarife Dışı Engeller a) Standart Koyma b) İhale Kuralları c) İdari Tedbirler (Poitiers Planı)
3. Miktar Kısıtlamaları (Kotalar) a) İthalat Kısıtlamaları b) İhracat Kısıtlamaları	3. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları
	4. İthalatın Gönüllü Arttırılması
	5. Anti-Damping Uygulama
	6. Anti-Sübvansiyon Uygulama
4. İthalat Yasakları	7. Araştırma-Geliştirme Giderlerinin Karşılanması
5. Dış Ticaretin Devletleştirilmesi	8. Gümrük Birliği

Kaynak: (Ünay & Dilek, 2018)

Kalaycı (2011) korumacılık yaklaşımını GZFT analiziyle irdelediği çalışmasında, ülkeler; gelişmiş, az gelişmiş ve genel olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Geleneksel ve Yeni Korumacılık Yöntemlerinin GZFT Analizi

	G	F	Z	T
Gelişmiş Ülkeler	İşsizliği düşürmek gibi makro denge	Dampingi Önlemesi	Düşük rekabet	Kur ve Ticaret Savaşı
Az gelişmiş Ülkeler	Bebek-çocuk sanayileri beslemesi	Adil Ticaret	Yatırım mal girdisi trafiğini aksatması	Finansal Korumacılık
Genel	Cari denge	Seçicilik ve esneklik	Misilleme	Dezentegrasyon

Kaynak: (Kalaycı, 2011, s. 83)

7.1. Korumacı Para Politikalarının Tarihçesi

Ticari korumacılık politikaları fizyokrasiye ve sonrasında da merkantalizme dayanmaktadır. İlk iktisat okulu olan merkantalizme göre "bir ülkenin zenginleşmesinin yolu diğerinin fakirleşmesinden geçer" anlayışıyla birlikte temelde ihracatı destekleyerek ithalatı kısıtlamayı savunur (Yılmaz & Divani, 2018, s. 14-16).

Adam Smith 1776'da yayımlandığı "Ulusların Zenginliği" adlı kitabında ticaretin serbestleştirilmesi ve ekonomik liberalizme temel oluşturacak fikirler öne sürmüştür. 18. Yüzyılın sonlarına doğru klasik libaralizm akımının temelleri ortaya çıkmış ve merkantalizmin korumacı ve kapalı politikaları karşısında güç kazanmıştır. Tarihsel sürece bakıldığında ekonomi literatüründe çeşitli platformlarda serbest ticaret ve korumacılık tartışılmaktadır (Milliyetçiler/Realistler, Liberaller/Neoliberaller) (Ünay & Dilek, 2018, s. 8-9).

Gelişmekte olan ülkeler ekonomilerini korumak ve pazar olmaktan korunmak için korumacılık politikalarına yönelirken; gelişmiş ülkeler sermaye hareketlerinden yararlanarak fayda elde etmek için liberalizmi savunmaktadırlar (Bircan, 2016, s. 1-2).

Korumacılık ünlü Koreli İktisatçı Ha Joon Chang'ın da belirttiği şekilde bugünün gelişmiş ülkelerinin ekonomik tarihlerinde uyguladıkları bir yoldur. Chang "Sanayileşmenin Gizli Tarihi" adlı eserinde gelişmiş ülkelerin bugünkü söylemlerinin aksine geçmişte tarife ve teşviklerin kullanılması gibi korumacı politikaları kullandıklarını iddia etmektedir (Chang, 2015).

Tarihte ilk korumacı politikaları uygulayan İngiltere ve sonrasında ABD sanayileşmelerini korumacı politikalarla tamamlamış sonrasında liberalizmin ateşli savunucuları olmuşlardır. 19. yüzyılda İngiltere'nin küresel ekonomide öne çıkmasıyla Almanya ve ABD'de korumacılık ve ekonomik milliyetçilik gündeme gelmiştir. Alexander Hamilton, yerli sanayinin arttırılması ve ekonominin güçlendirilmesinin ancak devlet müdahalesiyle olabileceğini vurgulamıştır. Bundan sonra ABD' de 1. Dünya Savaşı sonrasında Sanayi Devriminin gerçekleştirilmesini sağlayan düzenlemelere gidilmiş ve ülke ekonomik otorite haline gelmiştir. Bu dönemden 20. yüzyılın sonlarına kadar olan süreçte dünya ekonomisi refah içerisindeyken liberal

politikalar benimsenirken, Birinci Dünya Savaşı ve 1929 Büyük Ekonomik Buhranı gibi kriz söz konusu olduğu dönemlerdeyse korumacı politikaların dönüşümlü olarak savunulduğu bir dinamik oluşmuştur (Ünay & Dilek, 2018, s. 10).

Tablo 4'te korumacı ve liberal politikaların tarihsel süreci incelenmiştir. Tabloya göre korumacılık politikaları 1500'lü yıllardan günümüze kadar "ekonomik milliyetçilik" olarak evrilmiştir.

Tablo 4: Korumacı ve Liberal Ticaret Politikalarının Tarihçesi

1500-1776	**Korumacılık**	**Merkantilist ve sömürgecilik dönemi, ekonomik milliyetçilik, korumacılık**
1776-1875	Korumacılık/Serbest Ticarete Geçiş Aşaması	Öncesinde Fizyokratlar, sonrasında Adam Smith ile başlayan korumacılığa karşı tepkiler ve serbestleşme düşüncesi
1875-1914	Serbest Ticaret	Altın para çağı dönemi ve ticari liberalleşme-dış ticarette ilk genişleme dönemi
1914-1944	Korumacılık	Savaş dönemi, durgunluk, depresyon, daralma dönemi
1944-1970	Serbest Ticaret	Kurumsal kapitalizm dönemi, ticari liberalleşme, dış ticarette genişleme dönemi
1970-1980	Yeni Korumacılık	OPEC krizi, stagflasyon, daralma dönemi
1980-2000	Serbest Ticaret	Neoliberal politikalar, çok uluslu şirketler, ticari liberalleşme, rekabet, tar,fe dışı araçlar, finansal küreselleşme
2000-2018	Yeni Korumacılık	Finansal kriz ve kur savaşları dönemi, yeni merkantilist/yeni korumacılık dönemi
2018-Hâlen	Yeni Korumacılık	Ticaret savaşları dönemi, ekonomik milliyetçilik, yeni merkantilist/yeni korumacılık

Kaynak: (Yılmaz & Divani, 2018)

Avrupa, savaş sonrası yaralarını sarmak için korumacı politikalara geçerken savaştan zarar görmeyen ABD'nin de bu politikalara dönmesi ilgi çekicidir. 1929 Büyük Ekonomik Buhranı sonrasında ABD, gümrük vergisini yüzyılın en yüksek rakamı olan %52'nin üzerine çıkarmıştır (Ünay & Dilek, 2018, s. 12). Bu gelişmeler doğrultusunda İkinci Dünya Savaşında Almanya ve Japonya'nın sanayilerindeki yıkım,

ABD'nin lehine işlemiş ve ülkeyi küresel ihracatçı konumuna taşımıştır (Ünay & Dilek, 2018, s. 10-12).

2008 Dünya Finans Krizinin merkezi ABD iken liberal politikalar neticesinde küreselleşen dünya düzeninde Avrupa başta olmak üzere birçok ülkede de, korumacı politikalar krizden çıkışın reçetesi olarak gündeme gelmiştir. Bu süreçte uygulanan korumacı politikalar liberal ekonomiye karşı görülmemiş fakat bu politikaların açtığı yaraları sarmak için bir yol olarak görülmüştür (Kalaycı, 2011, s. 69).

7.2. Korumacılık Politikaları

Tarihsel süreç içerisinde İkinci Dünya Savaşından 1970'lere kadar benimsenen liberal ekonomi politikaları; Bretton Woods sisteminin çökmesi, OPEC Petrol Krizi ve enerji fiyatlarındaki artış gelişmekte olan ülkelerin artan rekabet gücü, işsizliğin artması gibi nedenlerle örtülü korumacılık politikalarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Keynesyen iktisada paralel müdahaleciliğin olduğu bu dönemde ülkeler hem ticaretin serbestleşmesi için GATT'ı desteklerken hem de cari dengelerini dikkate alan koruma politikalarını bu sisteme entegre ettiler. Söz konusu bu sistem literatüre "örtülü korumacılık" olarak girmiştir (Ünay & Dilek, 2018, s. 12-13; Ertürk, 2017, s. 90; Kalaycı, 2011, s. 72).

Korumacılık, DTÖ üye ülkelerinin uzlaştığı kurallar çerçevesinde yürütülüyor olsa da 2008 Küresel Kriziyle birlikte otomobil sektöründen oyuncak sektörüne kadar birçok alanda pek çok ülke korumacı politikalara yer vermiştir (Kalaycı, 2011, s. 73). Dünya ticaretiyle ilgili hazırlanan bir raporda 2008 yılından itibaren en fazla Çin olmak üzere 192 ayrı korumacılık girişimi yapıldığı belirtilmiştir (Ertürk, 2017, s. 92). Örnek vermek gerekirse ABD'nin Chrysler ve General Motors'u, Fransa'nın Renault ve Peugeot'u mali dardan kurtarmak için milyar Dolarlık borçlar vermesi gösterilebilir. Ayrıca Hindistan'ın çelik ürünlerindeki, Rusya'nın araç gümrük vergilerindeki artışı bir diğer korumacı politika örnekleridir. Halen devam eden, ABD'nin birçok Çin ürününe karşı gümrük vergisi uygulaması ve Çin'in devalüasyon uygulamaları ise diğer günümüz korumacı uygulama örneklerindendir. Küreselleşen dünyada liberal ekonomik model vazgeçilmez hale gelirken kriz zamanlarındaki çaresizliğe karşı ise korumacı politikalar cevap vermektedir (Kalaycı, 2011, s. 73). Liberalizmin üç temel

organı IMF, WB ve DTÖ ile tasarlanan "Washington Uzlaşısı" liberal ekonomik sistem içerisindeki korumacılık politikaların işleyişini belirlemektedir. Ancak ülkeler taraf oldukları bu anlaşmalara rağmen yeni korumacılık politikaları kapsamında bu anlaşmaların gerekliliklerini yerine getirememektedirler. Bu sebeple yeni korumacılık politikaları temel anlamda ithalatı kısıtlamaya yönelik adımlar olan "tarife dışı engeller" olarak literatüre girmiştir. Ülkelerin dış ticaret politikalarına bakıldığında İkinci Dünya Savaşı öncesi korumacı politikalar kavramı ile günümüz korumacı politikalar kavramları arasında köklü farklılaşmalar olduğu görülmekte ve bu durum "yeni korumacılık" olarak ifade edilmektedir (Kalaycı, 2011, s. 69).

BÖLÜM 8. ABD – ÇİN TİCARET SAVAŞLARI EKSENİNDE DOLAR VE YUAN

8.1. Ticaret Savaşları

Savaş kavramı, insanlık tarihinde özel mülkiyet kavramının oluşmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Savaşın tarihsel sürecine bakıldığında fiziksel olarak sürdürülen savaşlar günümüzde yaşanan bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle birlikte ekonomik ve kültürel savaşlara evrilmiştir. Ticari/Ekonomik savaşlara kriz dönemlerinde başvurulan korumacı politikalar ve kur savaşları neden olmakta ve bu durum fiziksel savaşlarda olduğu gibi en çok az gelişmiş ve yoksul ülkeleri etkilemektedir (Ertürk, 2017, s. 100).

Ticaret savaşları Çin ve ABD arasındaki ekonomik anlaşmazlıklar örneğinde olduğu gibi sadece ticari sebeplerden değil; 2017 yılında ABD – Türkiye arasında yaşanan Rahip Brunson olayında olduğu gibi siyasi sebeplerden dolayı da gündeme gelebilir.

Ticaret Savaşı, bir ülkenin ticari ilişkileri bulunan diğer ülkeden yaptığı ithalatı, cari açığını hafifletmek ve sermayesini içeride tutmak istemesinden dolayı kısmaya çalışması ve söz konusu diğer ülkenin de bu duruma kayıtsız kalmaması, karşı atak göstermesi durumunda ortaya çıkan ekonomik durum olarak nitelendirilebilir (Aydoğan, 2019, s. 4).

Ekonomik literatürde "ticaret savaşı" ve "kur savaşı" kavramları geniş yer almaktadır. Bu iki kavramı inceleyecek olursak kur savaşı bir ülkenin ihracatta avantaj sağlamak amacıyla ve ithalatı sınırlandırmak amacıyla para birimini devalüe etmesi anlamına gelirken; ticaret savaşı iki ülke arasında korumacı politikaların misilleme şeklinde uygulanmasıyla ortaya çıkan durumdur (Ünay & Dilek, 2018; Aydoğan, 2019).

Tablo 5: Ticaret ve Kur Savaşlarının Benzerlikleri ve Farklılıkları

Kullandığı Araç Döviz Kurları Korumacılık Araçları	Döviz Kurları	Korumacılık Araçları
Metod	Devalüasyon(Düşük yerli oara,yüksek döviz)	Yüksek Koruma Duvarları
Alt Amaçlar	(Ekonomik) ihracatı artırıp,ithalatı azaltmak.Ödemeler dengesini lehte düzenlemek	(Ekonomik) ithalatı azaltmak,ticaret dengesini lehte arttırmak
Üst Amaçlar	(Ekonomik) Yerel ekonomiyi korumak ve diğer ülkelere göre rekabet avantajı sağlamak veya sıkıntılı durumu düzeltmek	(Ekonomi Politik) Hegomonik güç olmayı sağlamak veya hegomanik gücü devam ettirmek
Etki Alanındaki Sonuç	Sıfır toplamlı oyun(bir devletin kazanırken diğer devlet/devletlerin kaybetmesi)	Sıfır toplamlı oyun(bir devletin kazanırken diğer devlet/devletlerin kaybetmesi)
Mevcut Durum	Bir devletin uygulaması ve karşı tepkileri	Bir devletin uygulaması ve karşı tepkileri
Gelecekteki Potansiyel Durum	Gruplaşan ülkelerin uygulaması veya karşı grup ülkelerin tepkileri	Gruplaşan ülkelerin uygulaması veya karşı grup ülkelerin tepkileri
Olası Sonuçları	Kutuplaşma ve küresel ticaretteki durgunluk	Kutuplaşma ve küresel ticaretteki durgunluk
Mevcut Durum	Uluslararası düzeyde yok	Dünya Ticaret Örgütü'nün dava sonucuna göre tazminat veya misilleme hakkı vermesi

Kaynak: (Yılmaz & Divani, 2018)

Tablo 5'te ticaret ve kur savaşları arasındaki farklar incelenmiştir. Tablo incelendiğinde kur savaşlarında ekonomik amaçlar gözetilirken korumacılık araçlarında hem ekonomik hem de politik amaçlar gözetilir.

8.2. ABD–ÇİN Ticaret Savaşları

ABD'de 2017 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde vaatleri arasında "ekonomik milliyetçilik" kavramı oldukça öne çıkan Donald Trump'ın seçilmesi ticaret savaşlarının alevleneceğinin göstergesi olmuştu. Trump'ın "First America" ve

“ekonomik milliyetçilik” anlayışı doğrultuda ABD, Trans Pasifik Ortaklığından (TTP), Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşmasından (TTIP) ve NAFTA’dan çekildi. Ticaret savaşları ekseninde gelişmeler bu yönde ilerlerken ABD aynı zamanda farklı ülkelere birçok ürün grubunda yeni gümrük vergileri koyuyor veya var olanları arttırıyordu. ABD’nin küresel ekonomideki bu korumacı tavrı AB ülkelerini ve Türkiye’yi de etkisi altına aldı. Sonuç olarak ABD her ne kadar DTO üyesi olsa da “küresel ticaret savaşı”nı başlatan ülke konumunda olmuştur (Yılmaz & Divani, 2018, s. 11).

21. yüzyılın en önemli siyasal ve ekonomik olgusu ABD–Çin rekabeti olacağı düşünülmektedir. ABD–Çin arasındaki diplomatik ve ekonomik ilişkiler 1972’den bu yana sorunsuz şekilde devam ettirilmiştir. Fakat günümüz ekonmomik konjonktüründe aşağıda ifade edilen sebepler nedeniyle ilişkinin sorunsuz devam etmesi mümkün olmamıştır (Örmeci, 2013, s. 1).

ABD–Çin arasındaki rekabette Çin yoğun nüfusuyla, yükselen ekonomik, teknolojik ve askeri gücüyle öne çıkarken; ABD ise hegemonik askeri, teknolojik ve yerleşmiş politikaları ve güçlü müttefikleriyle ön plana çıkmaktadır. Ayrıca FED’in emisyon kabiliyeti ve dijital rekabet gücü Doları tam olarak desteklemektedir. Hem ABD hem Çin küreselleşen dünyada hegemonik güç olma yolunda yarış içerisindeyken ilişkileri karşılıklı çıkarlara dayalıdır (Örmeci, 2013, s. 12; Taskinsoy, 2019).

ABD–Çin arasındaki ekonomik rekabette dikkat çeken en önemli husus ABD ve Avrupa ülkelerinin, %15’inin yüksek alım gücüne sahip 1.4 milyarlık nüfusu sebebiyle Çin pazarına olan ihtiyacıdır (Örmeci, 2013, s. 9).

Aynı zamanda Çin’in mali darda olan Avrupa’ya yaptığı doğrudan yatırımlar ve ABD devlet tahvil ve bono alımları ekonomik konjonktüründe Çin’i önemli bir yere taşımaktadır. Çin’in yaklaşık 1 trilyon Dolarlık ABD tahvil ve bono stoku sebebiyle Çin’in ABD Hazine menkul kıymetleri yatırımı dışında başka bir alternatifi kalmamıştır (Narin & Öznazik, 2017, s. 239-240).

Tablo 6: ABD Hazine Menkul Kıymetlerinin Ülkelere Dağılımı

Ülke	Ekim 2019	Eylül 2019	Ağustos 2019	Temmuz 2019	Haziran 2019	Mayıs 2019	Nisan 2019	Mart 2019	Şubat 2019	Ocak 2018	Aralik 2018	Kasım 2018	Ekim 2018
Japonya	1168,0	1145,8	1174,7	1130,8	1122,9	1101,0	1064,0	1078,1	10,68,8	1064,9	1039,7	1036,6	1018,5
Çin	1101,6	1102,4	1103,5	1110,3	1112,5	1110,2	1113,0	1120,5	1130,9	1126,7	11,24,3	1121,4	1138,9
İngiltere	334,1	346,2	349,9	334,7	341,2	323,1	300,8	317,1	302,5	290,1	288,0	258,9	263,9
Kayman Adaları	225,1	238,7	236,3	218,4	226,6	216,1	217,2	219,5	210,1	209,2	225,6	207,6	208,3
Hong Kong	222,6	224,2	224,5	211,8	217,1	205,3	207,2	209,0	203,1	200,9	196,3	189,2	185,0

Kaynak: https://ticdata.treasury.gov/Publish/mfh.txt

Olası ABD–Çin ticaret savaşının en büyük tetikleyicisi ABD'nin Çin'e verdiği dış ticaret açığıdır. Tüm bu gelişmeler sonucunda korumacı ekonomi politikalarının uygulanmasıyla ticaret savaşları gündeme gelmiştir (Kovancılar, 2013, s. 72).

Sorun yaratacak nitelikteki diğer bir mesele ise Çin'in ABD menşeili ürünlerde deldiği Fikri Mülkiyet Hakları konusudur. ABD ve Çin arasındaki fikri mülkiyet hakları konusundaki en büyük tartışma konusu teknoloji alanında özellikle "yapay zekâ" konusundadır. Dünya Mülkiyet Örgütü'nün (World Intellectual Property Organization – WIPO) yayımladığı rapora göre 1956 yılından itibaren yapılan yapay zeka konusundaki başvuruların yarısı son beş yılda yapılmıştır. Söz konusu raporda dikkat çeken en önemli unsur "yapay zekâ"nın şuan "yeni elektrik" olarak tanımlanmasıdır. Yapay zekânın büyük verilerin kolaylıkla işlenmesi ve makinelerin öğrenme yetisinin kazanılması durumu olduğunu kanıtlayan ülkenin, bu alanda kural koyan hegemonik

ülke konumunda olacak olması ABD ve Çin arasındaki rekabetin ana unsurlarındandır. Tokyo Menkul Kıymetler Borsası Nikkei'nin sıralamasına göre yapay zekâ temelinde alınan patent başvurularında Çin'in nitelik olarak ABD'yi geçtiği görülmektedir (Aran, 2019, s. 3-4).

Kızışan bu ortamda DTÖ'nün küresel ticaretle ilgili belirlediği yasal çerçeveden sapmalar olmakta ve mağdur ülkeler bu durumu DTÖ nezdinde dava etmektedir.

Tablo 7'de 01.06.2018 ile 27.08.2018 tarihleri arasında DTÖ nezdinde ABD'ye açılan ABD'nin açtığı korumacılık politikaları eksenindeki davalar gösterilmektedir.

Tablo 7: DTÖ Nezdinde ABD'ye Açılan ve ABD'nin Açtığı Davalar

Dava Kodu	Davacı/Şikâyetçi	Davalı	Konu	Danışma Tarihi
DS550	Kanada	ABD	Çelik ve Alüminyum Ürünleri Üzerindeki Bazı Önlemler	01.06.2018
DS551	Meksika	ABD	Çelik ve Alüminyum Ürünleri Üzerindeki Bazı Önlemler	05.06.2018
DS552	Norveç	ABD	Çelik ve Alüminyum Ürünleri Üzerindeki Bazı Önlemler	12.06.2018
DS554	Rusya	ABD	Çelik ve Alüminyum Ürünleri Üzerindeki Bazı Önlemler	29.06.2018
DS556	İsviçre	ABD	Çelik ve Alüminyum Ürünleri Üzerindeki Bazı Önlemler	09.07.2018
DS562	Çin	ABD	Kristalli Slikon Fotovoltaik Ürünlerin İthalatında Korunma Önlemleri	14.08.2018
DS563	Çin	ABD	Yenilebilir Enerjiyle İlgili Bazı Ölçüler	15.08.2018
DS564	Türkiye	ABD	Çelik ve Alüminyum Ürünleri Üzerindeki Bazı Önlemler	23.08.2018
DS565	Çin	ABD	Çin'den Bazı Mallar Üzerindeki Tarife Tedbirleri II	16.07.2018
DS557	ABD	Kanada	ABD'deki Bazı Ürünlere Ek Vergiler	16.07.2018
DS558	ABD	Çin	ABD'deki Bazı Ürünlere Ek Vergiler	16.07.2018
DS559	ABD	Avrupa Birliği	ABD'deki Bazı Ürünlere Ek Vergiler	16.07.2018
DS560	ABD	Meksika	ABD'deki Bazı Ürünlere Ek Vergiler	16.07.2018
DS561	ABD	Türkiye	ABD'deki Bazı Ürünlere Ek Vergiler	16.07.2018
DS566	ABD	Rusya	ABD'deki Bazı Ürünlere Ek Vergiler	27.08.2018

Kaynak: WTO.org.

Tablo 8'de 2018-2019 yılları arasında karşılıklı misillemeler yoluyla süregelen tarife artışları incelenmiştir.

Tablo 8: 2018-2019 ABD-Çin Tarife Zamları

2018	UYGULAMA	2019	UYGULAMA
7 Şubat 2018	ABD'nin Güneş paneli ve bulaşık makinalarını içeren 201 ürüne uyguladığı tarife	1 Ocak 2019	Çin, ABD otomobillerine ve parçalarına (301 üründe) misillemeyi askıya aldı ve 2019 için MFN tarife oranlarını azalttı
23 Mart 2018	ABD'nin çelik ve alüminyumu içere 232 ürüne uyguladığı tarife	8 Şubat 2019	ABD ikinci yıl politikasında güneş panelleri ve çamaşır makinelerinde 201 üründe tarifeyi düşürdü
2 Nisan 2018	Çin'in 232 ürüme uyguladığı misilleme tarife	Haziran 2019	ABD, 301 üründe %10-25 oranında (200 milyar Dolarlık) tarife artırımı yaptı. Çin 60 milyar Dolarlık misilleme yaptı
1 Mayıs 2018	Çin'in ilaç sektöründeki MFN tarifelerini kesmesi	1 Temmuz 2019	Çin, enformasyon teknoloji ürünlerindeki MFN tarifesini kesti
1 Temmuz 2018	Çin'in tüketim malları, enformasyon teknolojileri ve otomobilde MFN tarifelerini kesmesi	1 Eylül 2019	ABD 301 ürüne %15 (300 milyar Dolar) tarife koydu. Çin bazı Amerikan ürünlerine 75 milyar Dolarlık misilleme yaptı
6 Temmuz 2018	ABD'nin 301 ürüne (34 milyar Dolarlık) vergi getirmesi ve Çin'in 34 milyar Dolarlık misillemesi	17 Eylül 2019	Çin, 2 milyar Dolardan az ABD ihracat ürününe engel uyguladı.
23 Ağustos 2018	ABD'nin 301 ürüne 16 milyar Dolarlık tarifesi ve Çin'in 16 milyar Dolarlık misillemesi	26 Aralık 2019	Çin, 1 milyar Dolardan az ABD ihracat ürününe engel uyguladı
24 Eylül 2018	ABD'nin 301 ürüne 200 milyar Dolarlık tarifesi ve Çin'in 60 milyar Dolarlık misillemesi	Şubat 2020 (beklenen)	1 Eylül'de 301 ürüne uygulanan ABD tarifesi (300 milyar Dolar) anlaşmanın bir parçası olarak% 7,5'e gerilemesi
1 Kasım 2018	Çin'in endüstriyel ürünlerdeki MFN tarifesini kesmesi		

Kaynak: https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/long-run-effects-on-chinese-gdp-from-us-china-tariff-hikes-20190715.htm

Bu bölümde güncel literatür verilerine dayanarak ABD ve Çin ticaret savaşı ekseninde uygulanan tarife artışları irdelenecektir (Yılmaz & Alganer, 2014; Aydoğan, 2019; Dünya Bankası-A, 2019).

ABD'nin Çin'e karşı ilk tarife artışı uygulaması ilgili sektördeki üreticilerin dış rekabete karşı daha fazla korunma talepleriyle dilekçe vermesi sonrasında tüm ithal güneş panellerinde ve çamaşır makinelerinde %28'lik tarife artışının onaylanması olmuştur. Ocak 2018'de yürürlüğe giren bu tarife Çin de dâhil olmak üzere tüm ticari ortaklıklarını etkiledi (Ferraro & Van, 2019).

ABD'nin ikinci adım ise ABD Ticaret Sekreteri tarafından yürütülen bir soruşturma neticesinde ticari ortaklarının uyguladığı korumacı politikaların ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğu sonucuna ulaşılmasının ardından Mart 2018'de geldi. Sonuç olarak 1962 tarihli Ticaret Genişletme Yasası'nın 232. Maddesi uyarınca Trump, çelik ve alüminyum ithalatına sırasıyla %25 ve %10'luk gümrük vergisini onayladı ve 23 Mart 2018 tarihinde yaklaşık 3 milyar Dolarlık Çin ürününe ilave vergi yükü getirildi. Misilleme olarak Çin sırasıyla domuz eti, fındık, meyve ve hurda alüminyum da dâhil olmak üzere 3 milyar Dolarlık ABD ürününe %15-25 oranında gümrük vergisi zammı getirdi. Bir sonraki gelişme ise Mart 2018'de sonuçlanan Bölüm 301 soruşturması ardından geldi. ABD Ticaret Temsilcisi Çin'in projesi olan "*Made in 2025*" teknolojisi stratejisinde sistematik olarak ABD'nin fikri mülkiyet haklarını kötüye kullanmaya çalıştığını gösteren bir rapor yayımladı. Sonuç olarak ABD hükümeti 50 milyar Dolarlık Çin malına %25'lik ek vergi getirdiğini açıkladı. Misilleme olarak 6 Temmuz 2018'de Çin'den yapılan ilk 34 milyar Dolarlık ithalata %25'lik ek vergi yürürlüğe girdi ve Çin soya fasulyesi de dâhil olmak üzere 34 milyar Dolarlık ABD malına %25'lik eşdeğer tarife artışı getirdi. 23 Ağustos 2018'de ise ABD 16 milyar Dolarlık Çin malına %25 ek vergi getirmesiyle Çin'den eşdeğer bir yanıt geldi. Dördüncü ticari atak Eylül 2018'de Trump tarafından 180 milyar Dolarlık Çin malına %10'lık tarife artışını onaylamasıyla geldi. Buna cevaben Çin ABD'den yapılan 60 milyar Dolarlık ithalata %5-10 arasında ilave vergi getirdi. 2018 sonlarında ABD ve Çin 1 Mart 2019'a kadar olan ek tarife zamlarını geçici olarak durdurmayı kabul ettiler. Beşinci ve son ticaret politikası adımı Mayıs 2019'da gerçekleşti. Trump, devam eden müzakerelerde yaşanan bir anlaşmazlığa dayanarak 10 Mayıs 2019'da yürürlüğe giren

180 milyar Dolarlık Çin malına uygulanmakta olan %10'luk tarife üzerine %15'lik bir tarife zammı yaptığını açıkladı. Buna cevaben Çin1 Haziran 2019'da yürürlüğe giren ve 60 milyar Dolarlık ürünlerde %5-15'lik tarife zammını içeren listeyi kamuoyuyla paylaştı (Ferraro & Van, 2019).

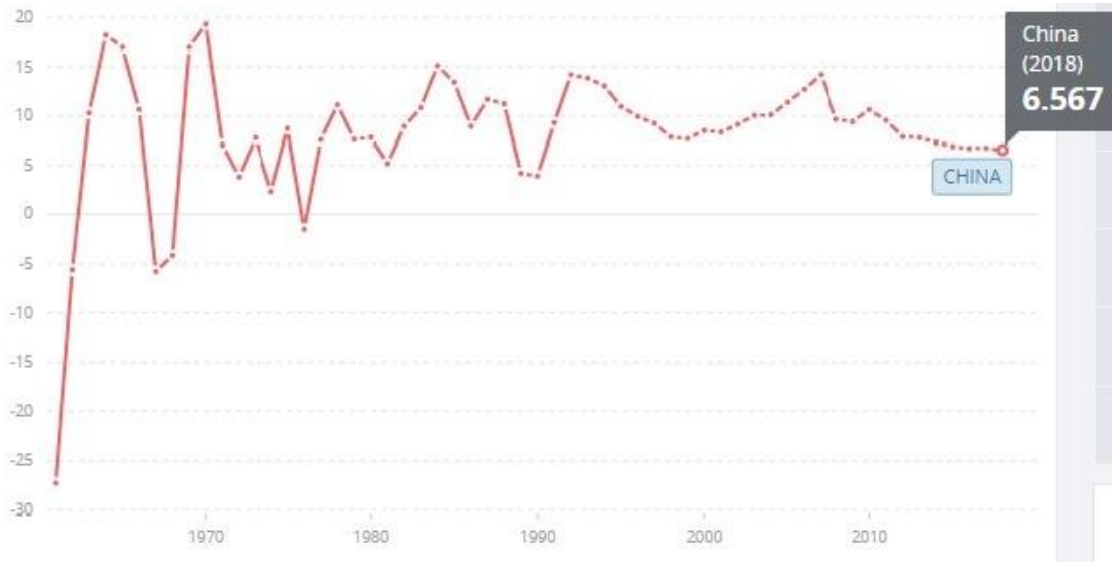
Bugüne kadar ABD, 235 milyar Dolarlık Çin malına gümrük vergisi koyarken; Çin yaklaşık 113 milyar Dolarlık ABD malına gümrük vergisi uygulamıştır. Halihâzırda ABD yönetimi tarife artışlarından muaf tutulan 275 milyar Dolarlık Çin malına %25 oranında tarife artışı getirme tehdidinde bulunmuştur. ABD bu söylemi yerine getirişe petrol dışı mal ithalatının %23'ünü ve GSYH'nın %2,6'sını karşılayacaktır ve ABD'nin Çin'e yaptığı tarife zamları %24,9'a yükselecektir. Benzer şekilde Çin'in ABD'den yaptığı tüm ithalatlara yaptğı artış, petrol dışı mal ithalatının %8'ini ve Çin GSYH'nin %1'ini kapsayacaktır (Ferraro & Van, 2019; Aydoğan, 2019).

Karşılıklı misiller şeklinde yürürlüğe giren ve önemli oranlarda ithalat vergilerini yükselten bu süreçten hem ABD hem de Çin'in zarar görmemesi olası değildir. Büyümesi ihracatla paralel olan Çin ekonomisi süregelen ticaret savaşından dolayı 2018 yılında yalnızca %6,6 büyüyebilmiştir ve bu oran 1990'dan bu yana yaşanan en düşük büyüme oranıdır fakat Çin'in tüm bunlara rağmen 2018 yılında ABD'ye ihracatı %11,3 oranında artış göstermiştir. ABD ise 2018 yılında önceki 2 yıla göre artış sağlayarak %2,9 oranında büyümüştür. Bunun yanı sıra ABD'nin Çin'e ihracatı ise yalnızca %0,7 oranında artmıştır (Aydoğan, 2019, s. 4-5; Dünya Bankası-D, 2019).

Gerede'nin (2016) tez çalışmasında yapılan analizlerden elde edilen sonuca bakacak olursak USD/CNY kurundaki artışın ABD'nin Çin'e ihracını düşürdüğü istatistiksel olarak gösterilmiştir (Gerede, 2016).

Grafik 5'te 2018 2018 yılındaki Çin GSYH büyümesi incelenmiştir.

Grafik 5: 2018 Çin GSYH Büyümesi

Kaynak: (Dünya Bankası-D, 2019)

8.3. ABD–Çin Ticaret Savaşlarının Dünya Ekonomisine Etkileri

20. yüzyılın son çeyreğinde kendisini küresel sisteme entegre etmeye başlayan Çin, 2000'li yıllara gelindiğinde uluslararası ticarette önemli bir ihracat aktörü olmaya başlamış ve bu konumunu sürdürmek için uyguladığı politikaların sonucu olarak başlayan ABD–Çin ticaret savaşlarının tüm dünya ekonomisine olumsuz etkileri olmaktadır (Gerede, 2016, s. 5).

2008 Dünya Finans Kriziyle birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde en son 1929 Ekonomik Buhranında görülen bir ivmeyle daralma yaşanmıştır (Öz, 2009, s. 7). 2008 yılının dördüncü çeyreğinde BRIC ülkeleri dışındaki tüm ülkelerin büyüme rakamlarında küçülme saptanmıştır (Yücel, 2018, s. 41-42). 2008 yılında Dünya GSYH'si 63,43 trilyon Dolar iken 2009 yılında bu rakam 60,14 trilyon Dolara gerilemiştir (Dünya Bankası-B, 2019). Günümüz verilerine bakacak olursak küresel büyüme 2019 için %3 olacağı tahmin ediliyor ki bu aynı zamanda 2008–2009'dan beri en düşük büyüme oranını göstermektedir. Gelişmiş ülkeler

ekonomilerindeki 2019 büyüme oranının, Euro Bölgesi, Kuzey Amerika ve daha az gelişmiş Asya ekonomilerinde 2017–2018 yıllarına göre daha düşük olacağı tahmin edilmektedir (IMF, 2019).

ABD–Çin ticaret savaşıyla kırılgan hale gelen piyasalardan etkilenen özellikle gelişmekte olan ülkelerde piyasalarını regüle etmek için devlet müdahalesi söz konusu olmuştur. Günümüz dünyasında ülkeler birbirleriyle sıcak fiziki çatışmalar yerine "yumuşak güç" olarak nitelendirilen ticaret, teknoloji ve bilim alanlarında çatışmaktadır (Aydoğan, 2019, s. 5).

Literatürde G2 olarak adlandırılan ABD ve Çin G-20'nin iki dominant küresel aktörüdür ve ticari çatışmaları sadece kendilerini değil küresel ekonomiyi etkileyecektir. 2008 Dünya Finans Krizi öncesinde Çin Yuan'ı ABD Dolarına endeksleyerek ekonomik avantajını arttırarak mallarını küresel piyasalarda öne çıkarmıştır. Bu durumdan oldukça rahatsız olan ABD, Çin'in devalüasyon uygulamalarını düzeltmesi için baskıya başlamıştır; ancak tarihi süreçte bakıldığında FED morgage krizi sonrasında Doları devalüe ederek gelişmekte olan ülkelere aynı politikayı uygulamıştır (Ertürk, 2017, s. 106). Tarih boyunca kriz durumlarında ülkelerin korumacı ticari politikaları uygulamalarıyla gündeme gelen ticaret savaşı kavramı 21. Yüzyıla 2008 küresel krizi sonrasında damgasını vurmuştur.

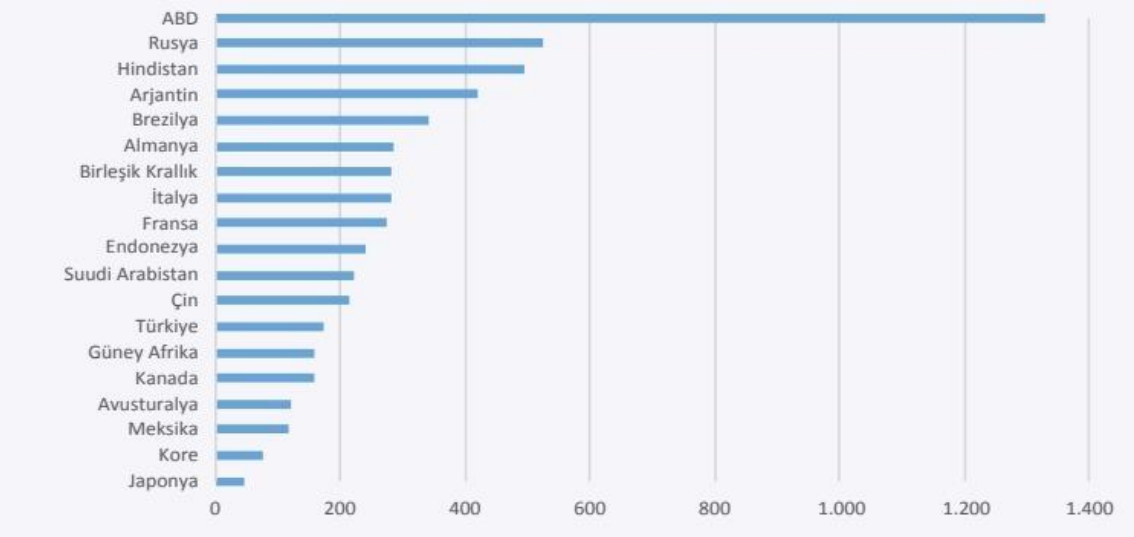
2008 Dünya Finans Krizinin ardından izlenen korumacı politikalar sebebiyle oluşan ABD ve Çin arasındaki dış açıkları kapatmak için kur savaşları dönemi başlatmıştır. Çin ihracat değerini avantajını sürdürmek için Yuan'ın Dolar'a endekslenmesi politikasına devam etmiş; 2011 yılının son çeyreğinde bu politikadan vazgeçerek Yuan'ı belli bir bant içerisinde piyasa koşullarına göre serbest bırakmıştır. Rezervinde bulunan 2.5 trilyon Dolar ile Yuan'ı bu bant aralığında tutmuş ve bu sayede pazar payını arttırmıştır. Süreç ABD açısından incelendiğinde QE adı verilen "Parasal Genişleme Politikaları"na değinmek gerekmektedir. İlk QE'yi Kasım 2010'da gerçekleştiren ABD, yerel parası Doları, diğer para birimleri karşısında örtülü olarak devalüe etmeye başlamıştı (Ertürk, 2017, s. 103-105).

Korumacılık önlemleri, devam eden ticaret savaşları sonucu ulusal ve uluslararası arası aktörleri ve özellikle az gelişmiş ile gelişmekte olan ülkelerin yoksullaşmasına neden olmuştur.

Sanayileşme sürecini önceden tamamlayarak teknoloji ve sınai faaliyetleri gelişmiş ülkeler dünya ekonomisinden aldıkları büyük payları kaybetme endişesi günümüz literatürüne girmiş olan "yeni korumacılık" kavramını oluşturmuştur. Doğu ve Batı arasındaki teknolojik ve sınai faaliyetler eksenindeki rekabetin Doğu ülkeleri lehine seyri ile Batı ekonomileri için şu anki pozisyonlarını koruma savaşı haline dönmüştür. (Ünay & Dilek, 2018, s. 16-18).

Grafik 6'da G-20 ülkelerinin 2017-2018 yılları arasında uyguladığı korumacılık uygulamaları incelenmektedir. Grafik incelendiğinde ABD, korumacı politikalar üretme konusunda en yakın rakibinin yaklaşık üç kat önündedir.

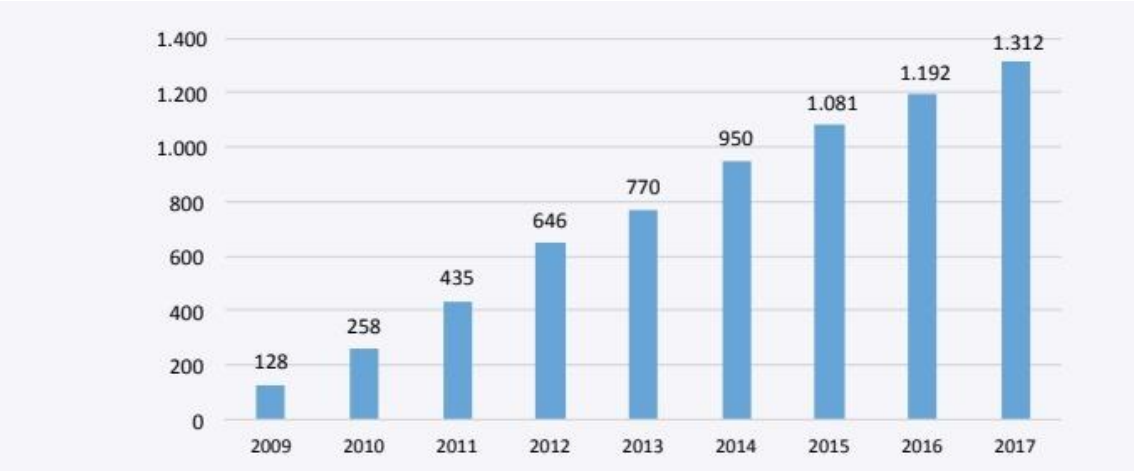
Grafik 6: G-20 Ülkelerinin 2017-2018 Yılları Arasında Uyguladığı Yeni Korumacılık Uygulamaları

Kaynak: Global Trade Alert

Grafik 7'de ABD'nin 2009-2017 yılları arasında uyguladığı korumacılık uygulamalarının sayısı incelenmiştir. Grafik incelendiğinde ABD'nin uyguladığı korumacılık politikaları 2009'dan 2017'ye kadar ivmeli bir şekilde artmıştır.

Grafik 7: ABD'nin 2009-2017 Yılları Arasında Uyguladığı Yeni Korumacılık Uygulamaları

Kaynak: Global Trade Alert

Grafikte 7'de görüleceği gibi ABD, korumacılıkta en yakın rakibinden yaklaşık üç kat daha fazla politika üretmiştir. Korumacı politikaları bu denli popüler olması küresel ekonomik sistemin tamamını olumsuz etkileyeceği belirtilmektedir (Petersen & vd, 2017). Bu durumu Nisan 2017'de yapılan G-20 zirvesinde Almanya Başbakanı Angela Merkel, ABD'nin korumacı politikalarına eleştiri getirerek küresel ekonomik problemlerin çözümünün izolasyonist politikalar olmayacağını dile getirmiştir (Ünay & Dilek, 2018, s. 19).

Nitekim korumacı politikalar sadece gelişmiş ülkelerin uygulamasında kalmamış; küreselleşmenin doğal sonucu olarak pek çok gelişmekte olan ülke tarafından da hayata geçirilmiştir. Bu durum özellikle Türkiye, Brezilya, Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerde gümrük tarifeleri artışı hususunda bariz bir şekilde okunurken; Rusya, Ekvator ve Ukrayna'da daha önce tarife uygulanmayan ürünlere yeni tarifeler getirilmesi örnek gösterilebilir. Bu doğrultuda gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyüme lokomotifi olan inşaat sektöründe kullanılan işlenmiş ve yarı işlenmiş demir-çelik, saçlar, çelik çubuklar gibi ürünler %14'e varan oran artışları gündeme gelmiştir. Bunun yanı sıra teknoloji pazarındaki payını Çin ve Güney Kore'ye kaptıran Japonya, bu pazardaki statüsünü geri kazanmak için yeni ataklar sergilemiştir (Kalaycı, 2011, s. 73).

Korumacı politikalar sadece ticarette değil; aynı zamanda ülkelerin tüm politikalarında yer almaktadır. Bu duruma örnek olarak Malezya'da faaliyet gösteren firmalarda çalışacak yabancı işçilere kota getirilmesi ve olası işçi çıkarma durumunda da önceliğin yabancı işçilere verilmesi, İtalya'da özellikle mekanik ve inşaat sektöründe yalnızca yerli işçi ve mühendis çalıştırılması zorunluluğunun getirilmesi örnek verilebilir. ABD Başkanı Trump'ın 2017 yılındaki başkanlık seçiminde kullandığı "*First America*" sloganı da bu anlayışa örnek verilebilir (Durusoy, 2013, s. 511-514).

Küreselleşen dünyada herhangi iki ülke arasında meydana gelen ticaret savaşı sadece söz konusu ülkelerle sınırlı kalmayıp uluslararası arenada ticaret hacmini dolayısıyla küresel ekonomiyi etkilemektedir. Nitekim uluslararası kuruluşların verileri ve tahminleri bu görüşü desteklemektedir. OECD 2019 Dünya ekonomik verilerine göre 2021 yılı 4. çeyreğine kadar küresel büyüme düşecektir. Buna göre GSYH 2012-2019 yılları ortalaması %3,3 iken, 2020 4. çeyreğinde %2,9, 2021 4. çeyreğinde ise %3,1 olacaktır. Tablo 9'a göre ABD GSYH'nin 2012-2019 yılları arası ortalaması %2,4 iken, 2020 4. çeyreğinde %1,9; 2021 4. çeyreğinde ise %2 olarak öngörülmektedir. Aynı verilere Çin Halk Cumhuriyeti için bakıldığında 2012 – 2019 yılları ortalaması %6,9 iken, 2020 4. çeyreğinde %5,5; 2021 4. Çeyreğinde %5,5 olacağı öngörülmektedir (OECD, 2019).

Tablo 9’da OECD’ye üye ülkeler ile OECD’ye üye olmayan ülkelerin GSYH’si incelenmiştir.

Tablo 9: OECD Ülkeleri İle OECD Dışında Kalan Ülkelerin GSYH'si

	Ortalama (2012-2019)	2018	2019	2020	2021	2019 Q4	2020 Q4	2021 Q4
Reel GSYH Büyümesi	Yüzde (%)							
Dünya	3,3	3,5	2,9	2,9	3,0	3,0	2,9	3,1
G-20	3,6	3,8	3,1	3,2	3,3	3,2	3,2	3,3
OECD	2,1	2,3	1,7	1,6	1,7	1,8	1,7	1,7
ABD	2,4	2,9	2,3	2,0	2,0	2,3	1,9	2,0
Avrupa Birliği	1,5	1,9	1,2	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2
Japonya	1,1	0,8	1,0	0,6	0,7	1,0	0,8	0,5
OECD Dışında Kalan Ülkeler	4,4	4,6	3,9	4,0	4,0	3,9	3,9	4,1
Çin	6,9	6,6	6,2	5,7	5,5	6,1	5,5	5,5
Hindistan	7,1	6,8	5,8	6,2	6,4			
Brezilya	-0,1	1,1	0,8	1,7	1,8			
İşsizlik Oranı	6,6	5,3	5,2	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1
Enflasyon	-3,6	-2,9	-3,2	-3,3				
Dünya Ticareti Büyümesi	3,4	3,7	1,2	1,6	2,3	1,1	1,9	2,4

Kaynak: https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2019-issue-2_9b89401b-en#page1

BÖLÜM 9. ABD–ÇİN TİCARET SAVAŞLARI EKSENİNDE DOLAR VE YUAN'IN REZERV PARA STATÜSÜNE BİR BAKIŞ

Uluslararası ticaret ve ödemelerde kabul gören para birimi olan rezerv para, sahibi olduğu ülkenin uluslararası arenada güçlü hale gelmesinde oldukça önemli bir olgudur. Bir para biriminin rezerv para statüsünü kazanabilmesi birçok faktörü karşılaması gerekmektedir. Sahibi olduğu ülkenin ekonomik büyüklüğü, ülkenin makroekonomik yapısı, uluslararası ticaret ve politikalardaki gücü, bankacılık ve finans sektörlerinin işlem hacmi ve güvenirliliği, esnek döviz kurunu benimsemesi ve stratejik gücü literatür doğrultusunda sayılabilecek başlıca faktörlerdir (Chinn & Frankel, 2008, s. 53; Özdemir, 2009; Aydoğan, 2019; Cömert, 2016).

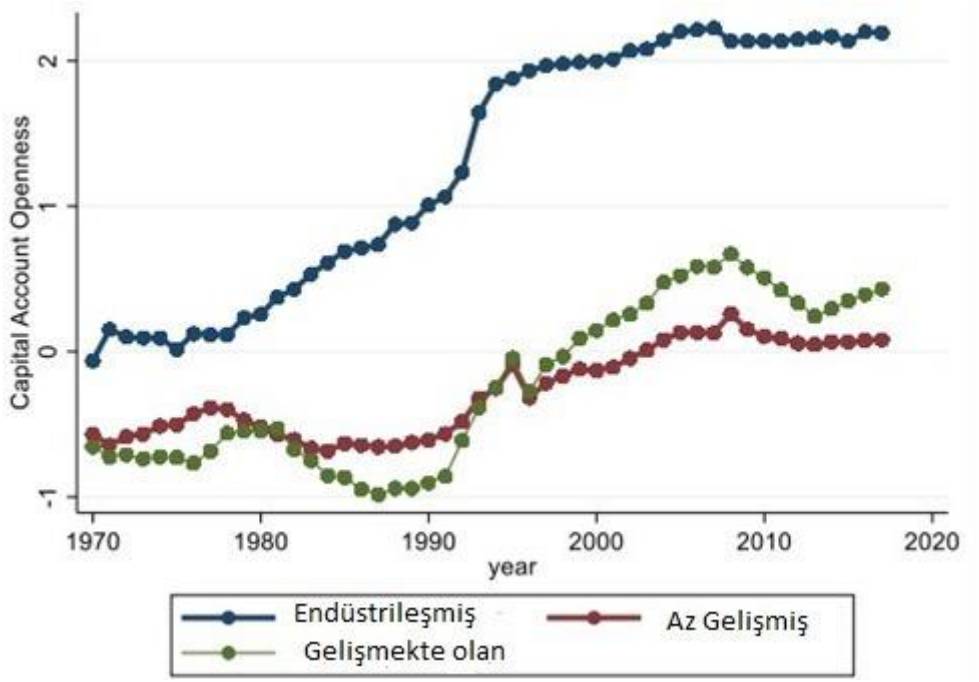
Dünya GSYH rakamları incelendiğinde ABD %24,75'ini, Çin %16,32'sini, , Japonya %5,95'ini, Almanya %4,46'sını, Hindistan %3,39'unu karşılayan en büyük beş ekonomisidir. Ancak ABD ve Çin arasındaki büyüme rakamları incelendiğinde ABD'nin %2,35'lik büyüme oranına karşılık Çin'in %6,14 oranında büyüme göstermesi, şuanda dünya GSYH hasılasındaki iki ülke payı arasındaki 7 trilyon Dolarlık ABD lehine olan farkın 2024'te 4.8 trilyon Dolara düşeceği öngörülmektedir. Literatürde yapılan tahminlere göre Çin, Satın Alma Gücü Paritesi (PPP) baz alındığında ise önümüzdeki 10 yıl boyunca dünyanın en büyük ekonomisi olmaya devam edecektir (IMF-A, 2019).

Sermaye hareketlerinin serbestliği ülkenin küresel piyasalardaki güvenini ve statüsünü belirleyen bir unsurdur. Sermaye hareketlerinin serbestliği ve aynı zamanda finansal şeffaflığın ölçülmesinde IMF tarafından geliştirilen sermaye hareketlerine yapılan yasal müdahaleleri ölçen KAOPEN endeksi kullanılır (Cesur, 2016, s. 56-58). KAOPEN endeksinde -2 ve aşağısı küresel ekonomiye kapalı bir sistemi, 0 ve yukarısı ise küresel ekonomiye entegre liberal bir sistemi ifade eder (Tunalı & Özdemir, 2017, s. 92). Bu bağlamda Portland Üniversitesi tarafından Eylül 2019'da yayımlanan Finansal Açıklık Endeski 2017 Güncellemesine göre KAOPEN endeksi ortalaması endüstrileşmiş ülkeler için 1.32'yken gelişmekte olan ülkeler için bu rakam -0,23'tür. Endekse göre Çin -1.21 puanla kapalı bir finansal sisteme sahipken, ABD 2,35 puanla küreselleşmesini tamamlamış bir sisteme sahiptir (Ito & Chinn, 2019, s. 5-8). Ayrıca

Çin sermaye hareketlerinde oldukça fazla kısıtlama getirerek bunu bir politika aracı olarak kullanmaktadır.

Grafik 8'de 1970-2017 yılları arasında gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin KAOPEN Endeksi incelenmiştir.

Grafik 8: Gelişmiş, Gelişmekte Olan ve Gelişmememiş Ülkelerin 1970-2017 Yılları Arasındaki Kaopen Endeksi

Kaynak: (Ito & Chinn, 2019)

Bir parayı rezerv para statüsüne taşıyacak en önemli unsurlardan bir tanesi de ilgili paranın "esnek döviz kuru"nun geçerli olduğu bir ekonomiye ait olmasıdır. Esnek döviz kuru sisteminde Merkez Bankaları paralarına kısıtlı şekilde müdahale edebilir. Ancak Çin'de bu durum farklıdır ve PBoC Yuan'a yeri geldiğinde set müdahalelerde bulunarak istediği band aralığında dalgalanmasını sağlamaktadır (Özgül, 2017, s. 93-96). PBoC'un dış ticarette avantajı sağlamak için Yuan'ı Dolar karşısında baskıladığını ve manipüle ettiğini "Big Mac" endeksi yardımıyla açıklayabiliriz. The Economist Dergisinin ilk olarak 1986 yılında yayımladığı "Big Mac Endeksi" açıklayıcı olacaktır. Big Mac Endeksi dünyanın her ülkesinde bulunan bir fastfood şirketinin "Big Mac" adlı ürününü Dolar cinsinden ifade ederek ülkelerin satın alma gücünü ortaya koyan bir

göstergedir. Big Mac endeksine göre Temmuz 2019'da söz konusu ürün ABD'de 5.74 Dolar iken Çin'de 3.05 Dolar'dır (Statista, 2019). Endekse göre Dolar, Yuan'dan değerli bir para birimidir. Big Mac endeksi ABD–Çin örneğine göre hesaplandığında Yuan'ın Dolar karşısındaki nominal değerinin reel değerinden %46 oranında düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca rezerv para statüsündeki paranın ülke ekonomisi makroekonomik göstergeler açısından dengede ve güçlü olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında ABD'nin makroekonomik göstergelerinin güçlü, sürdürülebilir ve dengeli olduğu görülmektedir. ABD GSYH'si 2018 yılında 20.544 trilyon Dolar, işsizlik oranı %3,5, ihracat 2.51 trilyon Dolar, ihracat 3.148 trilyon Dolar, enflasyon %2,44 iken Çin'in GSYH'si 13.608 trilyon Dolar, işsizlik oranı %5,1, ihracat 2.656 trilyon Dolar, ithalat 2.549 trilyon Dolar, enflasyon %2,07 olmuştur (Dünya Bankası-C, 2019).

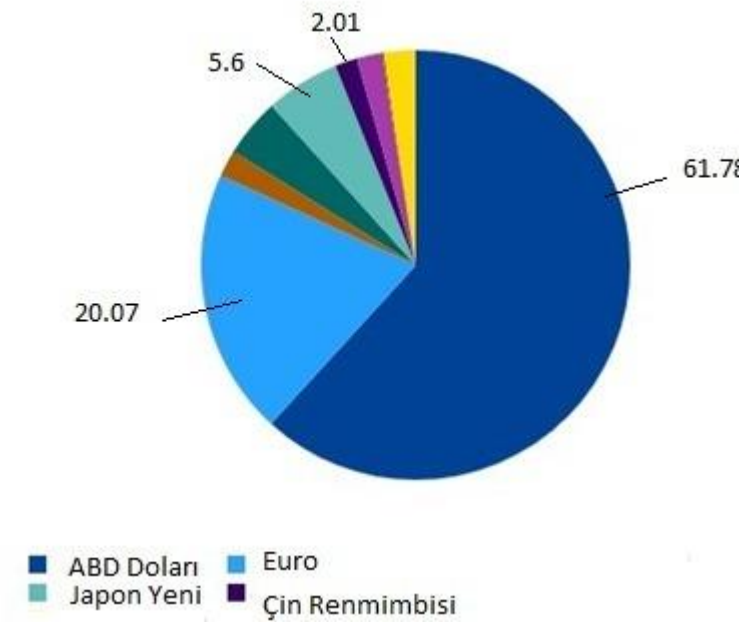
Tablo 10: ABD-Çin 2018 Makroekonomik Göstergeleri

	ABD	**Çin**
GSYH büyüme oranı	2,1	1,5
İşsizlik oranı	3,5	5,1
Enflasyon oranı	2,44	2,07
İhracat (trilyon Dolar)	2.510	2.65
İthalat (trilyon Dolar)	3.48	2.549

Kaynak: (Dünya Bankası-D, 2019)

Şekil 4'te 2019 yılı 3. çeyreği itibariyle rezerv paraların dağılımı incelenmiştir. Şekil incelendiğinde küresel rezerv para dağılımının %61,78'ini ABD Doları, %20,07'sini Euro, %5,60'ını ise Japon Yeni olduğu buna karşılık sadece %2,01'inin Çin Renmimbisi (RMB) olduğu görülmektedir (IMF-B, 2019).

Şekil 4: Küresel Sistemde Para Birimlerinin Dağılımı

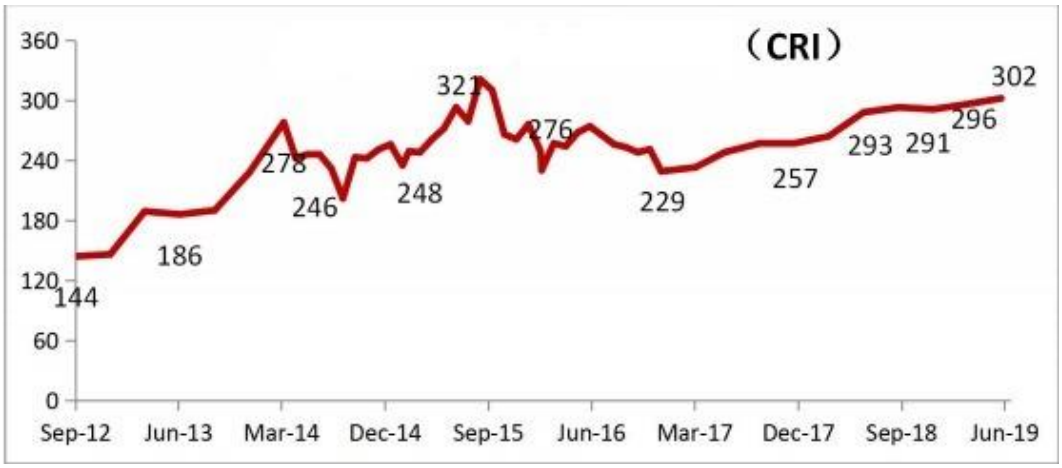

Kaynak: (IMF-A, 2019)

Çin 1993 yılından bu yana RMB'nin uluslararasılaştırma çalışmalarına başladı. 2008 yılında ABD'de ortaya çıkıp tüm dünyaya yayılan Dünya Finans Krizi sonrasında Dolar'daki finansal risklerin farkına varılmasıyla bu çalışmaların aciliyetini farkederek hızlandırdı (Lin & vd., 2017).

Grafik 9'da Bank of China'nın RMB'yi uluslararasılaşmasını ölçen "Sınır Ötesi RMB Endeksi (CRI) incelenmiştir. CRI endeksi 2019 2. Çeyreğinde 6 puan artarak 302'ye ulaşmıştır.

Grafik 9: Sınır Ötesi RMB Endeksi (CRI)

Kaynak: (SWIFT, 2019, s. 6)

Tablo 11'de Uluslararası rezervlerdeki payı oldukça düşük olan Renminbi'nin (RMB) aynı zamanda FX piyasalarında da işlem hacmi oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir ne var ki Ağustos 2019 itibariyle küresel ödeme pazarındaki payı itibariyle beşinci sırada ve çeşitli FX enstrümanları arasında ilk on sırada yer alarak güçlenmeye devam etmektedir.

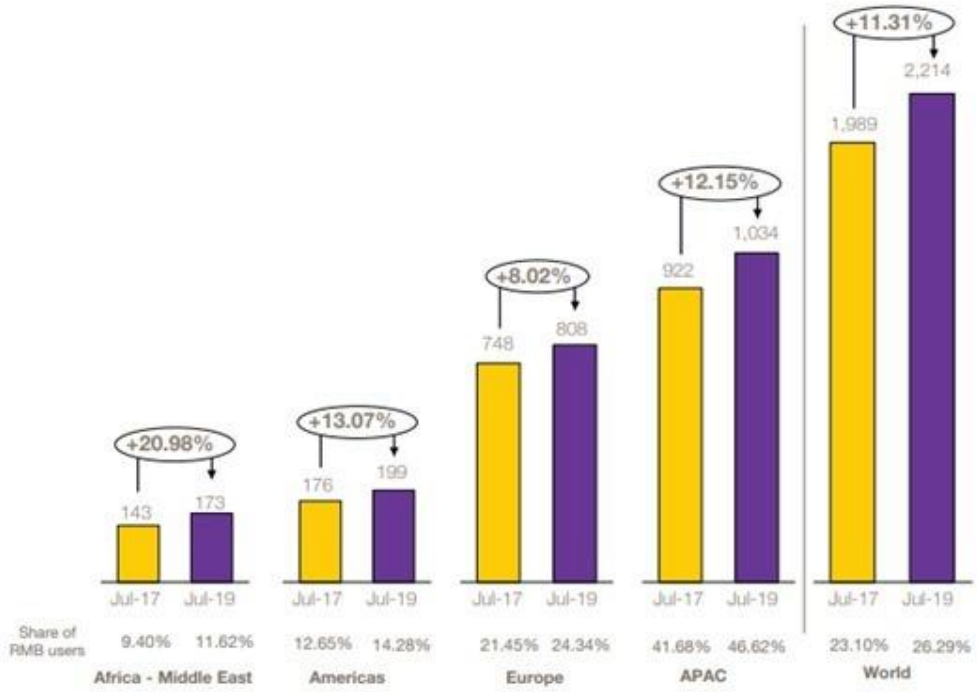
Tablo 11: Fx Enstürmanları Bazında Para Birimi Sıralaması

Pozisyon	**Vadeli**	**NDF**	**SPOT**	**SWAP**
1	USD	USD	USD	USD
2	EUR	KDW	EUR	EUR
3	CHF	BRL	GBP	JPY
4	JPY	TWD	JPY	GBP
5	GBP	CLP	CHF	CNY
6	AUD	CNY	AUD	AUD
7	CAD	IDR	CNY	CHF
8	NZD	EUR	CAD	CAD
9	CNY	COP	SEK	HKD
10	SEK	JPY	NCK	SGD

Kaynak: (SWIFT, 2019, s. 8)

Grafik 10’da RMB’nin küresel ödemelerdeki payı incelenmiştir. RMB’nin küresel ödemelerdeki payı son iki yılda 28 baz puan artış göstermiştir. Bu göstergeler doğrultusunda RMB’yi ödemelerinde kullanan finans kurumu sayısı son iki yılda %11,31 artış göstererek 2.214’e yükselmiştir. Bu yükselişin temel sebebi Çin’in Afrika’da ve Ortadoğu’daki yatırımları ve ilişkileridir (SWIFT, 2019, s. 4).

Grafik 10: RMB'nin Kullanımın Dağılımı

Kaynak: (SWIFT, 2019, s. 7)

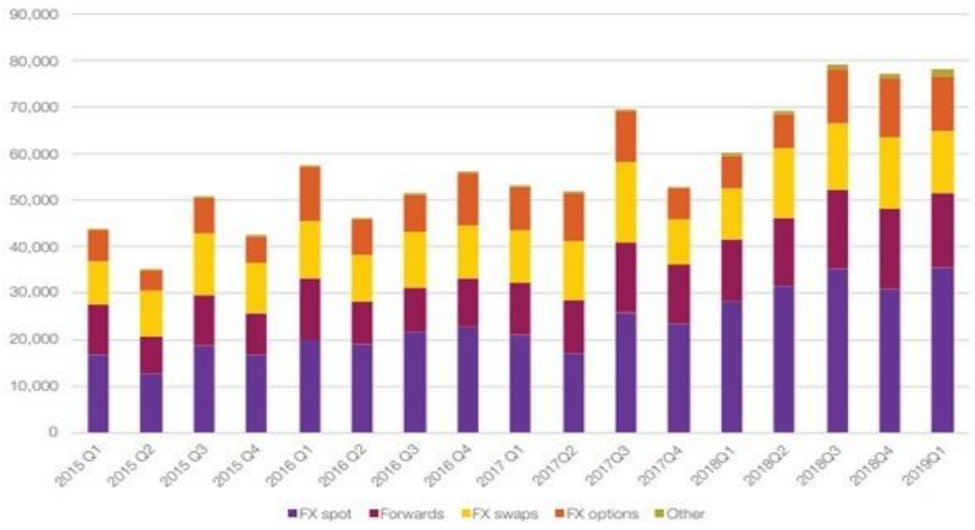
Çin’in Afrika ve Ortadoğu ile arasındaki organik bağ “Tek Yol Tek Kuşak Projesi” sebebiyledir. Bu bağlamda Çin, Afrika ile karşılıklı bir kalkınma planı ortaya koymuştur. Doğu ve Güney Afrika Makroekonomik ve Finansal Yönetim Enstitüsü (MEFMI) Genel Müdürü Caleb Fundang’a göre 14 Afrika ülkesinde Merkez Bankası yetkilileri ve Maliye Bakanları RMB’nin rezerv para olarak kabul edilmesi için girişimleri halihâzırda devam etmektedir. Özellikle Kenya, Zimbabwe ve Botsvana gibi ülkeler RMB’yi rezerv para olarak kullanma konusunda büyük ilgi göstermektedir. Buna paralel olarak Ortadoğu’ya bakıldığı zaman Çin ve Birleşik Arap Emirlikleri

(BAE) ticaret ortağı olmakla birlikte Dubai Limanı Çin ürünleri için lojistik üssüdür. Aynı zamanda BAE'de 200.000'den fazla yaşayan Çin vatandaşıyla birlikte iki bölge arasındaki ticari ilişkiler artmaktadır. RMB FX piyasaları bağlamında incelendiğinde SWIFT raporları belirleyici olacaktır.

SWIFT sistemi, uluslararası bankacılık ve finans sektöründe kullanılmak üzere özellikle fon transferinde ve çeşitli işlemlerde standart getiren, 1973 yılında Belçika'da zamanının ileri teknolojisi ve güvenlik önlemleriyle kurulan bir yapıdır. SWIF ile bankalar ve finans kurumları talimatlarını güvenli ve hızlı bir şekilde iletirken aynı zamanda sistemin ana unsuru olan homojen yapı sayesinde de günümüzdeki kur ve ticaret savaşları hakkındaki yorumların çoğu buradan elde edilen verilerle yapılmaktadır (Özgül, 2017, s. 150-152).

SWIFT raporları incelendiğinde RMB ilk on para birimi arasında olmasına rağmen finansal enstrümanları RMB'yle kullanılmasının oranı %3'ü geçmemektedir. RMB FX piyasalarında %33,79 ile Londra, %19,22'yle Hong Kong ve %16,28 ile Çin'de işlem görmektedir (SWIFT, 2019, s. 11-12).

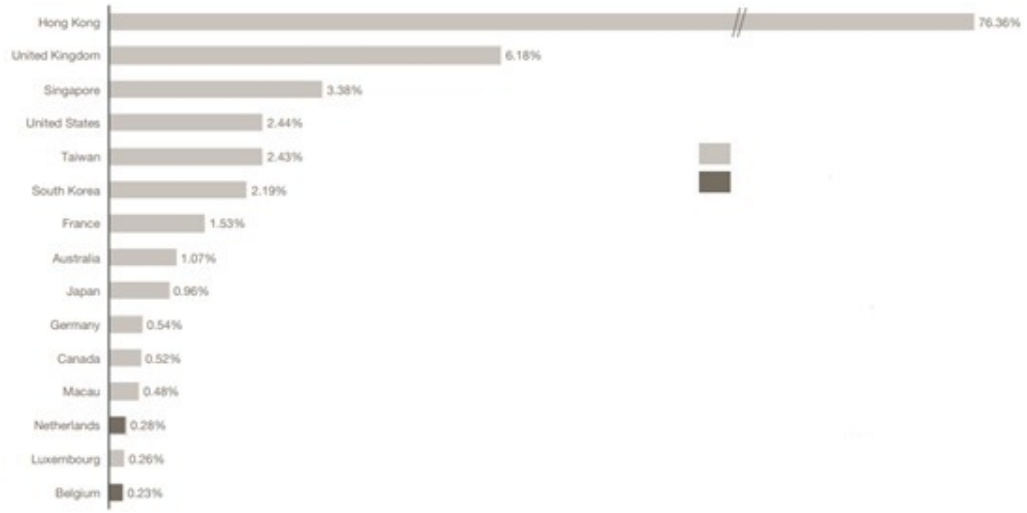
Grafik 11: RMB'nin En Çok İşlem Gördüğü Londra Piyasalarındaki Opsiyonlara Dağılımı

Kaynak: (SWIFT, 2019, s. 12)

Asya Pasifik bölgesi son 2 yılda ivmesini kaybederek %12,15'lik bir kazanç sağlamıştır. Ancak bölge yeni 112 finans kurumunun faaliyete geçmesiyle öne çıkmaktadır. Bu açıdan Avrupa'ya bakıldığında 60 yeni kurumla %8,02'yle daha düşük bir büyüme, Amerika Kıtasında ise %23'lük bir büyüme görülmektedir. Uluslararası ticarette RMB'ye erişimin artması daha da popüler olmasına yardımcı olmuştur. Çin bu süreçte RMB'yi tabana yaymak için ticari anlaşmaları kolaylaştırıcı olarak bürokratik engelleri ortadan kaldırıcı yollar geliştirmiştir (SWIFT, 2019, s. 7).

Grafik 12: RMB'nin En Çok Kullanıldığı 15 Denizaşırı Ekonomi

Kaynak: (SWIFT, 2019, s. 17)

Grafik 12'de RMB'nin en çok kullanıldığı 15 denizaşırı ekonomi incelenmiştir. RMB'yi küresel çapta 1.480 banka işlemlerinde kullanırken Çin ve Hong Kong'u çıkardığımızda geri kalan 734 banka Çin ve Hong Kong dışındaki piyasalarda RMB'yi kullanmaktadır (SWIFT, 2019, s. 7).

Çin, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'ni (ASEAN) önemli bir ticaret partneri olarak görmekte ve çeşitli mali imtiyazlar sağlamaktadır. Bu imtiyazlardan en dikkat çekeni Çin'in ödemelerinde ve ticaretlerinde RMB'yi kullanan ASEAN üyesi ülkelere yatırım ve finansman konusunda yardımcı olmasıdır (SWIFT, 2019, s. 8).

Tablo 12'de SWIF'in verileri incelenmiştir. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda Çin RMB'nin uluslararasılaşması için çalışmalar yürütmekte ve buna paralel olarak Ekim 2018'de Japonya ile 30 milyar Dolarlık takas anlaşması imzalamıştır. Bugün itibariyle Japonya'nında dâhil olduğu 24 adet takas bankası bulunmaktadır (SWIFT, 2019, s. 17).

Tablo 12: RMB'nin SWIFT Verileri

2.22 %	Ağustos 2019 itibarıyla RMB'nin küresel ödeme para birimi olarak payı% 2,22'dir. Euro bölgesi içi ödemeler hariç tutulduğunda, faaliyet payı% 1,42'den daha düşüktür.
2,214	Küresel olarak, Temmuz 2019'da RMB'yi ödeme için kullanan 2.214 finans kurumu bulunmaktadır. Bu oran, iki yıl öncesine göre% 11,31'lik bir artışı temsil etmektedir. 1.480 finans kuruluşu Çin veya Hong Kong'u uluslararası RMB ödemeleri yapmaya dâhil ederken geri kalan 734 banka ise bu piyasaları içermeyen ödemeler için RMB kullanmıştır.
33.79 %	SWIFT verilerine göre, Londra RMB için FX işine liderlik etmektedir. İngiltere, dünyadaki RMB offshore FX işlemlerinin% 33,79'unu gerçekleştirmektedir.
38.99 %	USD, % 38,99 oranı ile İngiltere tarafından yapılan sınır ötesi ödemeler için bugüne kadar kullanılan temel para birimidir. Ancak, avro kullanımı aynı dönemde % 26,18'e gerilemiştir.
76.36 %	Hong Kong, % 76,36 payı ile Çin Halk Cumhuriyeti dışındaki RMB faaliyetlerinde en büyük RMB takas merkezi olmaya devam ederken, onu % 6,18'i ile İngiltere izlemektedir.
24	Çin Halk Bankası tarafından atanan 24 resmi RMB takas bankası bulunmaktadır. Sonuncusu 2019 yılı haziran ayında Japonya'da (MUFG Bank)resmi bir takas bankası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

Kaynak: (SWIFT, 2019, s. 5)

BÖLÜM 10. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yuan'ın rezerv para birimi olarak tanımlanmasının önündeki en büyük engeller aşağıda sıralanmıştır:

- Uluslararası literatürde rezerv para olma şartının en önemli unsuru olan esnek döviz kuru sisteminin benimsenmemesi.
- Çin ekonomisinde serbest sermaye hareketleri önünde bulunan engeller sonunda ülkeye yabancı sermaye girişinin kısıtlı olması.
- Çin ekonomisinin küresel sisteme açık olmasına rağmen şeffaflığı ve açıklığı önündeki engeller neticesinde tam bir liberilizasyon sağlanamamış olması. Bunu KAOPEN endeksi yardımıyla açıklayabiliriz: -1.88 ile 2.44 arasında değerlenen, ülke ekonomisinin açıklığını ve şeffaflığını gösteren KAOPEN endeksi incelendiğinde Çin'in değerlemesi hedeften oldukça uzak olarak (-1.21) değerlenmiştir.

Çin'in Yuan'ın rezerv para olarak tanımlanması ve kullanılması için attığı adımlar pozitif büyüme rakamları ve olumlu makroekonomik göstergelere rağmen tüm bu engellemeler ve baskılamalar sonucunda verimli olamamaktadır.

Yuan'ın büyük oranda Uzakdoğu Asya ülkelerinde konvertibl olması ulusararasılaşması açısından pozitif görülse de esasında bölgeselleşmeye karşılık geldiği söylenebilir.

Trump'ın ekonomik milliyetçilik anlayışıyla hızlanan ABD–Çin ticaret savaşının küresel ticareti baltalamanın yanı sıra ABD ulusu için de olumsuz sonuçları olacaktır. Trump'ın başta TPP anlaşması olmak üzere küresel çaptaki kurumlardan ve anlaşmalardan geri çekilmesiyle, milliyetçi söylemlerinin arkasında durduğunu göstererek kısa vadede siyasi kazanımlar sağlasa da uzun vadede ABD ekonomisinin küresel ekonomiden izole bir hale geleceği konusunda şüpheler mevcuttur. Ayrıca ticaret savaşları ekseninde getirdiği vergi yükleri, nihai ürünlerin vatandaşlarına daha maliyetli bir şekilde ulaşmasına neden olmaktadır ve bu durum destekçileri tarafından daha fazla absorbe edilemeyebilir. Trump, ABD'nin imalat sanayisinin ucuz işçilik olan ülkelere kaymasını önlemek amacıyla sadece Çin'e değil aynı zamanda stratejik ve

jeopolitik müttefikleri olan Meksika ve Kanada'ya karşı da aynı politikaları yürütmektedir. Trump'ın bu agresif politikası özellikle "ülke tarihindeki en korkunç anlaşmalar" olarak nitelendirdiği TPP ve NAFTA kanadında ABD'siz yeni anlaşmalar serisinin önünü açıyor olabilir ki bu durum yerli üreticileri pazar ve maliyet konusunda dezavantajlı duruma düşürebilir.

ABD, bugün Çin ve diğer ülkelere uyguladığı tarifeleri 20. yüzyılda da en büyük tarife artışlarını içeren "Smoot–Hawley Tarife Yasası"yla denemişti. Smoot–Hawley ile gümrük vergilerine %15-20 oranında artış yapıldı. Aynı döneme denk gelen deflasyonla birlikte ithalat %15 civarında düşüş yaşadı. Ekonomide yavaşlamalar meydana geldi ve maliyetler arttı. Üreticiler maliyetlere katlanamamaya başladığında 1929 Ekonomik Buhranının ilk evreleri yaşanmaya başlamıştı. Bu gelişmeler doğrultusunda ABD ile ticaret yavaşladığı için küresel sistemde Doların kullanılmadığı için miktarsal olarak azalması diğer para birimleri karşısında nominal olarak değerini arttırıyordu ve bu da ihracatta düşüş anlamına geliyordu. Smoot–Hawley'in sonuçlarına bakıldığında küresel ekonomide ticaret verilerinde %65'lik bir düşüş yaşanmıştı. Bu durum küresel ekonominin yavaşlamasına neden olmakla birlikte Büyük Buhranın tetikleyicisi olmuştu. Smoot–Hawley şuanki ticaret savaşı için yaşanmış iyi bir tarihi ders olarak nitelendirilebilir. Korumacı ticaret politikaları ABD'nin küresel itibarını ve büyümesini zayıflatabilecek ekonomik yetersizliklere neden olabilir.

ABD'nin Doların küresel ekonomide rezerv para olarak kabul görmesi nedeniyle dış ticaret açığının korumacı politikalarla dahi kapanması zordur. Burada Smoot-Hawley'de yaşanan durumun aynısı olan tarife artışları nedeniyle düşen ihracatla küresel sistemdeki Dolar miktarı azalacak ve bu durum Doların değerinin yükselmesini sağlayarak tekrar ihracatı düşerecek ithalatı arttıracaktır. Nitekim iç makroekonomik politikanın ve Doların rezerv para statüsünün doğal bir sonucu olduğu için dış ticaret açığını gidermede tarife uygulaması etkisizdir. Bu durum ülkedeki yatırım ve tasarrufların oranı değişmeden vatandaşın satın alım gücünü düşürecektir. Şuanki durumda Trump'ın politikalarıyla ihracatta yaşanan azalma dış ticaret açığını bir önceki yıla göre %8,6 arttırarak 31 milyar Dolara yükseltmiştir.

Doların hegemonyası askeri güç, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve emisyon yeteneğiyle birlikte desteklenmektedir. Dolar, hegomonik gücünden son kırk yılda

yaşanan derin finansal krizlere rağmen bir şey kaybetmemiştir. Fakat Rusya, Türkiye ve Çin gibi ülkeler Doların tek başına hegemonik güç olmasından dolayı rahatsızlık duyuyor ve temkinli davranıyorlar. Doların küresel rezervlerdeki oranı 1979 Petrol Şoku, 1987 Borsa Krizi, 1998'deki Asya Krizi ve 2008 Dünya Finans Kriziyle birlikte zaman zaman azalsa da şu an halen %60 dolaylarındadır. Dolar FX piyasaları açısından incelendiğinde işlem hacminin %90 civarında paya sahip olduğu görülmektedir. Diğer bir konu ise küresel sistemde toplam 1 trilyon Dolarlık ABD faturasının işlemde olduğu ve bunun %60'ının ABD dışarısında işlem gördüğüdür. ABD 21 trilyon Dolarlık likiditesi yüksek bir tahvil piyasasına sahip olması nedeniyle tüm merkez bankaları bu piyasadan gelir elde edebilmek için Dolar bulundurmayı tercih etmektedir. Bretton Woods'un çöküşünden itibaren Doların hegomonik gücünün zayıflatılması ve rezerv para olarak alternatif para birimleri çıkartılmak istendi. Son olarak RMB Dolar karşısında rezerv para olarak gösterilse de RMB'nin küresel sistemdeki oranın %1,8 olması bu durumun çok gerçekçi olmadığının göstergesidir.

ABD–Çin ticaret savaşı ülkelerin ekonomik yapısı baz alınarak incelendiğinde aşağıdaki sebeplerden dolayı ABD'nin Çin'e karşı üstünlük sağlayamayacağı; Çin'in buradan daha az zararlı çıkabileceği öngörülmektedir:

- ABD'nin bu savaşı kazanabilmek için Çin karşısında dünyanın geri kalanını kendi safına çekmesi gerekir ki; ekonomisinin bu denli güçlü olmaması, dünyanın geri kalanının ulusal çıkarlarının bu duruma uymaması ve ABD'nin kaynaklar açısından nispeten dezavantajlı durumda olması.
- Duruma Çin açısından bakıldığı zaman, ihracat gelirleri Çin'in GSYH'nın %19,5'ini oluşturmaktadır. Bu ABD tarafından uygulanan tarife artışlarının Çin'i ABD'nin bekleyeceği gibi zorlamayacak olması.
- Çin ihracatının GSYH içerisindeki payı %19,5 (Dünya Bankası), ihracat içerisindeki ABD payı ise %19,1 (WITS) iken Çin'in brüt ihracatının yurtiçi katma değeri %80,3'tür (OECD). Hesaplamalar yapıldığından Çin ihracatında ABD'nin net oranı %2,5 dolaylarında olmaktadır ki bu rakam ABD'ye oldukça düşük bir bağımlılığı göstermektedir. Dolayısıyla Çin'in ABD tarafından yapılan tarife artışlarına olan esnekliği oldukça fazladır.

- Trump'ın ABD menşeili firmaların üretim faaliyetlerini ABD'ye geri çekme amacıyla ortaya koyduğu politikalar söz konusu ulus-üstü şirketler tarafından benimsenmemektedir. Buna örnek olarak Apple CEO'su Tim Cook'un açıklamasına göre üretimlerinde Çin'i tercih etmelerinin nedenlerinin sadece düşük işgücü ve ucuz maliyet olmayıp; ülkenin işgücü niteliğini, lojistik alt yapısı ve üretim ekosistemi nedeniyle devam edeceği açıklamasıdır. Çin'in üretim için sağladığı tüm bu fırsatların kısa – orta vadede başka bir ekonomi tarafından sağlanamayacak olması ulus-üstü şirketlerin buradan çekilmeyeceğinin göstergesidir.
- Çin'in Tek Yol Tek Kemer projesi gibi uluslararası ticareti iyileştirmeye yönelik projeleri sayesinde ülke önemli bir yatırım ve finans kaynağı haline gelmiştir. Bu durumda ülke ekonomisine dışarından yatırımı getirerek güçlendirmektedir.
- Çin'in tasarruflarının GSYH'ye oranı %46,25 iken ABD'de bu oran %18,58'dir. Bu durum Çin Hükümetinin tasarruf edilen kaynaklardaki söz hakkı göz önünde bulundurulduğunda bu tasarrufları stratejik olarak önemli alanlara transferini sağlayabildiği düşünüldüğünde Çin için oldukça büyük bir avantaj yaratmaktadır.

Sonuçlar doğrultusunda çalışma sorularına bakıldığında,

ABD-Çin ticaret savaşlarında ABD'nin Çin'e karşı ekonomik üstünlük sağlayamayacağı; hatta Çin'in bu durumdan nipeten daha az zararla çıkabileceği,

Doların hegomonik gücünün Bretton Woods'tan itibaren sorgulanıp, rezerv para statüsü için yeni ve mevcut para birimleri arayışı sürse de ekonomik göstergeler ve siyasi konjonktür nedeniyle Doların bu statüsünün küresel sistemde çok ileri teknolojik gelişmeler ya da köklü siyasal değişimler yaşanmadıkça değişmeyeceği,

Çin ekonomisindeki mevcut pozitif gelişmelere rağmen kısa-orta vadede Yuanın Doların yerine geçebilecek kadar güçlü bir konumu karşılayamacağı öngörülebilir.

ÖNERİLER

Çalışmada, ABD-Çin ticaret savaşları ekseninde iki ülkenin makroekonomik göstergeler referans alınarak Dolar ve Yuan'ın rezerv para statüsü irdelenmiştir. Rezerv para statüsünü belirleyen faktörlerden politika, en az ülkelerin makroekonomik göstergeleri kadar önemli olduğundan; bu konuda yapılacacak çalışmalar için konunun siyasi konjonktür ile beraber değerlendirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akan, D. (2010). Para Politikalarının Dünü ve Bugünü. *Sosyal Bilimler Dergisi*(2), 89-97.

Akbank. (2016). *Yuan Piyasası Dinamiği, Satış Baskısı ve GOÜ Etkisi.* İstanbul: Akbank. Aralık 2, 2019 tarihinde alındı

Akdiş, M. (2011). *Para Teorisi ve Politikası.* Ankara: Gazi Kitapevi.

Akın, I., & vd. (2019, Aralık 17). Hindistan, Japonya ve Çin Merkez Bankalarının Başarılarının Karşılaştırılması.

Aran, B. (2019). *ABD Çin Ticaret Savaşlarında Son Gelişmeler ve Teknoloji Boyutu.* Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.

Aydemir, C., & Kaya, M. (2007). Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(20), 260-282.

Aydoğan, M. (2019). *Devlerin Hesaplanması ve Avrupa'nın Pozisyonu: "Ticaret Savaşları".* Ankara: Boğaziçi Asya Araştırmaları Merkezi.

Banu, M. G. (2018). Döviz Kuru Rejimleri ve Kur Savaşları. *Yüksek Lisans Tezi*. (O. ALTAY, Dü.) İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baylis, J., & vd. (2017). *The Globalization of World Politics* (7 b.). Oxford: Oxford.

BBC. (2019). *BBC*. Aralık 1, 2019 tarihinde www.bbc.com: www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48985259 adresinden alındı

Bircan, M. B. (2016). Kur Savaşlarının Gelişimi ve Kur Savaşları Perspektifinden Türkiye. *Yüksek Lisans Tezi*. (N. ASLAN, Derleyici) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Boratav, K. (2016). IMF: Dün ve Bugün. *Haccettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34*(1), 27-40.

Bozkurt, N. (2012). Ticaretin Felsefesi, Tarihçesi ve Etikle Olan Sıkı Bağına İlişkin Bazı Saptamalar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*(2), 153-179.

Brubaker, R. (2017). Between Nationalism and Civilizationism: The European Populist Moment in Comparative Perspective. *Ethnic and Racial Studies, 40*(8).

Cao, L. (2016). Currency Wars and the Erosion of Dollar Hegemony. *Michigan Journal of International Law, 38*(1), 57-112.

Cesur, E. E. (2016). *Küresel Sermaye Hareketlerinin Türkiye'deki Gelir Dağılımına Etkisi* (1 b.). Ankara: TAEM Yayınları.

Chang, H.-J. (2015). *Sanayileşmenin Gizli Tarihi* (6 b.). (E. AKÇAOĞLU, Çev.) Ankara: Elif Kitabevi.

Chinn, M., & Frankel, J. (2008). Why the Euro Will Rival the Dollar. *International Finance, 11*(1), 49-73.

Cömert, H. (2016). İmkansız Üçleme'den İmkansız İkilem'e: Bretton Woods Dönemi ve Sonrası Para Politikaları. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34*(1), 115-136.

Çalık, Ü. (2011). Çin Ekonomisi (Mao ve Mao Sonrası Dönem). *Liberal Düşünce, 16*(64), 185-206.

Çetiner, M., & Sever, E. (2019). Dünya Ekonomisi ve Türkiye'nin Yeri: Tarihsel Süreç, Ekonomik Göstergeler ve Geleceğe Yönelik Tahminler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24*(2), 333-347.

Çiftçi, K. (2009). Soğuk Savaş Sonrasında ABD: "Rıza"ya Dayalı "Hegemonya"dan "İmparatorluk" Düzenine. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(10), 203-2019.

Doğan, A. (2011). Dollar and its Altervatives as a Reserve Currency. *Ekonomik Yaklaşım, 22*(78), 137-154.

Doğru, B. (2015). *Çin Ekonomisi Bir Sosyalist Piyasa Tahlili.* Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Durgun, Ö., & Zulibiya, Y. (2016). Çin'deki Kur Rejimi ve İhracat Üzerine Etkileri. *TURAN-SAM, 8*(32), 137-145.

Durusoy, S. (2013). Krizin Orta ve Uzun Vadeli Yıkıcı Etkisi: Yükselen Korumacılık. *International Conference of Eurasian Economies 2013*, (s. 510-517).

Dünya Bankası-A. (2019). Ekim 15, 2019 tarihinde data.worldbank.org: https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS adresinden alındı

Dünya Bankası-B. (2019). Aralık 20, 2019 tarihinde www.data.worldbank.org: http://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/ adresinden alındı

Dünya Bankası-C. (2019). Aralık 31, 2019 tarihinde data.worldbank.org: https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CD?locations=US adresinden alındı

Dünya Bankası-D. (2019). data.worldbank.org. adresinden alındı

Eichengreen, B. (2013). Currency War or International Policy Coordination. *Journal of Policy Modeling, 35*(3), 425-433.

Eren, S. (2017, Nisan). Güç Kazanan Sağçı Popülist Söylemlerin Nedenleri ve Etkileri: Fransa ve Hollanda Örneği. Ekim 19, 2019 tarihinde https://www.ikv.org.tr/images/files/ikv_degerlendirme-198.pdf adresinden alındı

Ergenç, C. (2014). Çin'in Yükselişi. D. D. ERGENÇ içinde, *Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular.* Academia.edu. Aralık 1, 2019 tarihinde alındı

Ertürk, N. (2017). Ticaret Savaşları ve Dünya Ekonomisine Etkisi. *Fiscaoeconomia, 1*(2), 88-112.

Federal Reserve Bank. (2019). Ekim 15, 2019 tarihinde Federal Reserve Bank: https://www.federalreserve.gov/releases/lbr/ adresinden alındı

Federal Reserve District Banks. (2019). Eylül 28, 2019 tarihinde Federal Reserve District Banks: http://www.amosweb.com/cgi-bin/awb_nav.pl?s=wpd&c=dsp&k=Federal+Reserve+District+Banks adresinden alındı

Ferraro, J. K., & Van, L. E. (2019). *Long-Run Effects on Chinese GDP from U.S.-China Tariff Hikes.* FEDS Notes. Federal Reserve Bank: https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/long-run-effects-on-chinese-gdp-from-us-china-tariff-hikes-20190715.htm adresinden alındı

Fox, L. S., & vd. (2005). *The Federal Reserve System Purposes Functions, Board of Governors of the Federal Reserve System* (9 b.). Washington D.C.: FED.

Gerede, C. (2016). Çin-ABD Kur Savaşları ve Türkiye'ye Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. (İ. GÖÇER, Derleyici) Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Giplin, R. (2017). *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politiği* (5 b.). İstanbul: Kripto Basın Yayın.

Göngen, M. A. (2013). Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu Küreselleşmeyi Yöneten Üç Ana Kurum: IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(29), 117-134.

Güven, A. (2017, Temmuz 19). *ilimvemedeniyet.com/kuresellesme-ve-kuresellesmenin-boyutlari.html*. Kasım 24, 2020 tarihinde ilimvemedeniyet.com: https://www.ilimvemedeniyet.com/kuresellesme-ve-kuresellesmenin-boyutlari.html adresinden alındı

Held, D., & vd. (1999). *Contents and Introduction in Global Transformations: Politics, Economics and Culture.* Stanford: Stanford University Press.

IMF. (2019). *Executive Summary.* IMF.

IMF-A. (2019). Aralık 31, 2019 tarihinde www.imf.org/en/Data. adresinden alındı

IMF-B. (2019). Aralık 31, 2019 tarihinde data.imf.org: http://data.imf.org/?sk=E6A5F467-C14B-4AA8-9F6D-5A09EC4E62A4 adresinden alındı

Ito, H., & Chinn, M. (2019). *The Chinn-Ito Financial Openness Index-2017 Update.*

Kalaycı, İ. (2011). Küresel Finans Krinize Karşı Korumacılık: Bir GFZT Yaklaşımı. *Sayıştay Dergisi*(83), 69-96.

Kazgan, G. (2009). *Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen* (6 b.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5*(1), 224-227.

Kovancılar, B. (2013). ABD'de Bütçe Açık ve Fazlaları: Tarihsel Bir İnceleme. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 20*(2), 67-90.

Lechner, F. J., & Boli, J. (2014). *The Globalization Reader* (5 b.). New York: Wiley-Blackwell.

Lin, X., & vd. (2017). A Research on the Belt and Road Initatives and Strategies of RMB Internationalization. *Business and Management Research, 6*(1), 13-27.

Mumcu, D. (2010). Para Politikasının Dünü ve Bugünü. *Sosyal Bilimler Dergisi*(2), 89-97.

Narin, M., & Öznazik, C. A. (2017). Uluslararası Para Sistemi ve Renmimbi'nin Yükselişi. *International Conference on Eurasian Economies 2017*, (s. 237-245).

Nasdaq. (2018). *www.nasdaq.com*. Aralık 10, 2019 tarihinde www.nasdaq.com: https://www.nasdaq.com/articles/cnh-vs-cny-differences-between-two-yuan-2018-09-12 adresinden alındı

Nevins, A., & Commanger, H. S. (2014). *ABD Tarihi* (5 b.). (H. İNALCIK, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.

OECD. (2019). OECD Economic Outlook. *2019*(2). doi:https://doi.org/10.1787/9b89401b-en.

Oran, B. (2009). *Küreselleşme ve Azınlıklar* (5 b.). İstanbul: İmaj Yayıncılık.

Oruç, A. (tarih yok). www.academia.edu. *ABD Tarihi*. Türkiye: Academia.edu. Kasım 16, 2019 tarihinde https://www.academia.edu/30718771/ABD_TAR%C4%B0H%C4%B0.pdf adresinden alındı

Örmeci, O. (2013). 21. Yüzyılda ABD-Çin Rekabeti. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(29), 1-14.

Öz, S. (2009). *Kriz ve Korumacılık: Tarih Tekerrür Edecek mi?* TÜSİAD-Koç University Economic Research Forum, İstanbul.

Özdemir, B. (2009). Dolar ve Euro'nun Rezerv Para Mücadelesi ve Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. (S. ÖZTÜRK, Derleyici) Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Özel, H. A. (2012). Küreselleşme Sürecinde Ticari ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 10*(19), 1-30.

Özgül, A. T. (2017). Rezerv Para Birimi Olan ABD Doları'nın Rezerv Para Konumunun Sürdürülebilirliği. *Doktora Tezi*. (M. ŞİŞMAN, Derleyici) İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özsoylu, A. F. (2006). *Çin Bir Devin Uyanışı.* Adana: Nobel Kitabevi.

Parasız, İ. (2005). *Uluslararası Para Sistemi* (4 b.). Bursa: Ezgi Kitabevi.

Petersen, T., & vd. (2017). *Global Impact of a Protectionist U.S. Trade Policy.* Bertelsmann Stiftung, Gütersloh.

Rickards, J. (2013). *Kur Savaşları.* (N. ALHAN, & N. DOMANİÇ, Çev.) İstanbul: Scala Yayıncılık.

Sabır, H. (2001). Ticaretin Küreselleşmesi Sürecinde Uluslararası Rekabet Sistemi İhtiyacı. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(24), 271-278.

Sandıklı, A. (2009). Geleceğin Süper Gücü Çin. *Bilge Strateji, 1*(1), 40-50.

Shen, Y. (2018). Trump, 2018 Trade War Edition: An Analysis. *CMC Senior Theses*, 1-46.

Statista. (2019). Aralık 31, 2019 tarihinde statista.com: https://www.statista.com/statistics/274326/big-mac-index-global-prices-for-a-big-mac/ adresinden alındı

Steger, M. B. (2013). *Küreselleşme* (2 b.). (A. ERSOY, Çev.) İstanbul: Dost Kitabevi.

Stiglitz, J. E. (2003). *Küreselleşme Büyük Hayat Kırıklığı* (4 b.). (D. VURAL, & A. TAŞÇIOĞLU, Çev.) İstanbul: Plan B Yayıncılık.

SWIFT. (2019). *An Inside Look into London's Quest for the Renminbi (RMB Tracker).* SWIFT.

Taguieff, P.-A. (1995). Political Science Confronts Populism: From a Conceptual Mirage to a Real Problem. *Telos-Critical Theory of Comtemporary, 1995*(103), 9-43.

Taskinsoy, J. (2019). Pure Gold for Economic Freedom: A Supranational Medium of Exchange to End American Monetary Hegemony as the World's Main Reserve Currency. doi:http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3377904

Toman, M., & Akman, H. (2014). Tarihi Süreç İçerisinde Amerikan İmparatorluğu. *Tarih Okulu Dergisi*(20), 285-331.

Tunalı, H., & Özdemir, O. (2017). Türkiye'de Finansallaşmanın Emek Payı Üzerindeki Etkisi Üstüne Bir Deneme. *İktisat Fakültesi Mecmuası, 67*(2017/1), 57-116.

Ünay, S., & Dilek, Ş. (2018). *Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları.* Siyaset, Ekonomi ve Araştırma Vakfı. Aralık 18, 2019 tarihinde alındı

Üngör, Ç. (2009). Çin ve Üçüncü Dünya. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(41), 27-38.

www.usemb-ankara.org.tr. (tarih yok). Ekim 15, 2019 tarihinde ABD Ankara Büyükelçiliği Web Sitesi: http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Ekonomi.htm adresinden alındı

Yılmaz, G., & Alganer, Y. (2014). Amerikan Merkez Bankası (Fed)'nın Oluşumu, Tarihsel Seyri, İşleyişi ve Küresel Etkinliği. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 51*(595), 59-71.

Yılmaz, M., & Divani, E. (2018). Ticaret Savaşları, Ekonomik Milliyetçilik, Yeni Merkantilizm ve Dünya Ticaret Örgütünün İşlevsizliği. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1*(1), 10-24.

Yücel, F. (2018). Uluslararası Stratejik Ekonominin Akıl Oyunları: Kur Savaşları ve Stratagemler. *Fiscaoeconomia, 2*(2), 37-49.